

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ**

Διπλωματική Εργασία

ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

της

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΣ

Επιβλέπων Καθηγητής: ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

**Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού
Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική**

Θεσσαλονίκη 2022

*Αφιερωμένη στους γονείς μου, Θεολόγο και Δημούλα,
και τον αδερφό μου, Στυλιανό.*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται την αναγκαιότητα καταπολέμησης των φαινομένων αυτών και την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης, με την εφαρμογή νέων διεθνώς αναγνωρισμένων εργαλείων φορολογικού ελέγχου, και συγκεκριμένα των έμμεσων μεθόδων προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης/εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, και οντοτήτων. Ειδικότερα, με την παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται προσπάθεια ανάδειξης των εν λόγω μεθόδων φορολογικού ελέγχου, ως «ισχυρό» εργαλείο της φορολογικής διοίκησης, για την καταπολέμηση των φαινομένων φοροδιαφυγής, και κατά συνέπεια τη διασφάλιση των δημοσίων εσόδων. Μέσα από την ανάλυση των πέντε (5) μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης, σύμφωνα με την ισχύουσα ελληνική φορολογική νομοθεσία, επισημαίνεται η χρησιμότητα τους σε περιπτώσεις φορολογικών ελέγχων, κατά τις οποίες τα λογιστικά βιβλία των φορολογουμένων κρίνονται ανακριβή ή/και ανεπαρκή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	6
1.2. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ.....	7
1.3. ΣΚΟΠΟΣ.....	7
1.4. ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	8
2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	8
2.2. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο - Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	20
3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	20
3.2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	20
3.3. ΑΙΤΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	21
3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	23
3.5. Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	26
3.6. Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ Ο ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	7
4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	7
4.2. ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	8
4.3. ΕΙΔΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	9
4.4. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	11
4.5. ΕΠΙΛΟΓΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΕΛΕΓΧΟ	11
4.6. ΕΝΤΟΛΗ ΕΛΕΓΧΟΥ	12
4.7. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ, ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΦΑΚΕΛΟΥ	12
4.8. ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΕΙΣ	14
4.9. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο - ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ	27
5.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	27
5.2. ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ	28
5.3. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	29
5.4. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	31
5.5. ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ	32
5.6. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	33
5.7. ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ	34
5.8. ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ	34
5.9. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΘΑΡΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ.....	35
5.10. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΑΠΟΔΕΙΞΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο - ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΜΜΕΣΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΥΤΕΑΣ ΥΛΗΣ	38
6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	38
6.2. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ.....	38
6.3. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ	43
6.4. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΕ ΜΕΤΡΗΤΑ	48
6.5. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΩΝ.....	52
6.6. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΟΓΚΟ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΝΤΥΠΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛ. 1171/2013.....	66

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Α.Δ.Ε.: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων

Κ.Φ.Δ.: Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας

Υ.Ε.Δ.Δ.Ε.: Υπηρεσία Ερευνών Διασφάλισης Δημοσίων Εσόδων

Δ.Ο.Υ.: Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία

Φ.Α.Ε.: Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία Φορολογίας Ανώνυμων Εταιριών

Κ.Φ.Ε.: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος

Κ.Φ.Α.Σ.: Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών

Γ.Γ.Δ.Ε.: Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων

ΠΟΛ: Πολυγραφημένη (Εγκύκλιος)

Δ.ΗΛΕ.Δ: Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

ΚΕ.ΦΟ.ΜΕ.Π.: Κέντρο Ελέγχου Φορολογουμένων Μεγάλου Πλούτου

Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ.: Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων

Σ.Δ.Ο.Ε.: Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή ένωση

Ο.Ο.Σ.Α.: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Φ.Π.Α.: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Α.Ε.Π.: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Ε.Λ.Π.: Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα

Ε.: Εγκύκλιος

Α.: Απόφαση

ΕΛ.ΚΕ.: Ελεγκτικά Κέντρα

Σ.Ο.Λ.: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών

Φ.Ε.: Φόρος Εισοδήματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ήδη από τα παλαιότερα έτη, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αποτελούσε διεθνώς ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα, που καλούνταν να επιλύσει η εκάστοτε κυβέρνηση. Η φοροδιαφυγή, όπως και η παραοικονομία ή σκιάδης οικονομία συνδέεται άρρηκτα με την μη είσπραξη φόρων από τους κρατικούς φορείς. Το γεγονός αυτό και μόνο, αιτιολογεί την σπουδαιότητα των επιπτώσεων του φαινομένου σε μία οικονομία, καθώς συνεπάγεται, την μείωση των κρατικών εσόδων με κατ' επέκταση την αύξηση του επιπέδου του δημοσιονομικού χρέους, ενώ παράλληλα εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξή της. Σύμφωνα με διεθνείς έρευνες, δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι σε αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης παρατηρείται μικρότερο ποσοστό εμφάνισης του φαινομένου φοροδιαφυγής, συγκριτικά με άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.

Σήμερα, σε μία κρίσιμη χρονική στιγμή για την ελληνική οικονομία, εν μέσω της υγειονομικής κρίσης που προκάλεσε η εμφάνιση της πανδημίας covid-19, και σε συνδυασμό με την ολοένα και περισσότερο αύξηση των φαινομένων φοροδιαφυγής σε παγκόσμιο επίπεδο, η Φορολογική Διοίκηση αναζητά τρόπους καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, εστιάζοντας στην ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών. Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, ότι τα ζητήματα αυτά αποτελούν μακροχρόνια προβλήματα της εκάστοτε κυβέρνησης, όπως και της ελληνικής, τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει, με σκοπό την διασφάλιση των κρατικών εσόδων της και κατ' επέκταση την οικονομική της ανάπτυξη.

Στην προσπάθεια αυτή αντιμετώπισης του φαινομένου, οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς επικεντρώθηκαν στην χρήση έμμεσων μεθόδων, οι οποίες αποτελούν διεθνώς αναγνωρισμένες μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης μέσω της ανάλυσης των οικονομικών δεδομένων των φορολογουμένων χρησιμοποιώντας πληροφορίες από ένα εύρος πηγών, πέραν της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος και των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων αυτού. Οι έμμεσες μέθοδοι αποτέλεσαν ένα πολύ πολύτιμο εργαλείο των ελεγκτικών υπηρεσιών, για τον καθορισμό της ακρίβειας των δηλώσεων των φορολογουμένων, την ενθάρρυνση της συμμόρφωσης και την καθιέρωση της υποχρέωσης του φορολογούμενου όταν τα αρχεία δεν αντικατοπτρίζουν επαρκώς τις χρηματοοικονομικές υποθέσεις. Στόχος τους είναι η ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης, με σκοπό την εμπιστοσύνη των πολιτών και την ικανοποίηση των

φορολογικών τους υποχρεώσεων και την μη απόκρυψη των πραγματικών τους φορολογητέων εισοδημάτων. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκεται η μείωση εμφάνισης φαινομένων φοροδιαφυγής, και κατά συνέπεια η διασφάλιση των δημοσίων εσόδων, με απώτερο σκοπό την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Στην Ελλάδα θεσπίστηκαν για πρώτη φορά το έτος 2012, ενώ η πρακτική εφαρμογή τους ξεκίνησε ουσιαστικά μόλις τα τελευταία χρόνια λόγω ασάφειας του σχετικού νομοθετικού πλαισίου και έλλειψης διευκρινιστικών οδηγιών, γίνεται αντιληπτό ότι, ακόμα και σήμερα, η εφαρμογή τους δημιουργεί στις αρμόδιες φορολογικές αρχές μία σειρά προβληματισμών και ανησυχιών. Συνεπώς, η ορθή εφαρμογή τους συνεπάγεται ένα πλήρες νομοθετημένο πλαίσιο, καθώς επίσης και επαρκή εκπαίδευση και επιμόρφωση των ελεγκτικών φορέων, με σκοπό την εξαγωγή αξιόπιστων πορισμάτων και την εμπιστοσύνη των φορολογουμένων, ιδίως σε μία εποχή όπου η ανάγκη χρήσης τους κρίνεται επιτακτική.

1.2. Αντικείμενο και χρησιμότητα

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η παρουσίαση των έμμεσων τεχνικών μεθόδου προσδιορισμού φορολογητέων εισοδημάτων, οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αποτελέσει ένα νέο εργαλείο των αρμόδιων ελεγκτικών υπηρεσιών τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα, στο πλαίσιο καταπολέμησης φαινομένων φοροδιαφυγής.

Η χρησιμότητα της παρούσας μελέτης, έγκειται στο να παραθέσει προβλήματα και ανησυχίες έμπειρων επιστημόνων, που δημιουργεί η μόλις πρόσφατη εφαρμογή των ως άνω μεθόδων, με σκοπό την επίλυσή τους από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς, επισημαίνοντας τους περιορισμούς και παραθέτοντας προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

1.3. Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η βαθύτερη κατανόηση και των πέντε τεχνικών έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης, σύμφωνα με την ελληνική φορολογική νομοθεσία, καθώς μόλις τα τελευταία έτη έρχονται ολοένα και περισσότερο στο προσκήνιο των φορολογικών ελέγχων από τις ελληνικές ελεγκτικές αρχές, καθώς και η εξοικείωση του αναγνώστη με την πρακτική εφαρμογή τους, μέσα από πρακτικά παραδείγματα. Επίσης, η παρούσα εργασία στοχεύει στην ανάδειξη της

εφαρμογή των έμμεσων μεθόδων από την φορολογική διοίκηση στο πλαίσιο εξάλειψης φορολογικών αδικημάτων, όπως της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας.

1.4. Δομή εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκτυλίσσεται σε επτά (7) κεφάλαια. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας, αναλύεται η έννοια της φοροδιαφυγής και η διάκρισή της με παρεμφερείς έννοιες, όπως αυτή της παραοικονομίας και της φοροαποφυγής, και παρατίθενται στατιστικά δεδομένα για το επίπεδο των ως άνω φαινομένων τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Επίσης, επισημαίνεται η αναγκαιότητα καταπολέμησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής μέσω αναδιοργάνωσης του συστήματος των φορολογικών ελέγχων, εστιάζοντας στις δράσεις καταπολέμησης της Ελλάδας και τα αποτελέσματα αυτών, ιδίως των τελευταίων ετών. Στο δεύτερο κεφάλαιο, εισάγεται ο ορισμός του φορολογικού ελέγχου, παρουσιάζοντας λεπτομερώς τα στάδια της ελεγκτικής διαδικασίας και τις γενικές ελεγκτικές επαληθεύσεις. Στη συνέχεια, στο τρίτο κεφάλαιο ορίζονται οι έμμεσες τεχνικές έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, καταγράφεται το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εφαρμογή τους, και παρουσιάζεται συνοπτικά η διαδικασία ελέγχου μέσω των μεθόδων αυτών. Στο επόμενο κεφάλαιο, πραγματοποιείται επισκόπηση διεθνούς, αλλά και εγχώριας αρθρογραφίας και ερευνών σχετικά με τις έμμεσες μεθόδους ελέγχου ως βασικό εργαλείο της εκάστοτε φορολογικής αρχής στο πλαίσιο αντιμετώπισης φαινομένων φοροδιαφυγής. Έπειτα, στο πέμπτο κεφάλαιο της παρούσας, αναλύονται οι πέντε (5) έμμεσες τεχνικές προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, παραθέτοντας και πρακτικά παραδείγματα εφαρμογής για κάθε μία τεχνική, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση τους από τον αναγνώστη. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο της παρούσας, συνοψίζονται τα συμπεράσματα και παρατίθενται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1. Εισαγωγικά

Λόγω του ότι η εφαρμογή τους θεσμοθετήθηκε στην ελληνική οικονομία μόλις την τελευταία δεκαετία, σε συνδυασμό με την ασάφεια που εμφανίζει το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο έως και σήμερα, η ελληνική αρθρογραφία διαπιστώνεται

περιορισμένη. Αντίθετα, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου έχουν απασχολήσει κατά καιρούς διεθνώς έμπειρους επιστήμονες, οι οποίοι σε έρευνές τους έχουν μελετήσει την εφαρμογή τους σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται ορισμένες έρευνες με αντικείμενο τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, που πραγματοποιήθηκαν σε διεθνές επίπεδο.

2.2. Αρθρογραφική επισκόπηση

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα μακροχρόνιο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τόσο οι αναπτυσσόμενες, όσο και οι ανεπτυγμένες οικονομίες διεθνώς. Βασικά χαρακτηριστικά του φαινομένου είναι η οικειοθελής απόκρυψη φορολογητέων εισοδημάτων και η μη καταβολή των αναλογούντων σε αυτά τα εισοδήματα φόρων στο κράτος, καθιστώντας το φαινόμενο αυτό μία από τις σημαντικότερες αιτίες συστηματικής απώλειας φορολογικών εσόδων του εκάστοτε κράτους. Παράλληλα, η φοροδιαφυγή συνδέεται άμεσα και με το φαινόμενο της παραοικονομίας ή σκιώδους οικονομίας, χωρίς όμως οι δύο έννοιες να ταυτίζονται. Η παραοικονομία, η οποία περιλαμβάνει όλες τις νόμιμες συνήθως οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες θα φορολογούνταν εάν δηλώνονταν στις φορολογικές αρχές, ενσωματώνει την φοροδιαφυγή και αποτελεί βασικό παράγοντα μέτρησης του μεγέθους της¹, ενώ η δεύτερη αποτελεί συνέπεια της παραοικονομίας.

Συνεπώς, τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας προκαλούν σημαντικές συνέπειες στις διεθνείς οικονομίες, αποδυναμώνοντας το εκάστοτε φορολογικό σύστημα και εμποδίζοντας την ανάπτυξή τους². Τα φαινόμενα αυτά απασχόλησαν ήδη από τα παλαιότερα έτη και εξακολουθούν να απασχολούν διεθνώς αναγνωρισμένους επιστήμονες και ερευνητές, οι οποίοι μέσα από μελέτες τους προσπάθησαν να αναλύσουν τα φαινόμενα και τις συνέπειες, και να βρουν τρόπους περιορισμού των φαινομένων αυτών. Με βάση σχετικές έρευνες, ορισμένες από τις οποίες παρατίθενται ακολούθως, αποδείχθηκε ότι κύριος παράγοντας περιορισμού της εμφάνισης φαινομένων φοροδιαφυγής και παραοικονομίας, αποτελεί η αναδιοργάνωση του φορολογικού συστήματος. Ειδικότερα, οι ελεγκτικές αρχές αναζήτησαν μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού των φορολογητέων εισοδημάτων,

---

¹ Abdullah M. Ghazo, Qusay M. Qasrawi and Ziad M. Abu-Lila (2021), «An Econometric Analysis of Tax Evasion and Its Consequences on Economic Performance», Emerging Science Journal Vol. 5, No. 2.

² Τράπεζα της Ελλάδος(2022),«Έκθεση Διοικητή για το έτος 2021».

βάσει πληροφοριών παρεχόμενων από τρίτους ή αναλογιών, και όχι βάσει των τηρούμενων λογιστικών βιβλίων των φορολογουμένων. Απώτερος σκοπός της εφαρμογής τέτοιου είδους τεχνικών ελέγχου, ήταν η δημιουργία αισθήματος εμπιστοσύνης των πολιτών προς τους κρατικούς φορείς και, κατ' επέκταση, η ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης, με στόχο την ικανοποίηση των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογουμένων και την διασφάλιση των δημοσίων εσόδων. Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, ότι τα ζητήματα αυτά αποτελούν διαχρονικά προβλήματα της εκάστοτε κυβέρνησης, όπως και της ελληνικής, τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει, με σκοπό την οικονομική της ανάπτυξη.

Αναπόσπαστο, λοιπόν, μέρος της προσπάθειας αυτής των κρατών, με στόχο την εξάλειψη των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, αποτελούν ειδικά τα τελευταία χρόνια οι τεχνικές έμμεσου προσδιορισμού των φορολογητέων εισοδημάτων και των ακαθάριστων εσόδων. Σε διεθνές επίπεδο, ήδη από τα παλαιότερα έτη έχει γίνει δεκτή η εφαρμογή τους, ενώ στην Ελλάδα η έννοια των μεθόδων εισήχθη μόλις το έτος 2012. Η ανάγκη χρήσης τους από τους κρατικούς φορείς παρατηρείται ότι καθίσταται επιτακτική στην Ελλάδα ιδίως τα τελευταία χρόνια, όπου οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική οικονομία οδήγησαν σε αύξηση της φορολογικής παραβατικότητας.

Παράλληλα, οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν τα διάφορα κράτη κατά την εφαρμογή των εν λόγω μεθόδων, οδήγησε πολλούς διακεκριμένους επιστήμονες στην εμπειρική μελέτη των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, με σκοπό την αντιμετώπιση προβλημάτων που προκαλούσε η πρακτική τους εφαρμογή και την εξεύρεση εργαλείων που θα διευκόλυναν την διεκπεραίωση των ελεγκτικών διαδικασιών.

Μάλιστα, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη των Abdullah M. Ghazo, Qusay M. Qasrawi and Ziad M. Abu-Lila³ (2021), η αντιμετώπιση του ζητήματος της φοροδιαφυγής και η μελέτη των οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών της, κατέστη πρόσφατα ένα βασικό θέμα το οποίο θέτει την προσοχή των ερευνητών και των οικονομικών πολιτικών, δεδομένου ότι η εκτίμηση της έκτασης της φοροδιαφυγής και του προκύπτοντος οικονομικού κόστους βοηθά τους οικονομικούς φορείς να κατανοήσουν την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος, τα χαρακτηριστικά του και τον αντίκτυπό της στην οικονομία συνολικά.

---

³ Abdullah M. Ghazo, Qusay M. Qasrawi and Ziad M. Abu-Lila (2021), «An Econometric Analysis of Tax Evasion and Its Consequences on Economic Performance», Emerging Science Journal Vol. 5, No. 2.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αποτελεί μία από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αρμόδιοι για την οικονομική πολιτική και τη φορολογική διοίκηση, ιδίως όταν το κράτος υποφέρει από χαμηλά έσοδα και υψηλούς λογαριασμούς δαπανών, ενώ χρειάζεται να παρέχει υποδομές και δημόσιες υπηρεσίες για την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης. Εάν οι εθνικές κυβερνήσεις αποτύχουν να συλλέξουν όλα τα αναμενόμενα φορολογικά έσοδα ως αποτέλεσμα της φοροδιαφυγής, θα αντιμετωπίσουν πρόσθετα ελλείμματα στους προϋπολογισμούς τους, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων σε αυτές τις χώρες να επιβάλουν περισσότερους φόρους και να αυξήσουν το δανεισμό για να αντισταθμίσουν την έλλειψη εσόδων. Ως εκ τούτου, το επίπεδο των φαινομένων φοροδιαφυγής που παρατηρείται σε μία οικονομία, επηρεάζει και το ύψος του δημοσιονομικού χρέους της χώρας.

Σύμφωνα με άρθρο των Αναστασίου Α., Καλαμαρά Ε. και Καλλιγοςφύρης Χ⁴ (2020), δεδομένου ότι το ζήτημα της φοροδιαφυγής οδηγεί σε σημαντικές οικονομικές κρατικές δαπάνες, επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη των κρατών, κατανέμει τους παράγοντες παραγωγικότητας αναποτελεσματικά σε μη παραγωγικές δραστηριότητες, και αποθαρρύνει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να εξελιχθούν.

Με βάση μελέτη του Raga Hudori⁵ (2020), πρόσφατες έρευνες έχουν αποδείξει ότι μία βασική παράμετρος της προσπάθειας αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, αποτελεί η ποιότητα και το είδος των φορολογικών ελέγχων, καθώς υπήρξε αρνητική επίδραση στη δύναμη των ελέγχων και των προτύπων υποβολής εκθέσεων, και της διαφθοράς στη φοροδιαφυγή. Το αποτέλεσμα αυτό συνεπάγεται ότι η ενίσχυση της ποιότητας του ελέγχου και η μείωση του επιπέδου της διαφθοράς μπορούν να βοηθήσουν τις προσπάθειες της κυβέρνησης να μειώσει τη φοροδιαφυγή.

Η Κωνσταντίνα Γκάλλη⁶(2020) σε άρθρο της σχετικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην Ελλάδα, κάνει αναφορά στο ότι παρόλο που οι φορολογικοί ελεγκτές στο πλαίσιο εξεύρεσης αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, αναζητούν και καθορίζουν δείκτες (κυρίως με αναφορά στο πραγματικό περιθώριο μικτού κέρδους), οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως αξιόπιστοι βάσει γενικά αποδεκτών αρχών και μεθοδολογιών ελέγχου, η κύρια πηγή πληροφοριών εξακολουθεί να

---

⁴ Anastasiou A. , Kalamara E. and Kalligosfyris Ch.(2020), «Estimation of the size of tax evasion in Greece», , Bulletin of Applied Economics.

⁵ Raga Hudori (2020), «The Strength of Audits, Reporting Standards and Corruption, on Tax Evasion: A Cross-Country Study», ACADEMIA, International Journal of Economics and Business Administration Volume VIII, Issue 2.

⁶ Γκάλη Κωνσταντίνα (2020), «Greece: The art of applying indirect audit methods», Ernst & Young(EY).

παραμένει η ίδια η ελεγχόμενη επιχείρηση, χωρίς να αποκλείονται πληροφορίες τρίτων, όπου κρίνεται απαραίτητο. Στο άρθρο της επισημαίνεται για ακόμα μία φορά η ανάγκη ισορροπίας μεταξύ της ενίσχυσης της φορολογικής συμμόρφωσης και της διασφάλισης των βασικών αρχών της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, καταλήγοντας πως «μια δίκαιη προσδοκία θα ήταν η επίκληση των έμμεσων μεθόδων ως έσχατη λύση σε περίπτωση εσκεμμένης φοροδιαφυγής, όπου οποιαδήποτε άλλη, πιο απλή προσέγγιση, έχει αποτύχει».

Επίσης, οι Roberto Schatan, Martin Grote, Lee Burns and Oscar Molina⁷(2020) σε μελέτη τους για την χρήση των έμμεσων μεθόδου προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος στην Ουκρανία, υποστηρίζουν ότι μια έμμεση μέθοδος μπορεί να αποτελέσει σημαντικό υποστηρικτικό μέσο για τη στρατηγική επιβολής της νομοθεσίας, για να αυξηθεί η αντίληψη του κινδύνου ύπαρξης μη δηλωμένων εσόδων, καθώς θα πρέπει να βασίζονται σε διαφορές μεταξύ του δηλωθέντος εισοδήματος και της τεκμηρίωσης της κατανάλωσης ή των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Με γνώμονα την υπόθεση ότι τα εισπραχθέντα κεφάλαια είτε εξοικονομούνται είτε δαπανούνται, ένας τρόπος καθορισμού του διαφυγόντος εισοδήματος είναι η τεκμηρίωση της διαφοράς μεταξύ των δαπανών κατανάλωσης ή των καταθέσεων σε λογαριασμούς τραπεζών (συμπεριλαμβανομένων των ταμειακών διαθεσίμων) και δηλωθέντος εισοδήματος στη οικεία φορολογική δήλωση. Οι έμμεσες μέθοδοι αποτελούν κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση απόκρυψης φορολογητέων εισοδημάτων, γεγονός που οδηγεί σε αυξημένη αντίληψη του κινδύνου από τον φορολογούμενο, και αυτό θα μπορούσε να είναι η σημαντικότερη συνέπεια. Σημειώνει ότι η εφαρμογή των έμμεσων μεθόδων στην Ουκρανία, αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες που σε άλλα κράτη έχουν ήδη αντιμετωπιστεί, όπως το γεγονός ότι Η Ουκρανία δεν αποτελεί μέρος του διεθνούς δικτύου χωρών του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή οικονομικών πληροφοριών, και οι περιορισμένοι νόμοι περί τραπεζικού απορρήτου, που εμποδίζουν τις αρμόδιες αρχές να συλλέγουν εύρος πληροφοριών για τις συναλλαγές των φορολογουμένων. Τα ανωτέρω δύο ζητήματα μειώνουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των έμμεσων μεθόδων προσδιορισμού φορολογητέων εισοδημάτων. Ακόμα, οι Roberto Schatan, Martin Grote, Lee Burns and Oscar Molina κάνουν αναφορά στον κίνδυνο της εφαρμογής των μεθόδων, ο οποίος

---

⁷ Roberto Schatan, Martin Grote, Lee Burns and Oscar Molina(2020), «A Follow-Up on Distributed Profit Tax, BEPS Implementation, Voluntary Disclosure Program, and Indirect Methods for Determining Taxable Income», International Monetary Fund, IMF Country Report No. 20/302.

έγκειται στην αυθαίρετη χρήση τους από την φορολογική διοίκηση. Με σκοπό την ελαχιστοποίηση του κινδύνου αυτού, οι κανονισμοί θα πρέπει να είναι σαφείς σχετικά με το πότε και πώς πρέπει να χρησιμοποιείται η μέθοδος, τις παραμέτρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον προσδιορισμό του τεκμαρτού εισοδήματος, καθώς και την τεκμηρίωση που χρειάζονται οι φορολογούμενοι προκειμένου να αποδείξουν ότι οι διαφορές δεν είναι φορολογητέες.

Σύμφωνα με το άρθρο των Duc Hong Vo, Ha Minh Nguyen, Tan Manh Vo και Michael McAleer⁸ (2020), η βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών με κρατικούς φορείς και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μπορεί να οδηγήσει τον ελεγκτή στην εξεύρεση μη δηλωθέντων εισοδημάτων στα τηρούμενα βιβλία του φορολογούμενου. Σημειώνεται ότι με την Πολυμερή Συμφωνία⁹ για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), η Ελλάδα, όπως και οι λοιπές συμμετέχουσες στη Συμφωνία χώρες, λαμβάνει από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και αυτομάτως θα ανταλλάσσει με τους ετέρους (που συμμετέχουν στην ανταλλαγή πληροφοριών), κατά περίπτωση, σε ετήσια βάση, χρηματοοικονομικές πληροφορίες σχετικά με όλους τους Δηλωτέους Λογαριασμούς, που προσδιορίζονται από τα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα στη βάση κοινών κανόνων. Αναμφίβολα, το γεγονός αυτό αποτέλεσε για την ελληνική οικονομία ακόμη ένα «ισχυρό» εργαλείο, η χρήση του οποίου θα μπορούσε να συμβάλει στην μείωση του επιπέδου της εγχώριας φοροδιαφυγής και στην ορθή εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Μάλιστα, βάσει μελέτης των Annette Alstadsæter, Niels Johannesen και Gabriel Zucman¹⁰ (2019) σχετικά με την κατανομή της φοροδιαφυγής στην Σκανδιναβική χερσόνησο (Σουηδία, Νορβηγία, Δανία), το Σκανδιναβικό σύστημα παρουσιάζει το εξής ισχυρό πλεονέκτημα αναφορικά με την συλλογή δεδομένων των πολιτών: οι σκανδιναβικές διοικήσεις συλλέγουν δεδομένα σε ατομικό επίπεδο από μεγάλο αριθμό τρίτων (τράπεζες, ταμεία αλληλοβοήθειας, κεντρικά αποθετήρια τίτλων, ασφαλιστικές εταιρείες κ.λπ.) που υποβάλλουν έκθεση σχετικά με την αγοραία αξία του πλούτου που διαχειρίζονται για λογαριασμό των πελατών τους. Τα μη

---

8 Duc Hong Vo, Ha Minh Nguyen, Tan Manh Vo and Michael McAleer (2020), «Information Sharing, Bank Penetration and Tax Evasion in Emerging Markets», Risks.

⁹ Νόμος 4428/2016 «Κύρωση της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμόδιων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών και διατάξεις εφαρμογής» (Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

¹⁰ Annette Alstadsæter, Niels Johannesen και Gabriel Zucman (2019), « Tax Evasion and Inequality», The American Economic Review, Vol. 109, No. 6, American Economic Association.

χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία καταγράφονται με τη χρήση κτηματολογίων. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να υπολογιστεί μια ιδιαίτερα αξιόπιστη εκτίμηση της κατανομής του πλούτου, λόγω του ότι παρατηρείται άμεσα η αγοραία αξία των περισσότερων συνιστωσών του πλούτου για ολόκληρο τον πληθυσμό.

Σε άρθρο της Valeria Bucci¹¹ (2019), αναφέρεται ότι οι έμμεσες μέθοδοι ελέγχου ανακατασκευάζουν το φορολογητέο εισόδημα με τη χρήση διοικητικών πρακτικών, με βάση πληροφορίες που είναι εναλλακτικές, ή συμπληρωματικές, των λογιστικών δεδομένων. Οι μέθοδοι έμμεσης φορολογίας αποτελούν εργαλεία πολιτικής που εγκρίνονται από τις φορολογικές αρχές παγκοσμίως. Για την εφαρμογή των έμμεσων μεθόδων προσδιορισμού των εισοδημάτων, οι φορολογικές αρχές μπορούν να ελέγχουν την αξιοπιστία των εκθέσεων των φορολογουμένων με την παραδοχή της αξίας των φορολογητέων εσόδων είτε με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά των φορολογουμένων, τα οποία είναι πιο εύκολα μετρήσιμα από την πραγματική φορολογική βάση, όπως για παράδειγμα η τεκμαιρόμενη φορολογική υποχρέωση βάσει πληροφοριών σχετικά με την ικανότητα και τον τρόπο ζωής των φορολογουμένων, είτε βάσει δεδομένων και πληροφοριών που αντλούνται από τρίτες πηγές. Οι πληροφορίες για τις πληροφορίες τρίτων μερών είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασύμμετρων πληροφοριών μεταξύ των φορολογικών αρχών και των φορολογουμένων.

Ο Branko Mayr¹² (2017) σε μελέτη του, έκανε αναφορά στη χρήση των έμμεσων τεχνικών μεθόδων στην Σλοβενία, ως μέσο για τον προσδιορισμό της δυνατότητας ύπαρξης παράνομων περιουσιακών στοιχείων. Στην μελέτη του επισημαίνεται ότι οι μέθοδοι αυτές, αν και χρησιμοποιούνται κατά τη φορολογική νομοθεσία για τον προσδιορισμό εισοδημάτων, είναι χρήσιμες και στη διαδικασία αναγνώρισης των παράνομων περιουσιακών στοιχείων. Οι έμμεσες μέθοδοι χρησιμοποιούνται σε περίπτωση εύλογης αιτίας ανισορροπίας μεταξύ εσόδων και δαπανών. Εάν διαπιστωθεί η ύπαρξη ανισορροπίας μεταξύ εσόδων και δαπανών (το ποσό των πραγματοποιηθεισών δαπανών υπερβαίνει το ποσό των δηλωμένων εσόδων),

---

¹¹ Valeria Bucci (2019), «PRESUMPTIVE TAXATION METHODS: A REVIEW OF THE EMPIRICAL LITERATURE», Journal Of Economic Surveys.

¹² Branko Mayr (2017), «INDIRECT METHODS IN ASSESSING ILLEGAL ORIGIN OF INCOME AND ASSETS», , Journal of Accounting and Management, vol.: 07, no.: 02.

υπάρχει υποψία ότι η προέλευση των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να είναι παράνομη.

Ο Eric Smith¹³ (2015) σε άρθρο του, αναφέρει πως οι μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, στοχεύουν ιδίως τον έλεγχο επιτηδευματιών με ατομικές επιχειρήσεις, με σκοπό να διαπιστωθεί ότι το εισόδημα και οι δαπάνες που αντικατοπτρίζονται στις φορολογικές δηλώσεις τους αντιστοιχούν στα βιβλία και τα αρχεία της επιχείρησής τους. Δεδομένου ότι οι έμμεσες αυτές μέθοδοι επικεντρώνονται στην αναδημιουργία του εισοδήματος του φορολογουμένου κατά τη διάρκεια μιας ή περισσότερων φορολογικών ετών, θα πρέπει συνήθως να εξετάζονται λεπτομερώς όλα τα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και οι πραγματικές δαπάνες του φορολογουμένου κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου.

Κατά τον Khaibat Magomedtagirovna Musaeva¹⁴ (2014), έρευνες διεθνώς αναγνωρισμένων επιστημόνων, δείχνουν ότι υπάρχει σχέση, και μάλιστα αρνητική, μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης της παραοικονομίας και του επιπέδου της γενικής ανάπτυξης της χώρας. Μάλιστα, σε αναπτυσσόμενες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, των ΗΠΑ και του Καναδά παρατηρήθηκε χαμηλό επίπεδο παραοικονομίας, το οποίο δεν υπερβαίνει κατά μέσο όρο ποσοστό 20% του ΑΕΠ, ενώ σε αναπτυσσόμενες χώρες ο αντίστοιχος δείκτης την ίδια στιγμή έφτανε σε ποσοστό 50% επί του ΑΕΠ. Τα αποτελέσματα αυτά, επαληθεύουν το γεγονός ότι τα ως άνω φαινόμενα μπορούν να επιφέρουν κάθε άλλο, παρά θετικές συνέπειες. Στο ίδιο άρθρο αναφέρει ότι η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία, ουσιαστικά, αποτελούν απειλή για την κρατική οικονομική ασφάλεια, λόγω της επιδείνωσης της φορολογικής πειθαρχίας, της μείωσης των δημοσιονομικών επιδόσεων και της αύξησης της φορολογικής εγκληματικότητας. Επίσης, ο Khaibat Magomedtagirovna Musaeva κάνει αναφορά στην επικαιροποίηση της οργάνωσης της φορολογικής διαδικασίας ως απαραίτητη προϋπόθεση για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Με βάση τα αναφερόμενα στο επίμαχο άρθρο του, στο στάδιο οργάνωσης των φορολογικών ελέγχων, αποδείχθηκε αναγκαίο να αυξηθεί σημαντικά το επίπεδο χρήσης εναλλακτικών/έμμεσων μεθόδων φορολογικής βάσης, βασιζόμενων σε πληροφορίες, που προέρχονται, όχι από τα τηρούμενα λογιστικά αρχεία των φορολογουμένων, αλλά από τρίτους κρατικούς φορείς και οργανισμούς,

---

¹³ Eric Smith (2015), «Defending a Cash Business Taxpayer in an Indirect Method Case», , Tax practice & procedure, THE CPA JOURNAL.

¹⁴ Khaibat Magomedtagirovna Musaeva (2014), «The increase of tax administration effectiveness, as a factor of shadow sector validation and growth of economic security», Life Science Journal.

όπως οργανισμούς συνεργάζονται εργάζονται με φορολογούμενους (π.χ. οργανισμούς, παροχή υπηρεσιών μεταφορών, οργανισμούς παροχής ενέργειας και φυσικού αερίου, προμηθευτές αγαθών και υπηρεσιών).

Σύμφωνα με μελέτη του Charles P. Retting¹⁵ (2014), όταν υπάρχουν εύλογες ενδείξεις ότι προκύπτει αδήλωτο εισόδημα, ο φορολογικός ελεγκτής έχει την εξουσία να χρησιμοποιεί έμμεση μέθοδο αναπροσαρμογής του φορολογητέου εισοδήματος με σκοπό να διαπιστώσει αν ο φορολογούμενος έχει δηλώσει με ακρίβεια το συνολικό φορολογητέο εισόδημα που έχει εισπράξει. Η έμμεση μέθοδος δεν χρειάζεται να είναι ακριβής, αλλά πρέπει να είναι εύλογη υπό το πρίσμα των περιστάσεων. Επίσης, ο Charles P. Retting επισημαίνει ότι η χρήση μιας έμμεσης μεθόδου για τον καθορισμό του πραγματικού προσδιορισμού της φορολογικής υποχρέωσης, δεν αντικαθιστά την διασταύρωση των εισοδημάτων με βάση τα βιβλία που διατηρεί ο φορολογούμενος. Αντίθετα, η χρήση μιας επίσημης έμμεσης μεθόδου δεν αποκλείεται να πραγματοποιείται σε συνδυασμό με τον παραδοσιακό έλεγχο των τηρούμενων βιβλίων και στοιχείων.

Δεδομένου το ότι οι τεχνικές αυτές βασίζονται κυρίως σε πληροφορίες από τρίτες πηγές και δεδομένα αναλογιών, γίνεται αντιληπτό ότι τα άτομα που πραγματοποιούν τέτοιους ελέγχους θα πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογήσουν και να επεξεργαστούν τις αντληθείσες πληροφορίες ορθά, με στόχο την εξαγωγή αξιόπιστων αλλά και δίκαιων πορισμάτων. Για τον λόγο αυτό, οι ελεγκτές θα πρέπει να έχουν λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση και επιμόρφωση, έτσι ώστε να εκτελούν ορθά το έργο τους.

Άλλωστε, ο Arturo Jacobs¹⁶ (2013), σε μελέτη του αναφέρει ότι οι ελεγκτές σε υποθέσεις φορολογικής απάτης θα πρέπει να κατέχουν ιδιαίτερα προσόντα για την εξέταση των χρηματοοικονομικών αρχείων, των συναλλαγών, των περιουσιακών στοιχείων κ.λπ. και τον εντοπισμό παρατυπιών των φορολογουμένων. Επισημαίνει πως δεν αρκούν οι γνώσεις λογιστικής, καθώς το έργο τους βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις τεχνικές έρευνας, τη συλλογή πληροφοριών, τη χρήση άμεσων και έμμεσων μεθόδων απόδειξης, και την ανίχνευση και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων για την απόδειξη των φορολογικών παραβιάσεων. Επίσης, ο Arturo Jacobs σημειώνει ότι οι έμμεσες

---

¹⁵ Charles P. Retting(2014), «Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income», Journal of Tax Practice and Procedure,16 J. Tax Prac. & Proc. 13.

¹⁶ Arturo Jacobs(2013), «Detailed Guidelines for Effective Tax Administration in Latin America and the Caribbean» Chapter 9. Fraud Investigations, USAID'S LEADERSHIP IN PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT.

μέθοδοι ελέγχου έχουν αναγνωρισθεί από τα δικαστήρια των ανεπτυγμένων χωρών σε ολόκληρο τον κόσμο ως παραδεκτά αποδεικτικά στοιχεία, όχι μόνο σε διαδικασίες αστικού δικαστηρίου, αλλά και ως απόδειξη της απάτης και της φοροδιαφυγής στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών.

Ο Charles P. Retting¹⁷ (2011), αναφέρθηκε και πάλι στην χρήση των έμμεσων τεχνικού ελέγχου, σημειώνοντας ότι υπάρχουν διάφορες τεχνικές ελέγχου και έρευνας που είναι διαθέσιμες για την επιβεβαίωση ή την αντίκρουση της απαίτησης του φορολογούμενου σχετικά με τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες ή τη φύση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η χρήση έμμεσων μεθόδων απόδειξης του εισοδήματος, ενδείκνυται στις περιπτώσεις όπου η φορολογική αρχή διαθέτει σταθερή ένδειξη ότι υπάρχει πιθανότητα υποδηλωμένων ή μη δηλωμένων εσόδων. Οι έμμεσες μέθοδοι περιλαμβάνουν πλήρως ανεπτυγμένη ανάλυση της ρευστότητας, ποσοστιαίες αναλογίες, καθαρή αξία, πηγές και εφαρμογές κεφαλαίων ή ανάλυση τραπεζικών καταθέσεων και ταμειακών δαπανών. Κατά τον Charles P. Retting, οι συγκυρίες που θα μπορούσαν να ευνοήσουν την χρήση μίας έμμεσης μεθόδου ελέγχου είναι (α) η ανάλυση οικονομικής κατάστασης του φορολογούμενου, η οποία δεν μπορεί εύκολα να αποδειχθεί (οι επιχειρηματικές και προσωπικές δαπάνες του υπερβαίνουν τα δηλωθέντα εισοδήματα, και η απόκλιση αυτή δεν μπορεί να αιτιολογηθεί από λοιπά εισοδήματα προερχόμενα από μη φορολογητέες πηγές), (β) οι διαφορές στα λογιστικά βιβλία και αδυναμία εσωτερικού ελέγχου, (γ) το ποσοστό μικτού περιθωρίου κέρδους μεταβάλλεται σημαντικά από μία χρονιά στην άλλη, ή είναι ασυνήθιστα υψηλό ή χαμηλό από το επίπεδο της αγοράς, (δ) η ύπαρξη αδικαιολόγητων χρηματικών καταθέσεων σε τραπεζικούς λογαριασμούς του ελεγχόμενου, (ε) ο φορολογούμενος δεν πραγματοποιεί συναλλαγές μέσω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (τραπεζικές συναλλαγές), αλλά αντί γι' αυτές προτιμάει τις συναλλαγές με μετρητά, (στ) η σημαντική μεταβολή/αύξηση της καθαρής θέσης η οποία δεν δικαιολογείται από τα δηλωθέντα εισοδήματα, μη τήρηση λογιστικών βιβλίων, (ζ) η διαπίστωση ότι δεν χρησιμοποιήθηκε καμία από τις ισχύουσες λογιστικές μεθόδους ή η λογιστική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε από τον φορολογούμενο στα βιβλία του δεν προσδιορίζει τα φορολογητέα εισοδήματα βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας.

---

¹⁷ Charles P. Retting(2011), «IRS Audit Techniques Guides and Current Tax Enforcement Priorities», JOURNAL OF TAX PRACTICE & PROCEDURE.

Τα στοιχεία για τον υπολογισμό των αναλογιών ή σχέσεων που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, λαμβάνονται τόσο από τα δεδομένα του ελεγχόμενου προσώπου, όσο και από τρίτες πηγές. Σε αυτό ακριβώς το σημείο έγκειται και η ιδιαιτερότητα των ελεγκτικών αυτών μεθόδων, που δημιουργεί ανησυχίες και προβληματισμούς στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, κατά την εφαρμογή τους. Ο Edmund Biber¹⁸(2010), ανέφερε ότι η ισχύουσα νομοθεσία πρέπει να παρέχει στη διοίκηση ευρείες εξουσίες για τη συλλογή πληροφοριών, εάν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά οι έμμεσες μέθοδοι. Οι εξουσίες θα πρέπει να απαιτούν από τους φορολογούμενους και τους τρίτους να παρέχουν κάθε πληροφορία σχετική με την εκτέλεση των καθηκόντων της διοίκησης σύμφωνα με το δίκαιο. Αυτό συνήθως θα επιτρέψει στη διοίκηση να συλλέξει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για τη βάση εκτιμήσεων σχετικά με τις έμμεσες μεθόδους. Επίσης, κατά τον Edmund Biber, οι έμμεσες μέθοδοι δεν είναι απόλυτα ακριβείς, είναι δαπανηρές για την εκτέλεση και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν είναι πολύ πιθανό ο φορολογούμενος να έχει αποκρύψει σημαντικού ύψους φορολογητέα εισοδήματα.

Ο Richard M. Wise¹⁹(2000) σε μελέτη του, εστιάζει στην χρήση των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης στον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Richard M. Wise κάνει αναφορά σε έμμεσα στοιχεία που μπορεί να υποδηλώνουν την απόκρυψη φορολογητέων εσόδων, όπως για παράδειγμα στοιχεία από τραπεζικά η δεδομένα ή συναλλαγές με μετρητά μέσω των οποίων θα μπορούσε να ερευνηθεί η πραγματική ροή των χρημάτων. Μάλιστα, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην μελέτη, η καναδική νομοθεσία απαιτεί την καταγραφή αυτών των συναλλαγών από τις τράπεζες, με σκοπό την διαπίστωση εισοδημάτων προερχόμενων από παράνομες δραστηριότητες και την παρακολούθηση των συναλλαγών με μετρητά, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε αδήλωτα εισοδήματα για φορολογικούς σκοπούς. Κατά την ίδια μελέτη, στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι νομοθετικές διατάξεις επιτρέπουν στην αρμόδια φορολογική αρχή να προσδιορίζει τα έσοδα, σύμφωνα με οποιαδήποτε μέθοδο αντικατοπτρίζει με περισσότερη ακρίβεια το εισόδημα του φορολογουμένου, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν τηρούνται αρχεία, ή τα χρηματοοικονομικά αρχεία είναι ανεπαρκή και αναξιόπιστα.

---

¹⁸ Edmund Biber(2010),«Revenue Administration: Taxpayer Audit-Use of indirect methods», Technical Notes and Manuals.

¹⁹ Richard M. Wise(2000), «Tax Fraud and Mens Rea Forensic Accounting», Association of Certified Fraud Examiners Montreal Chapter, Sixth Annual Fraud Conference.

Ο Steven Duke²⁰ (1966) σε μελέτη του σχετικά με τις έμμεσες τεχνικές μεθόδου, κάνει αναφορά στην διερεύνηση αδικημάτων φοροδιαφυγής, σημειώνοντας ότι το μεγαλύτερο μέρος απόδειξης ενός οικονομικού εγκλήματος(φοροδιαφυγής) έγκειται σε ενδείξεις και έμμεσα στοιχεία. Μάλιστα, αναφέρει πως η έλλειψη φορολογικής σύνεσης μπορεί να αποδειχθεί με άμεσα μέσα, όπως τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία του φορολογούμενου, αλλά η απόδειξη της πράξης της φοροδιαφυγής συνάγεται σχεδόν πάντα έμμεσα. Συνεπώς, ήδη από εκείνα τα χρόνια η Φορολογική Διοίκηση των Ηνωμένων Πολιτειών, χρησιμοποιούσε τις έμμεσες τεχνικές ως βασικό εργαλείο έναντι των φαινομένων φοροδιαφυγής. Άλλωστε, με βάση την επίμαχη μελέτη, ήδη το έτος 1954 το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α επισήμανε ότι οι έμμεσες μέθοδοι έχουν εξελιχθεί *«από την τελική τάση, στην πρώτη βολή στη μάχη της κυβέρνησης για την διασφάλιση των δημοσίων εσόδων»*.

Ο Nelson W. Taylor²¹ (1955) σε μελέτη του, αναφέρει πως οι περιπτώσεις στις οποίες η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών μπορεί να διαπιστώσει και να αποδείξει μη δηλωθέντα εισοδήματα φορολογουμένων με άμεσες πρακτικές είναι πράγματι σπάνιες. Για τον λόγο αυτό, οι κυβερνήσεις καταφεύγουν στην χρήση έμμεσων μεθόδων προσδιορισμού αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, διότι διαφορετικά δεν θα ήταν εφικτό να περιορίσουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και να αυξήσουν τα κρατικά έσοδα, εισπράττοντας τους αναλογούντες φόρους και πρόστιμα.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις προαναφερθείσες έρευνες διεθνώς διακεκριμένων επιστημόνων, διαπιστώνεται ότι η εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού των φορολογητέων εισοδημάτων, κρίθηκε επιτακτική στις περιπτώσεις όπου τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία των ελεγχόμενων αποδεικνύονταν ελλιπή ή ανακριβή, ή ακόμα και στις περιπτώσεις όπου δεν τηρούνταν τα απαραίτητα φορολογικά στοιχεία. Μέσω της χρήσης των μεθόδων αυτών, οι αρμόδιες ελεγκτικές αρχές, επιδιώκουν τον εντοπισμό μη δηλωθέντων φορολογητέων εισοδημάτων, μέσω πληροφοριών και στοιχείων από τρίτες πηγές. Με τον τρόπο αυτό, οι έμμεσες μέθοδοι αποτελούν ένα σχετικά πρόσφατο, αλλά ισχυρό εργαλείο των φορολογικών αρχών, ενάντια στην εμφάνιση φαινομένων φοροδιαφυγής και την εξάλειψη εν γένει φορολογικών αδικημάτων, με στόχο την είσπραξη των αναλογούντων φόρων και προστίμων, την

---

²⁰ Steven Duke (1966), «Prosecutions For Attempts To Evade Income Tax: A Discordant View of a Procedural Hybrid», , The Yale Law Journal Volume 76, No. 1.

²¹ Nelson W. Taylor III (1955), «Taxation -- Tax Fraud Cases -- Use of Net Worth Method», , North Carolina Law Review, Volume 33, Number 4, Article 19.

διασφάλιση των δημοσίων εσόδων και, κατά συνέπεια, την σταδιακή οικονομική ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο - Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

3.1. Εισαγωγικά

Στο παρόν κεφάλαιο εισάγεται η έννοια της φοροδιαφυγής, και αναλύονται τα χαρακτηριστικά του φαινομένου, καθώς επίσης και οι αιτίες που προκαλούν την εμφάνισή του στις σύγχρονες οικονομίες. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται διάκριση του φαινομένου από άλλες παρεμφερείς έννοιες, όπως της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, παρουσιάζοντας τα χαρακτηριστικά του κάθε φαινομένου και την ειδοποιό διαφορά τους. Έπειτα, πραγματοποιείται μία ιστορική ανασκόπηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας στην ελληνική οικονομία, παραθέτοντας στατιστικά δεδομένα έως και το έτος 2021. Τέλος, επισημαίνεται η αναγκαιότητα καταπολέμησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής, καταγράφοντας δράσεις και μέτρα της ελληνικής φορολογικής διοίκησης, με κύριο γνώμονα την αναδιοργάνωση του φορολογικού συστήματος και την εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων με στόχο την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης.

3.2. Ορισμός και χαρακτηριστικά φοροδιαφυγής

Ως φοροδιαφυγή ορίζεται²² η ηθελημένη απόκρυψη φορολογητέας ύλης (τόσο φορολογητέου εισοδήματος όσο και άλλων φορολογικών αντικειμένων) από τις αρμόδιες κρατικές αρχές, με σκοπό παρανόμως τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης και κατ' επέκταση τη μη καταβολή βεβαιωμένων φόρων εισοδήματος στα ταμεία του κράτους. Η φοροδιαφυγή, ως παράνομη πράξη, καταστρατηγεί διατάξεις φορολογικών νόμων και συνιστά ποινικά κολάσιμη πράξη. Η φοροδιαφυγή εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά, δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων.

Από οικονομική άποψη, η φοροδιαφυγή σχετίζεται με τη διαφορά μεταξύ του συνολικού ποσού του φόρου που προκύπτει από τα εκουσίως δηλούμενα μεγέθη και

---

²² Βασαρδάνη Μελίνα, «Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια γενική επισκόπηση», Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος, 2015.

καταβάλλεται στο δημόσιο ταμείο εντός ενός φορολογικού έτους, και του επακριβούς ποσού του φόρου το οποίο οφειλόταν να καταβληθεί την ίδια περίοδο, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά μεγέθη και την ισχύουσα νομοθεσία.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 του Ν.4174/2013, έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος, προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου [π.χ. φόρος εισοδήματος, Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), Ειδικός Φόρος Ακινήτων (ΕΦΑ), παρακρατούμενοι και επιρριπτόμενοι φόροι, τέλη ή εισφορές κ.λπ.], αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα ύλη - είτε παραλείποντας να υποβάλει δήλωση είτε υποβάλλοντάς τη αλλά με ανακριβή στοιχεία²³. Επιπλέον, τόσο η έκδοση πλαστών, νοθευμένων ή εικονικών φορολογικών στοιχείων, όσο και η αποδοχή εικονικών φορολογικών στοιχείων, ανεξάρτητα από το εάν ο δράστης διαφεύγει ή όχι της πληρωμής φόρου, συναποτελούν ποινικά κολάσιμες πράξεις φοροδιαφυγής. Επίσης, το λαθρεμπόριο αποτελεί πράξη φοροδιαφυγής, καθώς συνίσταται στην εισαγωγή ή στην εξαγωγή εμπορευμάτων χωρίς την άδεια των τελωνειακών αρχών και χωρίς την καταβολή δασμών, φόρων και λοιπών επιβαρύνσεων, όπως και στην οποιαδήποτε ενέργεια αποσκοπεί να στερήσει από το Ελληνικό Δημόσιο ή την Ευρωπαϊκή Ένωση εισπρακτέους δασμούς, φόρους και λοιπές επιβαρύνσεις από τα εισαγόμενα ή τα εξαγόμενα εμπορεύματα.

3.3. Αιτίες φοροδιαφυγής

Οι αιτίες που συντελούν στην εμφάνιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι κοινές σε παγκόσμιο επίπεδο, και οι κύριοι παράμετροι που καθορίζουν το ύψος του φαινομένου απαριθμούνται ως εξής: (1) το ύψος των φορολογικών συντελεστών, (2) η πιθανότητα εντοπισμού και τιμωρίας, (3) το μέγεθος των επιβαλλόμενων προστίμων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το ύψος των φορολογικών συντελεστών είναι μεγάλο, ενώ οι φορολογικοί έλεγχοι έχουν σχετικά χαμηλή αποτελεσματικότητα.

Ειδικότερα, πρόσθετοι παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά και συμβάλουν στην μεταβολή του ύψους της φοροδιαφυγής στην ελληνική οικονομία, αναλύονται ως ακολούθως²⁴:

²³ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις», άρθρο 66.

²⁴ «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις καταπολέμησής της», Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης «ΔιαΝΕΟσις», Μελέτη της Ernst and Young (EY), Ιούνιος 2016(με τελευταία επικαιροποίηση Μάρτιος 2017).

- Η πολυνομία και η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος: Παρά τις προσπάθειες απλοποίησης που έχουν γίνει την τελευταία δεκαετία, είναι προφανές ότι αυτή η πολυπλοκότητα αφενός κάνει τη λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού δύσκολη, αφετέρου αναπόφευκτα προκαλεί ανασφάλεια στους φορολογούμενους και στους υπαλλήλους της φορολογικής διοίκησης.
- Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές: Είναι κοινή πεποίθηση ότι η φορολογία στην Ελλάδα είναι σχετικά υψηλή. Στην οικονομική θεωρία, η καμπύλη Laffer απεικονίζει το όριο, πάνω από το οποίο αν ανέλθουν οι φορολογικοί συντελεστές, τα φορολογικά έσοδα μειώνονται. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για χώρες με πολύ υψηλά ποσοστά άτυπης οικονομίας, όπως η Ελλάδα, το εν λόγω όριο της καμπύλης Laffer διαμορφώνεται σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό σημαίνει πως η αύξηση των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα μπορεί στην καλύτερη περίπτωση να έχει πενιχρά αποτελέσματα.
- Τεχνολογική ανεπάρκεια: Η Ελλάδα καθυστέρησε πολύ να μηχανογραφήσει τη φορολογική της διοίκηση. Για παράδειγμα, μόλις το 2013 έγινε εφικτή η ηλεκτρονική υποβολή φορολογικών δηλώσεων νομικών προσώπων, ενώ μια σειρά από διαδικασίες εξακολουθούν να απαιτούν φυσική παρουσία των φορολογούμενων στις υπηρεσίες της φορολογικής διοίκησης. Παρά την πρόσφατη σημαντική πρόοδο, υπάρχουν ακόμα πληροφοριακά συστήματα τα οποία δεν διασυνδέονται μεταξύ τους, βάσεις δεδομένων που δεν είναι ψηφιοποιημένες ή επικαιροποιημένες, και ελλιπής ενημέρωση των πληροφοριακών συστημάτων της διοίκησης με τις προβλέψεις της τρέχουσας νομοθεσίας.
- Γραφειοκρατία: Αυτό το πρόβλημα μαστίζει τη δημόσια διοίκηση εν γένει, αλλά είναι εξαιρετικά έντονο και στη φορολογική διοίκηση. Η διασπορά αρμοδιοτήτων, η υπέρμετρη τυπολατρία, η δυσλειτουργία του μηχανισμού επίλυσης διαφορών, η υποστελέχωση υπηρεσιών, η ελλιπής εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και η έλλειψη κινήτρων για την επίτευξη στόχων του φοροελεγκτικού μηχανισμού, είναι μερικά από τα προβλήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.

- Έλλειψη φορολογικής κουλτούρας: Το ζήτημα της καλλιέργειας φορολογικής συνείδησης είναι κομβικό και συνδέεται άμεσα με την παιδεία και την ορθή οικονομική διαχείριση. Ο πολίτης που οραματίζεται ένα οργανωμένο και δίκαιο κράτος, οφείλει να αντιλαμβάνεται ότι και ο ίδιος κατέχει ουσιαστικό ρόλο στην ολοκλήρωση αυτού του στόχου. Ο πολίτης με φορολογική κουλτούρα αντιλαμβάνεται ότι τα φορολογικά έσοδα της χώρας του επιστρέφουν σε αυτόν, είτε βελτιώνοντας το βιοτικό του επίπεδο, είτε επιβάλλοντάς του μελλοντικά χαμηλότερη φορολογία. Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντική η εμπιστοσύνη στο πολιτικό σύστημα και τους θεσμούς, καθώς και η καταπολέμηση της διαφθοράς.

Ανεξάρτητα από το αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των προαναφερθέντων, η πραγματικότητα καταδεικνύει ότι διάφορες πρακτικές φοροδιαφυγής –ανεξαρτήτως έκτασης– λαμβάνουν χώρα καθημερινά στο πλαίσιο του οικονομικού και κοινωνικού βίου στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, μορφές φοροδιαφυγής συναντώνται συχνά σε επίπεδο φορολογίας φυσικών προσώπων (κατά κύριο λόγο αυτοαπασχολουμένων και σε μικρότερο βαθμό μισθωτών) και αφορούν την απόκρυψη φορολογητέας ύλης τόσο για σκοπούς φορολογίας εισοδήματος όσο και για σκοπούς ΦΠΑ. Από οικονομική σκοπιά, εκτιμήσεις δείχνουν ότι η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της μετρήσιμης οικονομικής δραστηριότητας, και ως εκ τούτου θα πρέπει να συνιστά ένα σημαντικό στοιχείο για τη διαμόρφωση και την άσκηση της φορολογικής πολιτικής.

3.4. Διάκριση μεταξύ φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και παραοικονομίας

Συχνό φαινόμενο τόσο στην ελληνική οικονομία, όσο και παγκοσμίως, αποτελεί η σύγχυση μεταξύ των εννοιών της φοροδιαφυγής με άλλες παρεμφερείς έννοιες, όπως με αυτή της φοροαποφυγής ή της παραοικονομίας. Ενώ στην καθημερινή πρακτική μπορεί να υπάρξει πλήθος ασαφών καταστάσεων μεταξύ των ως άνω συγγενών εννοιών, στις οποίες η διαχωριστική γραμμή είναι δυσδιάκριτη, στην πραγματικότητα οι έννοιες αυτές διαφέρουν μεταξύ τους τόσο εννοιολογικά, όσο και πρακτικά²⁵.

---

²⁵ Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης «ΔιαΝΕΟσις»(2016), «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις καταπολέμησής της», Μελέτη της Ernst and Young (EY), Τελ. επικαιροποίηση Μάρτιος 2017.

Ειδικότερα, με τον όρο **φοροαποφυγή** ορίζεται η χρησιμοποίηση των κενών ή των ευνοϊκότερων λύσεων της φορολογικής νομοθεσίας από τους φορολογούμενους, με σκοπό τη μείωση της ορισμένης από το νόμο φορολογικής βάσης, ώστε να επιτευχθεί η μείωση ή ακόμη και ο μηδενισμός της φορολογικής υποχρέωσης. Η φοροαποφυγή δεν είναι παράνομη, ωστόσο όμως αποτελεί σημαντική αδυναμία του ίδιου του φορολογικού συστήματος. Η φοροαποφυγή, όπως ακριβώς και η φοροδιαφυγή, συνεπάγεται τη μη καταβολή του φόρου. Συνεπώς, και οι δύο αυτές έννοιες συνιστούν μορφές παθογένειας της εκάστοτε οικονομίας και οδηγούν σε απώλεια κρατικών εσόδων. Εντούτοις, υπάρχει μία σημαντικότερη διαφορά ανάμεσα τους, καθώς η φοροαποφυγή εμφανίζεται με ένα μανδύα νομιμότητας²⁶. Συγκεκριμένα, κατά τη φοροαποφυγή οι φορολογούμενοι επιτυγχάνουν τη μη καταβολή φόρου αξιοποιώντας τυχόν ασάφειες, ειδικές ρυθμίσεις και «παραθυράκια» της νομοθεσίας, χωρίς να υφίστανται τον κίνδυνο να υποστούν κυρώσεις. Δηλαδή, μέσω νόμιμων ή έστω νομιμοφανών ενεργειών τα φυσικά και νομικά πρόσωπα αποβλέπουν στη μείωση ή εξάλειψη της φορολογικής τους επιβάρυνσης από ορισμένους φόρους. Επίσης, θα μπορούσε να καλείται ως φοροαποφυγή και η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών οι οποίες αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της φορολογικής νομοθεσίας εν γένει, με στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων. Μια και η φοροαποφυγή ορίζεται ως η οποιαδήποτε νόμιμη διαδικασία ή τρόπος για την αποφυγή πληρωμής φόρων, γίνεται αντιληπτό ότι η φοροαποφυγή λαμβάνει χώρα εντός των νόμιμων πλαισίων του φορολογικού συστήματος και οι φορολογούμενοι επωφελούνται από τον εκάστοτε κώδικα.

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα ανωτέρω, το αποτέλεσμα τόσο της φοροδιαφυγής όσο και της φοροαποφυγής καταλήγει να είναι η μη καταβολή φόρων, και ως εκ τούτου, οι δύο έννοιες φαίνεται να συναντώνται, έχοντας ως κοινό στοιχείο τη μείωση των κρατικών εσόδων.

Παράλληλα, με τον όρο **παραοικονομία** ή σκιώδης οικονομία, ορίζονται όλες εκείνες οι οικονομικές δραστηριότητες που δημιουργούν προστιθέμενες αξίες και για αυτό θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται στο εθνικό εισόδημα, αλλά δεν περιλαμβάνονται τελικά στην επίσημη μέτρηση του εισοδήματος²⁷. Επίσης, σύμφωνα

---

²⁶ Κωνσταντίνος Ν. Κανελόπουλος (2002), «Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών(ΚΕΠΕ).

²⁷ Friedrich Schneider(1986), «Estimating the Size of the Danish Shadow Economy using the Currency Demand Approach: An Attempt»,The Scadinavian Journal of Economics.

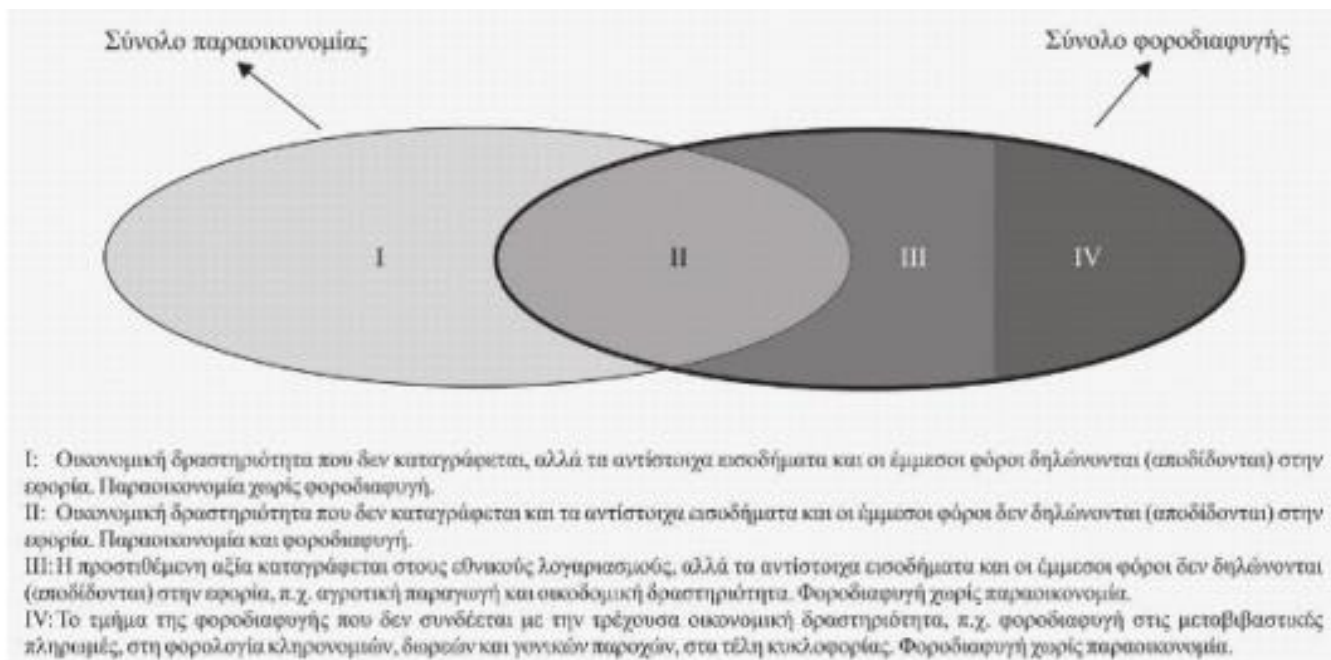

με έναν ευρύτερο ορισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης η σκιά της οικονομία περιλαμβάνει τις οικονομικές εκείνες δραστηριότητες τις οποίες αποφεύγουν, να δηλώσουν, εσκεμμένα ή όχι, οι φορολογούμενοι. Η έννοια της οικονομικής δραστηριότητας, λοιπόν, η οποία δεν καταγράφεται, είτε για το λόγο ότι την αποκρύπτουν αυτοί που τη διεξάγουν, είτε για το λόγο ότι οι στατιστικές υπηρεσίες δεν διαθέτουν την κατάλληλη προς αυτό οργάνωση ονομάζεται παραοικονομία. Η παραοικονομία αποτελείται²⁸: (α) από την αδήλωτη νόμιμη παραγωγή, η οποία ενώ είναι νόμιμη, ωστόσο αποκρύπτεται από τα αρμόδια όργανα του κράτους για να μην φορολογηθεί, (β) από τα αποκρυπτόμενα εισοδήματα σε είδος που ουσιαστικά αφορούν τη χρήση αγαθών που προορίζονται για ενδιάμεση κατανάλωση, εξοπλισμού και υπηρεσιών επιχειρήσεων από τους εργαζομένους για ατομικούς τους σκοπούς και (γ) την παράνομη παραγωγή που συνίσταται σε παράνομες δραστηριότητες, όπως η διακίνηση ναρκωτικών, η χαρτοπαιξία, η πορνεία, κλπ.

Όσον αφορά στη διάκριση μεταξύ παραοικονομίας και φοροδιαφυγής, η παραοικονομία καλύπτει την οικονομική δραστηριότητα η οποία δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς. Η φοροδιαφυγή είναι μέρος τόσο της παραοικονομίας όσο και της επίσημης οικονομικής δραστηριότητας και αξίζει να σημειωθεί ότι μέρος τη παραοικονομίας, παρά το γεγονός ότι δεν καταγράφεται επισήμως, καταλήγει στην καταβολή φόρων, μέσω των μεταγενέστερων συναλλαγών με τη φανερή οικονομία. Πρέπει να σημειωθεί πως η ερμηνεία αυτή αποτελεί μέρος του ευρύτερου ορισμού της παραοικονομίας, κατά την οποία εμπεριέχονται νόμιμες (π.χ. αδήλωτη εργασία σε νόμιμες δραστηριότητες) αλλά και μη νόμιμες δραστηριότητες (π.χ. λαθρεμπόριο, κλοπές και άλλες παράνομες δραστηριότητες). Για την καλύτερη κατανόηση, στον ακόλουθο σχεδιάγραμμα απεικονίζεται η σχέση της φοροδιαφυγής με την παραοικονομία, ως εξής:

---

²⁸ Α. Καψάλης, Ε. Κουμαριανός και Ν. Αυγέρης(2020), «Η παραβατικότητα στην εργασία: Η περίπτωση του επισιτισμού-τουρισμού», Μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.(INE), Πρατήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

Διάγραμμα 1: Σχέση μεταξύ παραοικονομίας και φοροδιαφυγής
(Πηγή προέλευσης: Καλυβιανάκης, 1993)

3.5. Η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία στην Ελλάδα

Η διάπραξη οικονομικών παραβάσεων αποτελεί ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο αντίκτυπός τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μπορεί να είναι πολύ σημαντικός, ανάλογα με τον βαθμό που έχουν αναπτυχθεί. Λόγω αυτών των παραβιάσεων, οι διάφοροι πόροι που διατίθενται σε μια χώρα χάνονται ή καθίστανται αναποτελεσματικοί, οι νόμοι και τα θεσμικά όργανα παραβιάζονται ή υπονομεύονται και η δημόσια οικονομία επιδεινώνεται εις βάρος της δημόσιας τάξης.

Η φοροδιαφυγή αποτελεί παγκοσμίως σοβαρό ποινικό αδίκημα εις βάρος των κρατών, το οποίο επηρεάζει σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη τους. Η απόκρυψη του εισοδήματος ή των περιουσιακών στοιχείων, η αδήλωτη εργασία κ.λπ., προκειμένου να αποφευχθεί η καταβολή φόρων λόγω του κράτους, συνιστά παράνομη πράξη και διώκεται σε όλες τις χώρες του κόσμου. Εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, η φοροδιαφυγή θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων²⁹.

²⁹ Ορισμός «φοροδιαφυγής» από «Βικιπαίδεια, Η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια».

Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες αυτές που πλήττεται σε μεγάλο βαθμό από το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια. Παρά τις αλληπάλληλες αλλαγές του φορολογικού συστήματος, τα ζητήματα της υπερφορολόγησης και της δυσανάλογης κατανομής του φορολογικού βάρους παραμένουν μείζονα και άμεσα συνδεδεμένα με το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Στην Ελλάδα, το πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι μεγάλο και διαχρονικό³⁰. Συνδέεται με τα χαμηλά επίπεδα φορολογικής συμμόρφωσης και αποτελεσματικότητας της φορολογικής διοίκησης. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στο πεδίο του ΦΠΑ, αν και η ευρεία χρήση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών μετά το 2015 το περιόρισε και ενίσχυσε τα φορολογικά έσοδα, χωρίς να καταφέρει όμως να το εξαλείψει³¹. Μάλιστα, όπως προκύπτει από έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η αύξηση των εσόδων Φ.Π.Α. την περίοδο 2014-2017 στην Ελλάδα, ήταν μεγαλύτερη από τις απώλειες λόγω φοροδιαφυγής την επίμαχη περίοδο, κατατάσσοντας την χώρα μας στη δεύτερη χειρότερη θέση, στην κατάταξη μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης³².

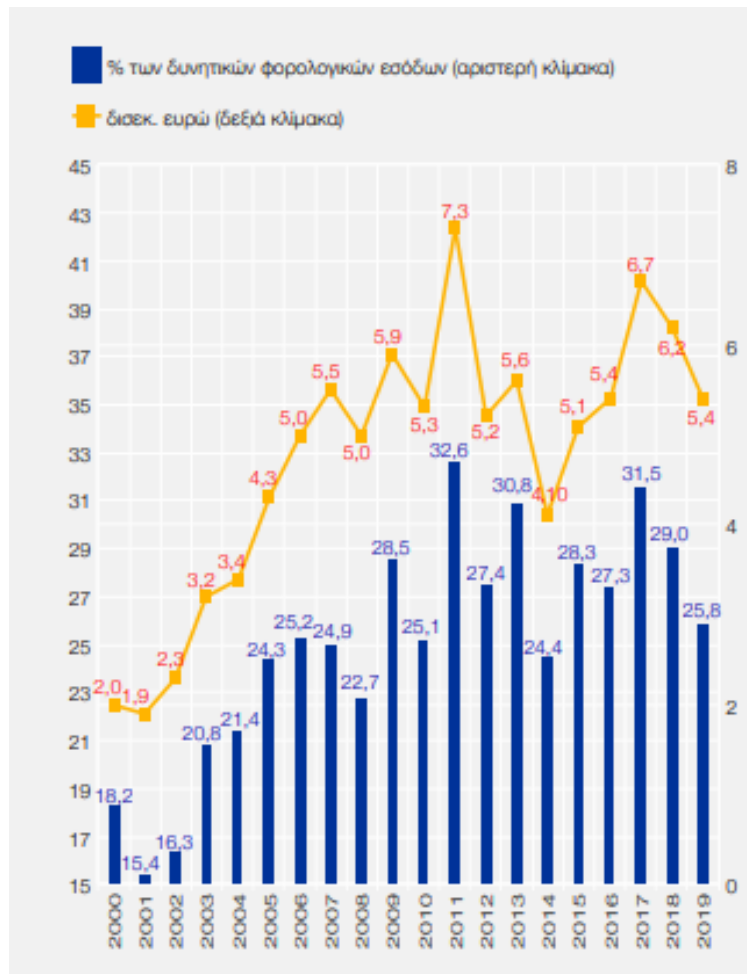
Σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος³² του έτους 2021, το «έλλειμμα ΦΠΑ» ή αλλιώς «κενό ΦΠΑ», από το έτος 2008 έως και το έτος 2013 κυμαινόταν σε ποσοστό 27% έως 33%. Στην πενταετία 2013-2017 η χώρα απώλεσε έσοδα ΦΠΑ 30,1 δισ. ευρώ, με την απώλεια να υποχωρεί μεταξύ 2013 και 2014 και να αυξάνεται πάλι από το 2015 και έπειτα, φτάνοντας το έτος 2017 σε ποσοστό 31,5%. Στην επόμενη διετία 2019 και 2020, το ποσοστό ελλείματος ΦΠΑ μειώθηκε σε ποσοστά 29% και 28,5% αντίστοιχα. Στο ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζεται η πορεία του ελλείματος ΦΠΑ στην Ελλάδα καθ' όλη την διάρκεια των ετών 2000 έως 2019.

---

³⁰ Διακομιχάλης Μ.(2019), «Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα», Εκδόσεις Διπλογραφία.

³¹ ³² Τράπεζα της Ελλάδος(2022), «Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2021».

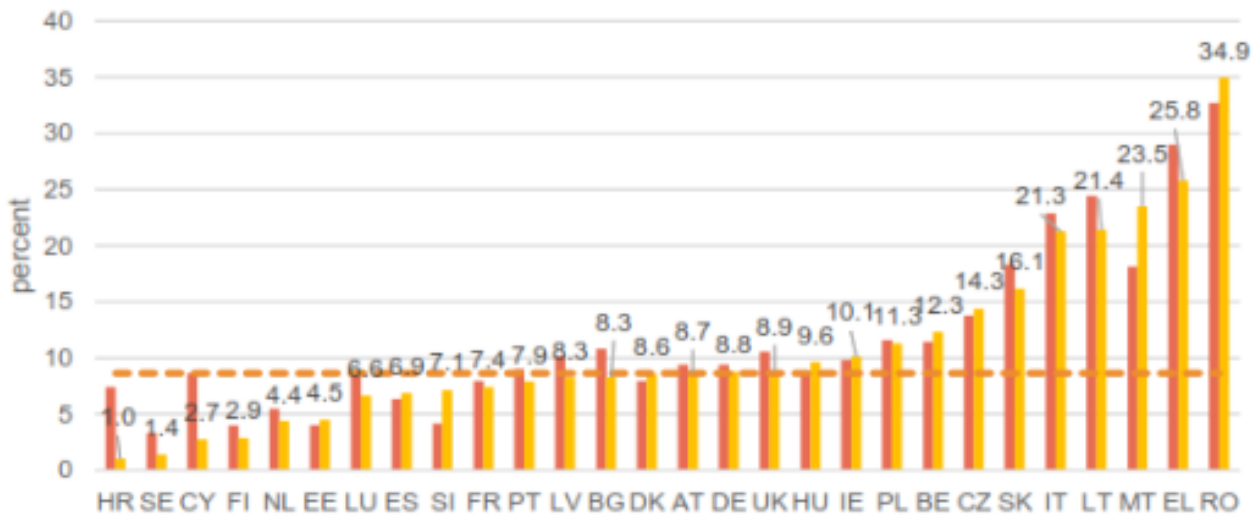
³² European Commission (2018), «Study and reports on the vat gap in the EU-28 member states-Report 2018», Center for Social and Economic research,.

Διάγραμμα 2: Το κενό ΦΠΑ στην Ελλάδα
 (Πηγή προέλευσης: Τράπεζα της Ελλάδος(2022), «Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2021».)

Παράλληλα, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το έτος 2021, η Ελλάδα παραμένει στη δεύτερη θέση ως προς το έλλειμα ΦΠΑ μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με πρωταθλήτρια την Ρουμανία³³, όπως απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα:

³³ European Commission (2022), «Study and reports on the vat gap in the EU-28 member states-Report 2021», Center for Social and Economic research).

Διάγραμμα 3: Το κενό ΦΠΑ στην ΕΕ

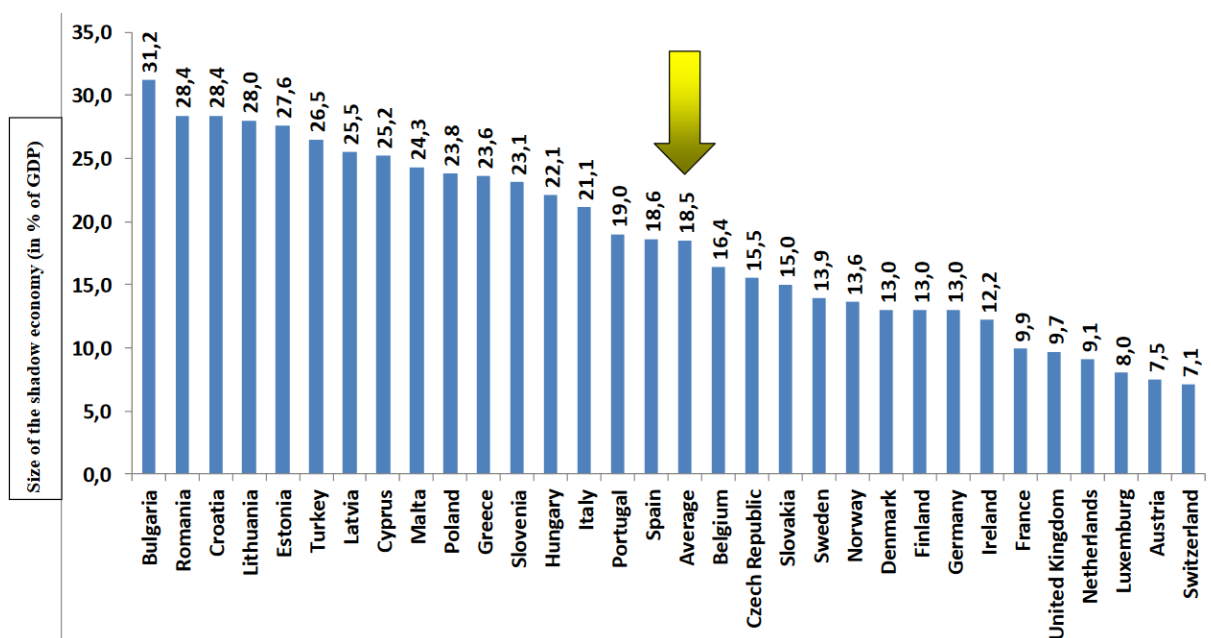
(Πηγή προέλευσης: European Commission (2022), «Study and reports on the vat gap in the EU-28 member states-Report 2021», Center for Social and Economic research)

Το έτος 2021, η επιστροφή στην κανονικότητα έπειτα από την δημοσιονομική κρίση που προκάλεσε η εμφάνιση της πανδημίας από τον Μάρτιο του 2020, οδήγησε στην αύξηση των φαινομένων οικονομικής παραβατικότητας. Σύμφωνα με διαπιστώσεις των ελεγκτικών υπηρεσιών της ΑΑΔΕ, σε υψηλά επίπεδα παραμένει και το έτος 2021 η απάτη και η υψηλή φοροδιαφυγή στη χώρα, γεγονός που οδήγησε τα αρμόδια ελεγκτικά κέντρα να εντοπίσουν χιλιάδες περιπτώσεις και να έχουν ξεκινήσει έρευνες σε χιλιάδες νέες υποθέσεις. Με βάση τα επίσημα στοιχεία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, κατά το 2021 η Υπηρεσία Ελέγχου και Διασφάλισης Δημοσίων Εσόδων (ΥΕΔΔΕ), ολοκλήρωσε 1.078 έρευνες για μεγάλη φοροδιαφυγή και από αυτές εντόπισε παραβάσεις στις 951, με το ποσοστό παραβατικότητας να ανέρχεται στο 88,2%, ενώ κατά το προηγούμενο έτος διενεργήθηκαν 14.852 στενευμένοι έλεγχοι σε επιχειρήσεις και επιτηδευματίες, κατά τους οποίους εντοπίστηκαν 7.306 παραβάσεις, με την παραβατικότητα να ανέρχεται σε 49,2%³⁴. Γίνεται, συνεπώς, αντιληπτό, πως η πανδημία συνέβαλλε σημαντικά στην αύξηση της παραβατικότητας και την απώλεια των κρατικών εσόδων, καθώς το ποσοστό του φαινομένου σχεδόν διπλασιάστηκε σε διάρκεια μόλις ενός έτους.

³⁴ Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», (aade.gr), Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού.

Ενώ, όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, σε μια οικονομία είναι δυνατό να υπάρχει φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία, παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή ή παραοικονομία και φοροδιαφυγή ταυτόχρονα, η ελληνική οικονομία αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα συνδυασμού φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται την ύπαρξη οικονομικών δραστηριοτήτων που δεν καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς, ενώ ταυτόχρονα την απόκρυψη εισοδημάτων και την μη καταβολή των αντίστοιχων φόρων στις αρμόδιες φορολογικές αρχές.

Σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα, η χώρα μας εμφανίζεται πάντα στις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναλυτικότερα, με βάση μελέτες του οικονομολόγου Friedrich Schneider, το 2009 η παραοικονομία στην Ελλάδα πλησίαζε το ποσοστό 25% του ΑΕΠ, και το 2012 το μέγεθος της παραοικονομίας έφτασε το ποσοστό 24% του ΑΕΠ, ενώ την ίδια στιγμή ο μέσος όρος του φαινομένου στις χώρες της Ε.Ε. κυμαινόταν στο ποσοστό 18,4%³⁵. Ομοίως, ένα χρόνο αργότερα, το 2013 η χώρα μας εμφανίζεται μεταξύ των χωρών με υψηλά ποσοστά παραοικονομίας διατηρώντας μία από τις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε., όπως αποδεικνύεται από το ακόλουθο διάγραμμα:

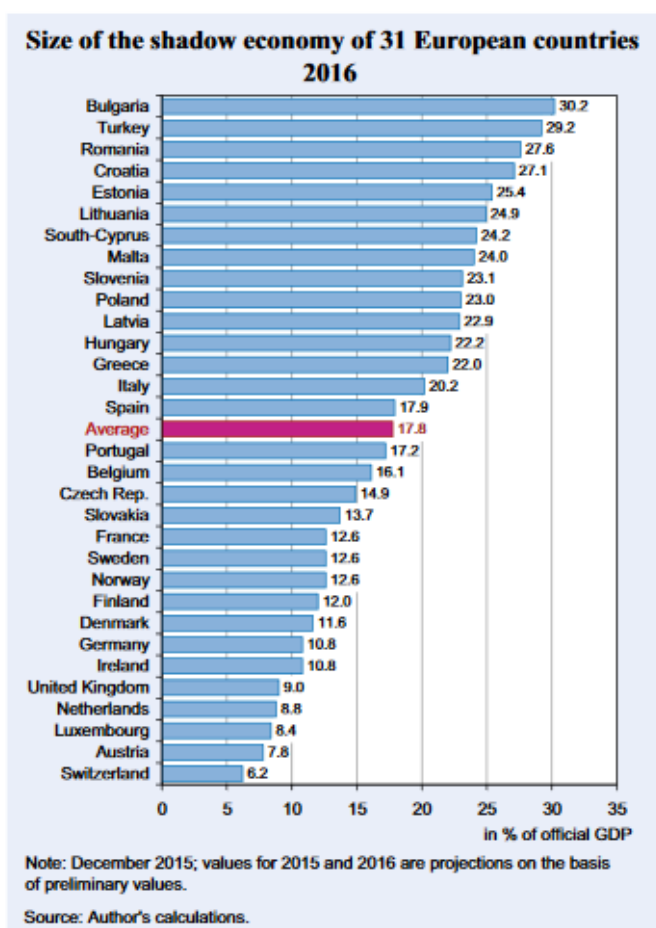

Διάγραμμα 4: Η παραοικονομία στην Ε.Ε. το έτος 2013(% επί του ΑΕΠ)

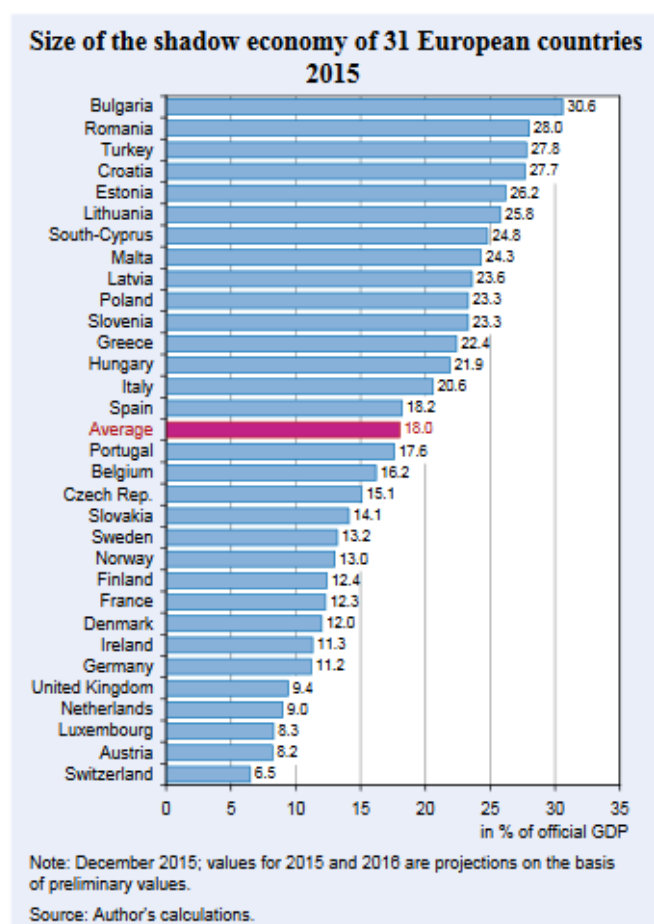
(Πηγή προέλευσης: Friedrich Schneider(2013), «Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: A Further Decline»)

³⁵ Friedrich Schneider (2013), «Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: A Further Decline».

Από το έτος 2012 και έπειτα, παρατηρείται μια τάση μείωσης της έκτασης του φαινομένου, ωστόσο στην περίοδο των ετών αυτών, το μέγεθός του στην ελληνική οικονομία μόνο αμελητέο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, καθώς το έτος 2015 ανέρχεται στο ποσοστό 22% του πραγματικού ΑΕΠ, την στιγμή που ο μέσος όρος μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. κυμαίνεται σε ποσοστό 18% του πραγματικού ΑΕΠ. Για την καλύτερη κατανόηση της διασποράς του φαινομένου και την εξέλιξη του μεγέθους σε βάθος χρόνου, παρουσιάζεται στα παρακάτω διαγράμματα, το μέγεθος της παραοικονομίας τα έτη 2015 και 2016 σε 31 επιλεγμένες χώρες του ΟΟΣΑ:

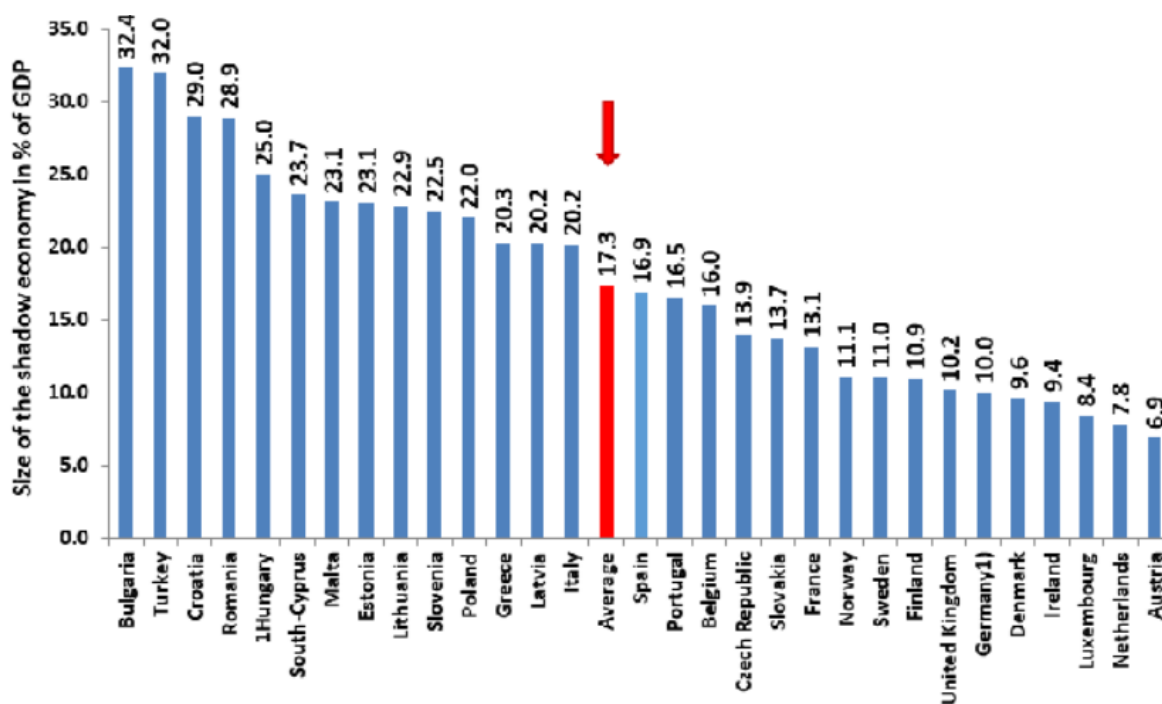
Διάγραμμα 5: Η παραοικονομία σε 31 Ευρωπαϊκές χώρες 2016(% επί του ΑΕΠ)

Διάγραμμα 6: Η παραοικονομία σε 31 Ευρωπαϊκές χώρες 2015(% επί του ΑΕΠ)

(Πηγή προέλευσης διαγραμμάτων 4 και 5: Friedrich Schneider(2016), «Estimating the Size of the Shadow Economies of Highly-developed Countries: Selected New Results»)

Η άνοδος το 2020, ως συνέπεια της εμφάνισης της πανδημίας, ήρθε να αναστείλει την καθοδική πορεία της σκιώδους οικονομίας στο σύνολο των χωρών της Ε.Ε.. Ο διακεκριμένος οικονομολόγος Friedrich Schneider, σε πιο πρόσφατη μελέτη του³⁶, για το μέγεθος της παραοικονομίας σε 36 χώρες της Ε.Ε. κατά την διάρκεια των ετών 2003-2021, παρατήρησε την αύξηση του μεγέθους το έτος 2020, συγκριτικά με αυτό του έτους 2019, τονίζοντας την ενισχυτική δράση της πανδημίας Covid-19 στην αύξηση του φαινομένου. Ειδικότερα, η αύξηση της ανεργίας και η ύφεση που εκδηλώθηκε με κάθετη μείωση του ΑΕΠ σε σχεδόν όλες τις χώρες, λόγω της πανδημίας, οδήγησε περισσότερους ανθρώπους στη σκιώδη οικονομία, ώστε να αναπληρώσουν το χαμένο τους εισόδημα. Μάλιστα, ειδικά σε 28 κράτη της Ε.Ε. (συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου), η αύξηση που σημειώθηκε μεταξύ των ετών 2019 και 2020 υπολογίζεται πως ήταν η υψηλότερη των τελευταίων 20 ετών. Στην Ελλάδα, η σκιώδης οικονομία υπολογίζεται πως αυξήθηκε το 2020 στο 20,9% του ΑΕΠ, έναντι του 19,23% το 2019, ενώ το 2021 να υποχωρεί εκ νέου στο 20,3%, όπως παρατηρείται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 7: Η παραοικονομία στην Ε.Ε. το έτος 2021(% επί του ΑΕΠ)

(Πηγή προέλευσης: Friedrich Schneider(2021), «Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021»)

³⁶ Friedrich Schneider (2021), «Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021».

3.6. Η αναγκαιότητα καταπολέμησης του φαινομένου και ο φορολογικός έλεγχος ως εργαλείο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής

Όπως συνάγεται από τα ανωτέρω, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αποτελεί διαχρονικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ελληνική φορολογική διοίκηση, και η εμφάνισή του αυξάνεται ολοένα και περισσότερο στην ελληνική οικονομία. Το γεγονός αυτό, όπως γίνεται αντιληπτό, εντείνει την ανάγκη καταπολέμησης του φαινομένου, με αποτέλεσμα την αναζήτηση λύσεων και μέτρων περιορισμού από την εκάστοτε κυβέρνηση. Η καταπολέμηση της φορολογικής απάτης δεν καλύπτει μόνο τη λήψη μέτρων κατά της παράνομης συμπεριφοράς, αλλά επίσης την αποτροπή της απάτης και τη θέσπιση μέτρων για την ενίσχυση της συμμόρφωσης. Συνεπώς, η εύρεση λύσεων στα εν λόγω προβλήματα απαιτεί τον προσδιορισμό των παραγόντων που ενισχύουν τη φορολογική συμμόρφωση. Ως φορολογική συμμόρφωση ορίζεται η ενσυνείδητη, εθελοντική και ορθολογική συμπεριφορά, που οδηγεί σε πράξεις σεβασμού, παρακολούθησης και υπακοής στη φορολογική νομοθεσία και τους σχετικούς κανόνες. Η έννοια προσδιορίζει την συμπεριφορά των φορολογουμένων και την αντίδρασή τους στην επιβολή των φόρων, κατά πόσο οικειοθελώς αποδίδουν τους επιβαλλόμενους φόρους που τους αναλογούν και ανταποκρίνονται νομότυπα στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Έναν από τους βασικότερους παράγοντες που ενισχύουν την φορολογική συμμόρφωση των πολιτών, μειώνοντας τα φαινόμενα φορολογικής απάτης, αποτελεί η διενέργεια φορολογικών ελέγχων από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές. Οι συστηματικοί έλεγχοι αυξάνουν την αντίληψη του φορολογούμενου για την πιθανότητα διενέργειας ελέγχου και, ως εκ τούτου, μειώνουν την τάση αποφυγής του φόρου, διασφαλίζοντας τα δημόσια έσοδα. Ο αριθμός των διενεργηθέντων φορολογικών ελέγχων συχνά αποτελεί σημαντική μεταβλητή για τα ποσά των εισπραχθέντων φόρων και των προστίμων, καθώς και για την ανίχνευση διαρροής εσόδων.

Σε αυτόν τον άξονα βασίζεται και η ελληνική κυβέρνηση, η οποία κάθε χρόνο μεταξύ άλλων στοχεύει στην αύξηση του αριθμού των πραγματοποιηθέντων φορολογικών ελέγχων, με πρωταρχικό στόχο την ενίσχυση της συμμόρφωσης των φορολογουμένων και την ευαισθητοποίησή τους ως προς την έγκαιρη και έγκυρη

εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων, την ενδυνάμωση της φορολογικής συνείδησης και την διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας φορολογικής συμπεριφοράς. Ειδικότερα, όπως αποδεικνύεται από το επιχειρησιακό σχέδιο που δημοσιοποιεί κάθε χρόνο η Α.Α.Δ.Ε³⁷, ορίζεται ο αριθμός ελέγχων τον οποίο πρέπει να πραγματοποιήσουν τα αρμόδια φορολογικά όργανα, καθώς και τα ποσά των φόρων και προστίμων που πρέπει να εισπραχθούν, ως μέτρο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και ενίσχυσης της φορολογικής συμμόρφωσης. Συνεπώς, η διενέργεια φορολογικών ελέγχων και η ενίσχυση των μέσων και μηχανισμών ελέγχου, εντάσσονται στις κατασταλτικές δράσεις της φορολογικής διοίκησης για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Μάλιστα, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση απολογισμού της Α.Α.Δ.Ε., το έργο των ελεγκτικών υπηρεσιών συνεχίστηκε και το 2021 παρά τις ιδιαίτερες συνθήκες που εξακολουθεί να προκαλεί η εμφάνιση της πανδημίας covid-19, και τα αποτελέσματα

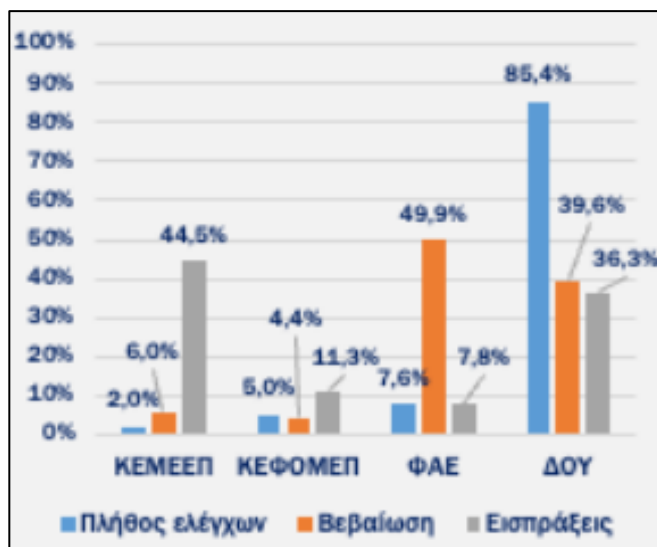
αυτά αποτυπώνονται συνοπτικά στο ακόλουθο σχεδιάγραμμα:

Διάγραμμα 8: Αποτελέσματα δράσεων ελέγχου της Α.Α.Δ.Ε. του έτους 2021

(Πηγή προέλευσης: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», Σελ. 33)

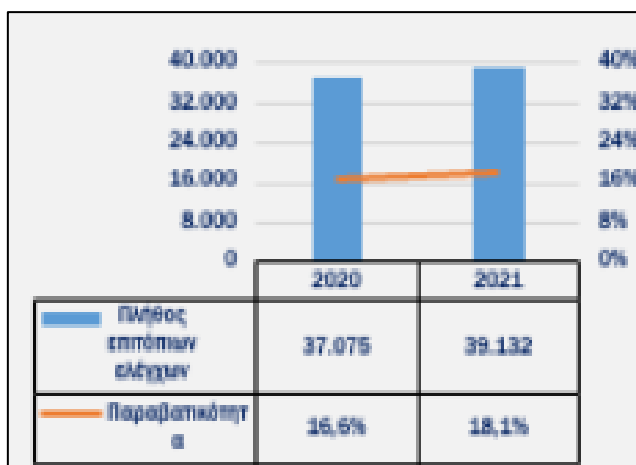
³⁷ Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού.

Πιο συγκεκριμένα, στο διάγραμμα δεξιά παρουσιάζεται η κατανομή πλήθους φορολογικών ελέγχων, βεβαιώσεων φόρων και προστίμων, καθώς και εισπράξεων του έτους 2021 ανά ελεγκτική υπηρεσία:

Διάγραμμα 9: Κατανομή πλήθους ελέγχων, βεβαιώσεων και εισπράξεων ανά ελεγκτική υπηρεσία 2021 (Πηγή προέλευσης: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», Σελ. 34)

Παράλληλα με στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης, διενεργήθηκαν και επιτόπιοι έλεγχοι, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε, σε σύγκριση με τον αριθμό των διενεργηθέντων επιτόπιων ελέγχων το έτος 2020, αυξάνοντας σημαντικά και το επίπεδο της εντοπισθείσας παραβατικότητας, όπως αποδεικνύεται από το ακόλουθο σχεδιάγραμμα:

Διάγραμμα 10: Συγκριτικά δεδομένα πλήθους επιτόπιων ελέγχων και εντοπισθείσας παραβατικότητας 2020-2021 (Πηγή προέλευσης: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», Σελ. 39)

Τέλος, στο πλαίσιο των φορολογικών ελέγχων που διενεργήθηκαν από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα το έτος 2021, αξίζει να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση των ελέγχων με την χρήση έμμεσων τεχνικών, συγκριτικά με τα στοιχεία του έτους 2020, ως ακολούθως:

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΕΓΧΩΝ ΦΟΡ. ΕΤΩΝ 2020 ΚΑΙ 2021				
	ΦΟΡ. ΕΤΟΣ 2020		ΦΟΡ. ΕΤΟΣ 2021	
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ ΕΛΕΓΧΩΝ	ΒΕΒΑΙΩΣΗ(εκατ. €)	ΠΛΗΘΟΣ ΕΛΕΓΧΩΝ	ΒΕΒΑΙΩΣΗ(εκατ. €)
ΚΕΦΟΜΕΠ	27	5,36	29	2,28
ΚΕΜΕΕΠ			2	5,44
ΦΑΕ	21	55,77	5	0,74
ΔΟΥ	379	89,27	650	163,65
ΣΥΝΟΛΟ	427	150,4	686	172,11

Πίνακας: Σύγκριση στοιχείων φορολογικών ελέγχων ετών 2020 και 2021

(Πηγή προέλευσης: Αποτελεί αναπροσαρμογή δύο (2) επιμέρους πινάκων, οι οποίοι προέρχονται από Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2021), «Έκθεση απολογισμού 2020 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2021», Σελ. 37 και Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», Σελ. 39.)

Η ραγδαία αυτή αύξηση τόσο του αριθμού των φορολογικών ελέγχων με την χρήση έμμεσων μεθόδων, όσο και των βεβαιωθέντων από τους ως άνω ελέγχους ποσών, υποδηλώνει την αποτελεσματικότητα των ελέγχων με την χρήση των εν λόγω τεχνικών στο πλαίσιο δράσεων για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης. Το γεγονός αυτό εντείνει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον ανάλυσης των μεθόδων αυτών, η οποία αποτελεί και τον κύριο στόχο της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Πέρα από τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν το έτος 2021 από τις ελεγκτικές υπηρεσίες και παρουσιάστηκαν ανωτέρω, η υιοθέτηση δράσεων με σκοπό τον περιορισμό φαινομένων φοροδιαφυγής, αποτελεί και το τρέχον έτος 2022, έναν από τους βασικούς άξονες του επιχειρησιακού σχεδίου της Α.Α.Δ.Ε.. Η μεγιστοποίηση των Δημόσιων εσόδων και ο περιορισμός φαινομένων μη συμμόρφωσης είναι ο πρώτος εκ των τριών στόχων της Α.Α.Δ.Ε. για το έτος 2022. Για την επίτευξη του ως άνω κύριου στόχου, μεταξύ άλλων, ενισχύεται για ακόμα μία χρονιά η διενέργεια φορολογικών ελέγχων, θέτοντας τους εξής στόχους³⁸:

- ✓ Ολοκλήρωση τουλάχιστον 25.000 φορολογικών ελέγχων από τις Ελεγκτικές Υπηρεσίες.
- ✓ Συνολική βεβαίωση από διενεργηθέντες ελέγχους και διασταυρώσεις εντός του έτους 2022 1,8 δισ. €.

³⁸ Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022», *aade.gr*), Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού, Σελ. 95-97.

- ✓ Διενέργεια από τις ΥΕΔΔΕ τουλάχιστον 900 υποθέσεων ερευνών.
- ✓ Έκδοση 15.000 πράξεων διοικητικού ή εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου κατόπιν διενέργειας ηλεκτρονικών διασταυρώσεων.
- ✓ Διενέργεια τουλάχιστον 34.000 μερικών επιτόπιων ελέγχων πρόληψης από τις ΔΟΥ και 14.500 από τις ΥΕΔΔΕ.
- ✓ Διενέργεια διασταυρώσεων για εντοπισμό αδήλωτων εισοδημάτων.
- ✓ Ανάπτυξη συστήματος αξιοποίησης καταγγελιών και πληροφοριών.
- ✓ Αναδιοργάνωση ελεγκτικού μηχανισμού φορολογικής διοίκησης σε Αττική και Θεσσαλονίκη (σύσταση ΕΛΚΕ).

Συνεπώς, τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας χαρακτηρίζουν τόσο τις αναπτυσσόμενες, όσο και τις αναπτυγμένες χώρες παγκοσμίως, ενώ σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που παρατέθηκαν στις ενότητες του παρόντος κεφαλαίου, τα φαινόμενα αυτά αυξάνονται ολοένα και περισσότερο με την πάροδο των χρόνων. Το γεγονός αυτό, οδηγεί τις φορολογικές διοικήσεις στην λήψη μέτρων καταπολέμησης της εμφάνισης φαινομένων φοροδιαφυγής και παραοικονομίας, με κύριο γνώμονα την αναδιοργάνωση του φορολογικού συστήματος της εκάστοτε χώρας και την εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων, με σκοπό την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Έτσι, η διαδικασία του φορολογικού ελέγχου, τα στάδια της οποίας αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο, καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική, στο πλαίσιο περιορισμού των φαινομένων φοροδιαφυγής και παραοικονομίας, τα οποία εμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη των χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1. Εισαγωγικά

Με το παρόν κεφάλαιο ορίζεται η έννοια του φορολογικού ελέγχου, επισημαίνεται ο σκοπός του, ενώ παράλληλα γίνεται διάκρισή των ειδών του αναλόγως του εύρους του αντικειμένου τους, τον τόπο διεξαγωγής τους ή την χρονική περίοδο που εστιάζουν. Έπειτα, αναλύονται τα στάδια της ελεγκτικής διαδικασίας και παρατίθενται

λεπτομερώς οι ελεγκτικές επαληθεύσεις που πραγματοποιούνται συνολικά στο πλαίσιο του φορολογικού ελέγχου από τις αρμόδιες ελεγκτικές υπηρεσίες.

4.2. Έννοια και σκοπός φορολογικού ελέγχου

Ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών και επαληθεύσεων που εφαρμόζονται από τα αρμόδια φορολογικά όργανα με σκοπό να διαπιστωθεί η ορθή εφαρμογή της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας. Ο έλεγχος αποβλέπει στον καθορισμό της φορολογητέας ύλης, καθώς και των λοιπών φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογουμένων. Ειδικότερα, έχει σκοπό να επαληθεύσει³⁹:

- i. Αν εφαρμόζονται ορθά οι διατάξεις της κείμενης φορολογικής.
- ii. Αν τηρήθηκαν από τα υπόχρεα πρόσωπα τα λογιστικά αρχεία που προβλέπονται από το ν. 4308/2014 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, καθώς και για χρήσεις μέχρι 31/12/2014 από τον Κ.Φ.Α.Σ.
- iii. Αν υποβλήθηκαν όλες οι δηλώσεις.
- iv. Αν οι φορολογικές δηλώσεις που υποβλήθηκαν συμφωνούν με τα δεδομένα των λογιστικών αρχείων.
- v. Αν για τις οικονομικές συναλλαγές του υπόχρεου εκδίδονται και λαμβάνονται τα προσήκοντα φορολογικά στοιχεία.
- vi. Αν υπάρχουν πράξεις ή παραλείψεις εξαιτίας των οποίων δεν αποδόθηκαν στο δημόσιο οφειλόμενοι φόροι, τέλη και εισφορές.

Ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει όλες τις επαληθεύσεις του τυπικού λογιστικού και του ουσιαστικού ελέγχου, που κρίνονται απαραίτητες για την διαπίστωση της ειλικρίνειας ή μη, των βιβλίων και στοιχείων και των δεδομένων και αποτελεσμάτων που προκύπτουν από αυτά, την ορθή μεταφορά των οικονομικών δεδομένων στις υποβληθείσες δηλώσεις και την απόδοση των οφειλόμενων φόρων προς το δημόσιο. Ευρύτερος στόχος του φορολογικού ελέγχου είναι η ανεύρεση αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, ο προσδιορισμός του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος και η βεβαίωση των αναλογούντων φορολογικών βαρών. Η εκπλήρωση

---

³⁹ Καζαντζής Χ.(2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, Μία συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Εκδόσεις Business Plus A.E.

των στόχων του φορολογικού ελέγχου διασφαλίζει τα κρατικά έσοδα και κατ' επέκταση την επιτυχή άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Παράλληλα, βάσει των όσων έχουν αναφερθεί στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, γίνεται αντιληπτό ότι ο φορολογικός έλεγχος συμβάλλει, πέρα από την προστασία των δημοσίων εσόδων, στην εξάλειψη σημαντικών αδικημάτων οικονομικών συμφερόντων⁴⁰, όπως η φοροδιαφυγή ή μη καταβολή χρεών, όπως ορίζονται με τις διατάξεις του Ν. 4557/2018⁴¹ με την ενσωμάτωση της οδηγίας 2015/849/Ε.Ε, αδικήματα τα οποία μαστίζουν ολοένα και περισσότερα όλα τα κράτη της Ευρώπης, με πρωτοπόρο το ελληνικό. Επίσης, ο φορολογικός έλεγχος στοχεύει στην φορολογική συμμόρφωση των φορολογουμένων με την ισχύουσα νομοθεσία, αποδίδοντας τους φόρους που τους αναλογούν, καταθέτοντας παράλληλα στις αρχές ακριβή, ολοκληρωμένη και επαρκή πληροφόρηση σχετικά με τα φορολογητέα εισοδήματά τους.

4.3. Είδη φορολογικού ελέγχου

Οι φορολογικοί έλεγχοι μπορεί να διακριθούν σε διάφορες μορφές αναλόγως το εύρος του αντικειμένου τους, τον τόπο διεξαγωγής τους ή την χρονική περίοδο που εστιάζουν.

Ο φορολογικός έλεγχος, σύμφωνα με μελέτη του Ο.Ο.Σ.Α. το 2006, μπορεί να διακριθεί ως προς το εύρος του στις ακόλουθες μορφές⁴²:

- **Πλήρης φορολογικός έλεγχος**, ο οποίος περιλαμβάνει τη συνολική εξέταση της πληροφόρησης σχετικά με τον υπολογισμό της φορολογικής υποχρέωσης του φορολογούμενου για μία δεδομένη χρονική περίοδο,
- **Έλεγχος περιορισμένης έκτασης**, ο οποίος περιορίζεται σε συγκεκριμένα ζητήματα φορολογικής συμμόρφωσης, όπως είναι η ορθή εφαρμογή ορισμένων φορολογικών διατάξεων και η υποβολή των σχετικών φορολογικών δηλώσεων, και

---

⁴⁰ ΠΟΛ. 1180/16-7-2014 «Παροχή διευκρινίσεων για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν.3691/2008 (ΦΕΚ 166 Α'), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 68 του Ν.4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α')».

⁴¹ Νόμος 4557/2018 (ΦΕΚ Α' 139/30-07-2018) «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις.» (Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

⁴² OECD(2006), «Strengthening Tax Audit Capabilities: General Principles and Approaches» (<http://www.oecd.org>).

- **Μεμονωμένος φορολογικός έλεγχος**, ο οποίος αφορά αποκλειστικά μόνο ένα ζήτημα μη συμμόρφωσης και μπορεί να εφαρμοστεί σε μία ευρεία φορολογική βάση.

Παράλληλα, ο έλεγχος εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων του φορολογούμενου που διενεργείται από τη Φορολογική Διοίκηση δύναται να πραγματοποιείται είτε από τα γραφεία της Φορολογικής Διοίκησης, είτε με την μορφή επιτόπιου ελέγχου στις εγκαταστάσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης⁴³:

- Η Φορολογική Διοίκηση μπορεί να διενεργεί **φορολογικό έλεγχο από τα γραφεία της** με βάση τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, δηλώσεις και λοιπά έγγραφα που υποβάλλει ο φορολογούμενος, καθώς και έγγραφα και πληροφορίες που έχει στην κατοχή της ή με βάση τα βιβλία και λογιστικά αρχεία που προσκομίζονται από τον φορολογούμενο, κατόπιν σχετικού εγγράφου της Φορολογικής Διοίκησης.
- Ο **επιτόπιος φορολογικός έλεγχος πραγματοποιείται** στις εγκαταστάσεις του φορολογούμενου κατά το επίσημο ωράριο εργασίας της φορολογικής αρχής, η οποία μπορεί να διενεργεί επιτόπιο φορολογικό έλεγχο και εκτός του επίσημου ωραρίου εργασίας εφόσον απαιτείται από το είδος των δραστηριοτήτων του φορολογούμενου. Σε αντίθεση με οποιαδήποτε άλλη μορφή επιτόπιου ελέγχου, η απόφαση της Φορολογικής Διοίκησης για την διενέργεια πλήρους επιτόπιου ελέγχου πρέπει να κοινοποιείται στο φορολογούμενο με προηγούμενη έγγραφη ειδοποίηση. Με πράξη του Γενικού Γραμματέα είναι δυνατόν να διενεργείται πλήρης επιτόπιος φορολογικός έλεγχος χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν ενδείξεις ότι έχει διαπραχθεί φοροδιαφυγή.

Επιπρόσθετα, ανάλογα με τη χρονική περίοδο που αφορά ο εκάστοτε φορολογικός έλεγχος, αυτός μπορεί να εστιάζει είτε σε ένα οικονομικό έτος ή λογιστική περίοδο, είτε να καλύπτει πολλαπλές οικονομικές χρήσεις, εστιάζοντας σε συγκεκριμένες δραστηριότητες του υποκείμενου στη φορολογική νομοθεσία, σε συγκεκριμένες συναλλαγές και διάφορες φορολογικές υποχρεώσεις.

---

⁴³ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» άρθρο 23(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

4.4. Τεχνικές ελέγχου ως εργαλείο φορολογικού ελέγχου

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού ελέγχου δύναται να είναι είτε άμεσες, είτε έμμεσες. Ο άμεσος φορολογικός έλεγχος στοχεύει στην επαλήθευση των εσόδων και των εξόδων με άμεση αναφορά στα βιβλία και στοιχεία. Αναλυτικότερα, οι άμεσες τεχνικές εστιάζουν στις ελεγκτικές επαληθεύσεις των οικονομικών δεδομένων του φορολογούμενου, όπως αυτά περιλαμβάνονται στα επίσημα βιβλία και τα λοιπά λογιστικά αρχεία του τελευταίου και χρησιμοποιήθηκαν για την συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών του δηλώσεων. Οποιοσδήποτε λοιπόν διορθωτικός, εκτιμώμενος ή προληπτικός προσδιορισμός της φορολογητέας ύλης από την διοίκηση, με την εφαρμογή άμεσων τεχνικών, θα πρέπει στηρίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία που προκύπτουν ευθέως από τα επίσημα αρχεία του φορολογούμενου.

Αντιθέτως, ο έμμεσος φορολογικός έλεγχος προσδιορίζει τις φορολογικές υποχρεώσεις του φορολογουμένου μέσω μιας ανάλυσης του οικονομικού ιστορικού του, αξιοποιώντας πληροφορίες από διάφορες πηγές, πέρα από τα δεδομένα της οικείας φορολογικής δήλωσης και των λογιστικών βιβλίων του ελεγχόμενου. Ο προσδιορισμός αυτός, συνήθως βασίζεται σε αντικειμενικές ενδείξεις (και όχι αποδεικτικά στοιχεία), οι οποίες εκπορεύονται από τα ευρύτερα πραγματικά περιστατικά και συνθήκες. Οι ενδείξεις αυτές τελικά οδηγούν σε μια εύλογη εκτίμηση της ακρίβειας της ελεγχόμενης φορολογητέας ύλης και συνεπώς, της αντίστοιχης φορολογικής υποχρέωσης.

4.5. Επιλογή υποθέσεων προς έλεγχο

Οι υποθέσεις που ελέγχονται κατά προτεραιότητα, επιλέγονται με απόφαση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων με βάση κριτήρια ανάλυσης κινδύνου, στοιχεία από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης ή, εξαιρετικά, με βάση άλλα κριτήρια, τα οποία καθορίζονται από τον Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και δεν δημοσιοποιούνται⁴⁴.

Με απόφαση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, η οποία εκδίδεται έως το τέλος κάθε έτους και δύναται να τροποποιηθεί οποτεδήποτε, καθορίζεται ο αριθμός των μερικών ή και πλήρων ελέγχων που θα διενεργούνται εντός του επόμενου έτους κατά προτεραιότητα, με βάση κριτήρια ανάλυσης κινδύνου, στοιχεία από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης ή, σε εξαιρετικές

---

⁴⁴ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» άρθρο 26(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

περιπτώσεις, με βάση άλλα κριτήρια, σύμφωνα με την προηγούμενη περίπτωση, λαμβανομένου υπόψη του αριθμού των ελεγκτών κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης και του αριθμού των διενεργηθέντων ελέγχων κατά τους προηγούμενους δώδεκα μήνες από τον μήνα έκδοσης της απόφασης.

4.6. Εντολή ελέγχου

Ο οριζόμενος ή οριζόμενοι από τη Φορολογική Διοίκηση, για τη διενέργεια του φορολογικού ελέγχου, υπάλληλος ή υπάλληλοι φέρουν έγγραφη εντολή διενέργειας επιτόπιου φορολογικού ελέγχου, η οποία έχει εκδοθεί από τον Γενικό Γραμματέα ή από εξουσιοδοτημένα από αυτόν όργανα της Φορολογικής Διοίκησης, και η οποία περιλαμβάνει τουλάχιστον τα εξής⁴⁵:

- τον αριθμό και την ημερομηνία της εντολής,
- το ονοματεπώνυμο του υπαλλήλου ή των υπαλλήλων στους οποίους έχει ανατεθεί ο φορολογικός έλεγχος,
- το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία, τη διεύθυνση και τον αριθμό φορολογικού μητρώου του φορολογούμενου, αν αυτός έχει αποδοθεί στον φορολογούμενο,
- τη φορολογική περίοδο ή υπόθεση και το είδος φορολογίας που αφορά ο φορολογικός έλεγχος,
- τη διάρκεια του φορολογικού ελέγχου, και
- το χαρακτηρισμό «πλήρης» ή «μερικός» έλεγχος, κατά περίπτωση.

4.7. Πρόσβαση στα βιβλία, και συγκέντρωση στοιχείων φακέλου

Η Φορολογική Διοίκηση έχει δικαίωμα να λαμβάνει αντίγραφα των βιβλίων και στοιχείων, καθώς και λοιπών εγγράφων, για τα οποία ο φορολογούμενος δηλώνει ότι αντιπροσωπεύουν ακριβή αντίγραφα. Σε περίπτωση που ο φορολογούμενος αρνείται να προβεί στην ανωτέρω δήλωση, ο οριζόμενος από τη Φορολογική Διοίκηση υπάλληλος προβαίνει σε σχετική επισημείωση επί των εγγράφων. Ο οριζόμενος υπάλληλος δύναται ταυτόχρονα να απαιτεί από το φορολογούμενο ή τον φορολογικό εκπρόσωπό του να παρίσταται στον τόπο όπου διενεργείται ο φορολογικός έλεγχος και

---

⁴⁵ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» άρθρο 25(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

να απαντά σε ερωτήματα που του τίθενται, ώστε να διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου⁴⁶.

Εάν τα βιβλία και τα στοιχεία τηρούνται σε ηλεκτρονική μορφή, η φορολογική διοίκηση έχει δικαίωμα πρόσβασης σε οποιαδήποτε σχετιζόμενα αρχεία. Ειδικότερα, ο φορολογούμενος υποχρεούται να παράσχει κάθε απαραίτητη πληροφορία για την απρόσκοπτη πρόσβαση στον οριζόμενο υπάλληλο της φορολογικής διοίκησης, ανεξάρτητα από τον τόπο της αποθήκευσης και της μορφής των δεδομένων αυτών. Την ίδια υποχρέωση έχουν και όσοι τρίτοι παρέχουν ψηφιακές υπηρεσίες προς τον φορολογούμενο, οι οποίες σχετίζονται με την αποθήκευση και επεξεργασία ψηφιακών δεδομένων, εφόσον αυτό ζητηθεί από τη φορολογική διοίκηση.

Ειδικότερα, κατόπιν εγγράφου αιτήματος παροχής πληροφοριών του άρθ. 14 του Ν.4174/2013, ο έλεγχος δύναται να ζητά από τον ελεγχόμενο αντίγραφα βιβλίων και στοιχείων, καθώς και επιπλέον πληροφορίες και στοιχεία τα οποία διευκολύνουν την διενέργεια του ελέγχου. Οι πληροφορίες, τις οποίες ζητά εγγράφως η Φορολογική Διοίκηση από τον φορολογούμενο, πρέπει να παρέχονται εντός πέντε (5) εργασίμων ημερών από την κοινοποίηση του σχετικού αιτήματος. Στις περιπτώσεις όπου ο φορολογούμενος προσκομίσει επαρκείς αποδείξεις για πιθανές δυσχέρειες κατά την προετοιμασία και υποβολή των πληροφοριών που του ζητήθηκαν, υποβάλλοντας εγγράφως σχετικό αίτημα παράτασης, δύναται η ως άνω προθεσμία των πέντε ημερών να παρατείνεται από την φορολογική αρχή, αξιολογώντας αναλόγως τις επικαλούμενες περιστάσεις από τον φορολογούμενο.

Επίσης, η φορολογική αρχή πέρα από τις πληροφορίες και τα στοιχεία που της παρέχει ο φορολογούμενος, έχει την δυνατότητα να αιτείται και να παραλαμβάνει λοιπά στοιχεία και αρχεία από διάφορες τρίτες πηγές, όπως υπηρεσίες, πιστωτικά ιδρύματα κ.α. Συγκεκριμένα, κατόπιν έγγραφου ή ηλεκτρονικού αιτήματος του Γενικού Γραμματέα, οι κρατικές υπηρεσίες και κάθε φορέας της Γενικής Κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών και όλων των δημόσιων οργανισμών, φορέων και εταιρειών, όπου συμμετέχει ή έχει την εποπτεία το Κράτος, καθώς και των ανεξάρτητων αρχών, υποχρεούνται να παρέχουν στη Φορολογική Διοίκηση κάθε διαθέσιμη πληροφορία και να επιδεικνύουν, χωρίς τη μεταφορά τους εκτός των εγκαταστάσεων, όλα τα πρωτότυπα έγγραφα, μητρώα και

---

⁴⁶ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» άρθρο 24(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

στοιχεία που έχουν στην κατοχή τους. Εξαίρεση αποτελούν έγγραφα και πληροφορίες που αφορούν σε ποινικές υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των αρμόδιων εισαγγελικών αρχών ή των ποινικών δικαστηρίων, για τα οποία η φορολογική αρχή δεν μπορεί να λάβει γνώση χωρίς την προηγούμενη έγγραφη άδεια του αρμόδιου Εισαγγελέα.

Επιπρόσθετα, ο Γενικός Γραμματέας δικαιούται να ζητά πληροφορίες ή έγγραφα από λοιπά τρίτα πρόσωπα, όπως ιδίως από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τους οργανισμούς συλλογικών επενδύσεων, τα επιμελητήρια, τους συμβολαιογράφους, τους υποθηκοφύλακες, τους προϊσταμένους των κτηματολογικών γραφείων, τους οικονομικούς ή κοινωνικούς ή επαγγελματικούς φορείς ή οργανώσεις, για τον καθορισμό της φορολογικής υποχρέωσης, που προκύπτει με βάση τις διασταυρώσεις των στοιχείων. Για την εφαρμογή του προηγούμενου εδαφίου, η Φορολογική Διοίκηση δύναται να αποστέλλει ερώτημα, έγγραφο ή ηλεκτρονικό, το οποίο πρέπει να απαντάται από το τρίτο πρόσωπο εντός δέκα (10) ημερών από την παραλαβή του. Σε εξαιρετικά σύνθετες υποθέσεις, η προθεσμία μπορεί να παραταθεί για είκοσι (20) επιπλέον ημέρες.

Ακόμα, η Φορολογική Διοίκηση δύναται να ζητά, με έγγραφο ή ηλεκτρονικό αίτημα, από κάθε διαχειριστή ψηφιακής πλατφόρμας, η οποία δραστηριοποιείται στην οικονομία του διαμοιρασμού, ανεξάρτητα από το εάν αυτή έχει μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 6 του Ν. 4172/2013 (ΚΦΕ) ή στις διατάξεις των ΣΑΔΦ που έχει συνάψει η Ελλάδα, οποιαδήποτε πληροφορία ή στοιχείο σχετικά με πρόσωπα που χρησιμοποιούν την πλατφόρμα ως πωλητές, για τα οποία προκύπτουν φορολογικές υποχρεώσεις στην ημεδαπή. Οι κατά τα ως άνω αιτούμενες πληροφορίες ή στοιχεία παρέχονται ή διαβιβάζονται από τον διαχειριστή ψηφιακής πλατφόρμας στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων μέχρι την τελευταία ημέρα του επόμενου μήνα από τον μήνα παραλαβής του αιτήματος.

4.8. Ελεγκτικές επαληθεύσεις

Όπως ορίζεται με τις ισχύουσες διατάξεις του Ν. 4174/2013(Κ.Φ.Δ.), η φορολογική διοίκηση έχει την εξουσία να επαληθεύει, να ελέγχει και να διασταυρώνει την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων εκ μέρους του φορολογούμενου, την ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται σε αυτήν και να επιβεβαιώνει τον υπολογισμό και την καταβολή του οφειλόμενου φόρου, διενεργώντας έλεγχο σε

έγγραφα, λογιστικά στοιχεία και στοιχεία γνωστοποιήσεων και παρόμοιες πληροφορίες, θέτοντας ερωτήσεις στον φορολογούμενο και σε τρίτα πρόσωπα, ερευνώντας εγκαταστάσεις και μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις διαδικασίες και χρησιμοποιώντας μεθόδους που προβλέπονται στον Κώδικα. Για την εκπλήρωση των ανωτέρω διασταυρώσεων, και για την ορθή τήρηση των διατάξεων που διέπουν την διενέργεια φορολογικού ελέγχου, ο έλεγχος προβαίνει σε συγκεκριμένες ελεγκτικές επαληθεύσεις σύμφωνα με την απόφαση Α. 1293/2019, οι οποίες αναλύονται ακολούθως στην συγκεκριμένη υπό-ενότητα.

Αρχικά, υστέρη από την έκδοση εντολής ελέγχου, και αφού έχουν συγκεντρωθεί τα σχετικά στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης και στοιχεία από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης, για αξιοποίησή τους, ανάλογα με το είδος του ελέγχου και τις ελεγχόμενες περιόδους, εξετάζονται τα κάτωθι⁴⁷:

- Η υποβολή όλων των σχετικών δηλώσεων για κάθε είδους φορολογία και τα δεδομένα αυτών.
- Παραβάσεις των διατάξεων της υποπαραγράφου Ε.1. της παραγράφου Ε΄ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών - Κ.Φ.Α.Σ.) ή του ν. 4308/2014 (Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα - Ε.Λ.Π.) σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Ν. 4174/ 2013, κατασχεθέντα, άλλα έγγραφα ή στοιχεία από τα οποία πιθανολογείται ότι προκύπτει φοροδιαφυγή.
- Στοιχεία διασταυρώσεων, δελτία πληροφοριών και λοιπά στοιχεία από Οργανισμούς, Τράπεζες και λοιπές υπηρεσίες ή αρχές.
- Στοιχεία που αφορούν εκδότες πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων καθώς και λήπτες εικονικών φορολογικών στοιχείων ή εξαφανισμένους εμπόρους.
- Ύπαρξη ενδείξεων για την άρση τραπεζικού απορρήτου.
- Τα συνυπόχρεα ή αλληλέγγυα πρόσωπα σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας που σχετίζονται με το ελεγχόμενο πρόσωπο.
- Στοιχεία για τη σύνθεση της συνολικής εικόνας του ελεγχόμενου από τα υφιστάμενα πληροφοριακά συστήματα.
- Η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 29 του Ν.4174/2013, εφόσον απαιτείται αμοιβαία διοικητική συνδρομή.

---

⁴⁷ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

- Όλα τα δεδομένα που αφορούν στα αποτελέσματα προηγούμενων ελέγχων.
- Η υποβολή των καταστάσεων της παρ. 3 του άρθρου 14 του Ν. 4174/2013.
- Τα υφιστάμενα περιουσιακά στοιχεία του ελεγχόμενου, για την σύνταξη των σχετικών εντύπων πληροφοριών περιουσιακών στοιχείων με σκοπό τη συνδρομή του τομέα του φορολογικού ελέγχου προς τον τομέα της είσπραξης των εσόδων.
- Στοιχεία που υπάρχουν στο διαδίκτυο για την λήψη περαιτέρω πληροφοριών αναφορικά με την ηλεκτρονική δραστηριοποίηση του ελεγχόμενου προσώπου και την τυχόν ύπαρξη παράλληλης δραστηριότητάς του στην αλλοδαπή.
- Στοιχεία και πληροφορίες από κάθε είδους πηγή.

Έπειτα, ο έλεγχος προβαίνει στην διενέργεια γενικότερων ελεγκτικών επαληθεύσεων, οι οποίες αποτελούνται από τις εξής⁴⁸:

1. Επαληθεύσεις σε νομιμοποιητικά έγγραφα, βιβλία και στοιχεία

A. Έγγραφα σύστασης ή νομιμοποίησης:

- Έλεγχος νομιμοποιητικών ή συστατικών εγγράφων.
- Αξιοποίηση στοιχείων του Γενικού Μητρώου Εμπορικών Επιχειρήσεων (Γ.Ε.Μ.Η.).

Η συγκεκριμένη επαλήθευση αφορά κυρίως τον έλεγχο νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων.

B. Έλεγχος στα λογιστικά αρχεία (βιβλία και στοιχεία)

- Έλεγχος ως προς την ορθή τήρηση των βιβλίων σύμφωνα με τις διατάξεις υποπαραγράφου Ε.1. της παραγράφου Ε΄ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών - Κ.Φ.Α.Σ.) ή του ν. 4308/2014 (Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα - Ε.Λ.Π.).
- 2. Έλεγχος ως προς την ορθή έκδοση των φορολογικών στοιχείων σύμφωνα με τις διατάξεις υποπαραγράφου Ε.1. της παραγράφου Ε΄ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών - Κ.Φ.Α.Σ.) ή του ν. 4308/2014 (Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα - Ε.Λ.Π.).

---

⁴⁸ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

- Έλεγχος της ορθής μεταφοράς των δεδομένων των βιβλίων και στοιχείων στις οικείες δηλώσεις και ορθού υπολογισμού των φόρων, τελών και λοιπών επιβαρύνσεων.
- Πραγματοποίηση κλειστής αποθήκης σε δύο (2) τουλάχιστον είδη ανά ελεγχόμενη χρήση, επιλεκτικά με βάση την τιμή μονάδας ή την ποσότητα ή τη συνολική αξία, υποχρεωτικά σε όσους πωλούν αποκλειστικά χονδρικός και όπου είναι εφικτό στα πρόσωπα που πωλούν χονδρικός και λιανικός ή αποκλειστικά λιανικός.
- Έλεγχος ορθής αποτίμησης για δύο (2) τουλάχιστον είδη επιλεκτικά με βάση τη τιμή μονάδας ή την ποσότητα ή τη συνολική αξία.
- Έλεγχος και αξιοποίηση ενδείξεων ή διαφορών που προκύπτουν από διασταυρώσεις καταστάσεων φορολογικών στοιχείων προμηθευτών και πελατών.
- Αξιοποίηση πληροφοριών και στοιχείων που εμπεριέχονται στην ΠΟΛ 1033/2014 απόφαση Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων για επαλήθευση συναλλαγών, καθώς και από άλλη πληροφορία που διαθέτει η Φορολογική Διοίκηση.
- Έλεγχος εμφάνισης όλων των εισοδημάτων από τις λοιπές κατηγορίες της παρ. 2 του άρθρου 7 του Ν. 4172/2013 (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος - Κ.Φ.Ε.).
- Έλεγχος ύπαρξης επιχορηγήσεων ή επιδοτήσεων.
- Έλεγχος των Φορολογικών Ηλεκτρονικών Μηχανισμών (Φ.Τ.Μ., Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ., ΑΔΗΜΕ), καθώς και των φορολογικών μηνιών και αρχείων που δημιουργούν οι Φ.Η.Μ.

2. Επαληθεύσεις επί εσόδων και αγορών

Α. Επαλήθευση του ύψους των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα με τη διενέργεια τουλάχιστον των παρακάτω ελεγκτικών επαληθεύσεων⁴⁹:

- Επαλήθευση της ορθής καταχώρησης στα βιβλία των εκδοθέντων στοιχείων λιανικής πώλησης ή παροχής υπηρεσιών, των τιμολογίων για κάθε πώληση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών και γενικά των πάσης φύσεως

⁴⁹ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

φορολογικών στοιχείων εσόδων, καθώς επίσης της ορθής καταχώρησης του Φ.Π.Α. και των λοιπών φόρων. Η ανωτέρω ελεγκτική επαλήθευση διενεργείται για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.

- Επαλήθευση (διασταύρωση) των εκδοθέντων τιμολογίων πώλησης ή αποδείξεων λιανικής πώλησης και γενικώς των φορολογικών στοιχείων αξίας με τα αντίστοιχα εκδοθέντα παραστατικά διακίνησης καθώς και για τυχόν έσοδα που προκύπτουν από υπάρχοντα συμφωνητικά.
- Επαλήθευση των επιστροφών και εκπτώσεων σχετικά με την ύπαρξη των νόμιμων δικαιολογητικών για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.
- Επαλήθευση των αθροίσεων εσόδων του φορολογικού έτους, επί χειρόγραφης τήρησης των βιβλίων.

B. Επαλήθευση του ύψους των αγορών με τη διενέργεια τουλάχιστον των παρακάτω ελεγκτικών επαληθεύσεων⁵⁰:

- Επαλήθευση της ορθής καταχώρησης στα βιβλία με βάση τα τιμολόγια και τις διασαφήσεις εισαγωγής, της αξίας και του αναλογούντος Φ.Π.Α. Η ανωτέρω ελεγκτική επαλήθευση διενεργείται για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.
- Επαλήθευση των επιστροφών, εκπτώσεων και ειδικών εξόδων αγορών σχετικά με την ύπαρξη των νόμιμων δικαιολογητικών για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.
- Επαλήθευση των αγορών με βάση τις ποσότητες που αναγράφονται στα οικεία παραστατικά διακίνησης και στα έγγραφα μεταφοράς.
- Επαλήθευση των αθροίσεων αγορών του φορολογικού έτους, επί χειρόγραφης τήρησης των βιβλίων.

3. Επαλήθευση συντελεστή μικτού κέρδους

Επαληθεύεται σε εμπορικές και μεταποιητικές επιχειρήσεις, όπου αυτό είναι εφικτό, ο επιτυγχανόμενος συντελεστής μικτού κέρδους, βάσει παραστατικών αγορών και πωλήσεων, και διερευνάται τυχόν απόκλιση από έτος σε έτος.

---

⁵⁰ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

4. Έρευνα και έλεγχος διαδικτυακών συναλλαγών

Επί διενέργειας συναλλαγών μέσω διαδικτύου, κατά περίπτωση ερευνώνται, ελέγχονται και επαληθεύονται τα παρακάτω⁵¹:

- Η καταχώρηση του ελεγχόμενου προσώπου στο Γ.Ε.Μ.Η., αναφορικά με την δραστηριοποίησή του σε ηλεκτρονικό ή εξ αποστάσεως εμπόριο ή παροχή υπηρεσιών, όπως ορίζεται υποχρεωτικά από τις ισχύουσες διατάξεις.
- Η ύπαρξη τυχόν διαδικτυακών τόπων που σχετίζονται με το ελεγχόμενο πρόσωπο, καθώς και το όνομα του φυσικού/νομικού προσώπου στο οποίο έχουν κατοχυρωθεί.
- Η έκταση της δραστηριοποίησης του ελεγχόμενου προσώπου και τυχόν συναλλαγές αυτού σε μέσα επιχειρηματικής και κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και το κόστος της παρουσίας και δραστηριοποίησής του στο διαδίκτυο συμπεριλαμβανομένης και της διαφημιστικής του δαπάνης. Μεταξύ άλλων, ερευνώνται και στοιχεία όπως ο αριθμός των μελών/φίλων, σχολίων πελατών, κριτικών κ.λπ.
- Η διενέργεια εξ αποστάσεως πωλήσεων αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών (απευθείας πώληση μέσω ηλεκτρονικού καταστήματος/πώληση μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, τηλεφώνου κ.λπ.).
- Η ύπαρξη συμβάσεων/συμφωνιών με επιχειρήσεις ταχυδρομικών υπηρεσιών ή/και εταιρείες μεταφορών (courier).
- Η διαδικασία που ακολουθείται κατά τη λήψη και καταχώρηση της παραγγελίας, την πληρωμή, καθώς και την αποστολή των αποθεμάτων ή την παροχή υπηρεσιών.
- Το ύψος των συναλλαγών που προκύπτουν από τα δεδομένα που τηρούνται και είναι αποθηκευμένα ηλεκτρονικά στους υπολογιστές, server, cloud κ.λπ. του ελεγχόμενου προσώπου.
- Οι τρόποι πληρωμής των ηλεκτρονικών και εξ αποστάσεως συναλλαγών, όπως πληρωμή μέσω πιστωτικών ιδρυμάτων, αντικαταβολών μέσω

---

⁵¹ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

επιχειρήσεων ταχυδρομικών υπηρεσιών, ιδρυμάτων έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος, ηλεκτρονικών πορτοφολιών, Paysafe, Paypal κ.λπ.

- Η τυχόν σύνδεση των συσκευών POS/e-POS με ξένα πιστωτικά ιδρύματα.
- Η ύπαρξη εσόδων από προμήθειες, διαφημιστικά συμβόλαια ή άλλα έσοδα από συναλλαγές με επιχειρήσεις ή πρόσωπα που έχουν παρουσία στο διαδίκτυο.
- Η πραγματοποίηση διαδικτυακών συναλλαγών με χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή τρίτες χώρες.
- Επί διαδικτυακών συναλλαγών διενεργείται επαλήθευση των εσόδων για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.
- Στην περίπτωση που προκύψει δραστηριοποίηση του ελεγχόμενου προσώπου στην αλλοδαπή, ερευνάται η ύπαρξη μόνιμης εγκατάστασης με βάση την εθνική νομοθεσία και τις συμβάσεις περί αποφυγής διπλής φορολογίας.

5. Έλεγχος συναλλαγών μεταξύ συνδεδεμένων προσώπων

Επί διενέργειας συναλλαγών μεταξύ συνδεδεμένων προσώπων, διενεργούνται οι παρακάτω ελεγκτικές επαληθεύσεις⁵²:

- Ελέγχεται αν το ελεγχόμενο νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα είναι συνδεδεμένη με άλλα πρόσωπα κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 2 του Ν. 4172/2013.
- Ελέγχεται αν το ελεγχόμενο νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα είναι μόνιμη εγκατάσταση αλλοδαπής επιχείρησης ή διαθέτει μόνιμες εγκαταστάσεις στην αλλοδαπή.
- Ελέγχεται η πραγματοποίηση συναλλαγών ή μεταφορά λειτουργιών κατά την έννοια των άρθρων 50 και 51 του Ν. 4172/2013, του ελεγχόμενου νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας με τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις ή πρόσωπα ή με μόνιμες εγκαταστάσεις ή με το κεντρικό τους στην αλλοδαπή, για τις οποίες υπήρχε υποχρέωση τήρησης της «αρχής των ίσων αποστάσεων» κατά τις ελεγχόμενες περιόδους.

---

⁵² ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

- Ελέγχεται εάν υφίσταται η υποχρέωση κατάρτισης φακέλου τεκμηρίωσης τιμών ενδοομιλικών συναλλαγών στις ελεγχόμενες περιόδους και οι σχετικές με την κατάρτιση φακέλου τεκμηρίωσης, παρεπόμενες υποχρεώσεις (υποβολή Συνοπτικού Πίνακα Πληροφοριών).
- Ελέγχεται η ορθή μεταφορά των δεδομένων του Συνοπτικού Πίνακα Πληροφοριών από τα βιβλία του ελεγχόμενου νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, καθώς και από το Φάκελο Τεκμηρίωσης.
- Ανεξάρτητα από την υποχρέωση κατάρτισης φακέλου τεκμηρίωσης από το ελεγχόμενο νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, ελέγχεται η τεκμηρίωση των τιμών των ενδοομιλικών συναλλαγών και η τήρηση της «αρχής των ίσων αποστάσεων».
- Ελέγχεται αν έχει γίνει φορολογική αναμόρφωση των αποτελεσμάτων με βάση τυχόν διαφορές που προέκυψαν από την εφαρμογή της «αρχής των ίσων αποστάσεων».
- Ελέγχεται, αν έχουν εκδοθεί αποφάσεις προέγκρισης της μεθοδολογίας τιμολόγησης για συναλλαγές με συνδεδεμένες επιχειρήσεις ή πρόσωπα ή μόνιμες εγκαταστάσεις, η ισχύς των κρίσιμων παραδοχών στις οποίες βασίστηκε η απόφαση προέγκρισης, η τήρηση των όρων της απόφασης προέγκρισης και η υποβολή της ετήσιας έκθεσης συμμόρφωσης με τους όρους και τις προϋποθέσεις της απόφασης προέγκρισης.

6. Έλεγχος Φοροαποφυγής

Εξετάζεται η ύπαρξη τυχόν διευθετήσεων για τις οποίες έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του άρθρου 38 του Ν. 4174/2013.

7. Έλεγχος για πλαστά ή εικονικά ή νοθευμένα στοιχεία

Για τον έλεγχο έκδοσης πλαστών, εικονικών, καθώς και λήψης εικονικών ή νόθευσης φορολογικών στοιχείων, αξιοποιούνται στοιχεία, καταστάσεις, διασταυρώσεις κάθε είδους και πληροφορίες και ελέγχονται ενδεικτικά τα ακόλουθα⁵³:

- Ελέγχονται, μέσω των καταστάσεων φορολογικών στοιχείων προμηθευτών και πελατών, μεμονωμένες αγορές ή δαπάνες ιδιαίτερα μεγάλης αξίας σε

⁵³ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

σχέση με τα δεδομένα του ελεγχόμενου προσώπου, ιδίως από προμηθευτές με τους οποίους δεν υπάρχουν συστηματικές συναλλαγές καθώς επίσης και φορολογικά στοιχεία, ιδιαίτερα αυτά με μεγάλη αξία, για τυχόν πλαστότητα, εικονικότητα ή νόθευσή τους.

- Ελέγχεται, ο τρόπος διακίνησης των αποθεμάτων και έκδοσης των προβλεπόμενων στοιχείων διακίνησης, καθώς επίσης η δυνατότητα παραγωγής της επιχείρησης, η επάρκεια των υλικών και ανθρώπινων πόρων, η επάρκεια και η καταλληλότητα των αποθηκευτικών χώρων αυτής σε σχέση με τα διακινούμενα αγαθά.
- Ελέγχεται εάν ο τρόπος εξόφλησης των συναλλαγών γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.

8. Έλεγχος Φορολογίας Εισοδήματος

Κατά την εφαρμογή της ως άνω επαλήθευσης, ελέγχονται τα ακόλουθα επιμέρους δεδομένα, ως εξής⁵⁴:

- Κατά τον έλεγχο του Φόρου Εισοδήματος, ελέγχονται ανεξαρτήτως ποσού οι μη εκπιπόμενες επιχειρηματικές δαπάνες που αναφέρονται στο άρθρο 23 του Ν. 4172/2013, καθώς και οι δαπάνες προβλέψεων επισφαλών απαιτήσεων, σύμφωνα με το άρθρο 26 του ίδιου νόμου.
- Αναφορικά με την ορθή έκπτωση των δαπανών από την ελεγχόμενη με βάση τα κριτήρια του άρθρου 22 του Ν. 4172/2013 ελέγχονται ποσά δαπανών, τα οποία από ελεγκτική άποψη κρίνονται σημαντικά ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε υπόθεσης. Εξαιρετικά ελέγχονται ανεξαρτήτως ποσού οι δαπάνες μισθοδοσίας, καθώς και εάν εκπίπτουν αμοιβές φυσικών προσώπων μελών των προσωπικών ή αστικών εταιρειών, οι οποίες αποτελούν εν τοις πράγμασι απολήψεις έναντι κερδών.
- Σε περίπτωση εμφάνισης παροχών σε είδος, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 13 του Ν. 4172/2013, να εξετάζεται αν τα αντίστοιχα ποσά έχουν αποσταλεί με το αρχείο βεβαιώσεων ως εισόδημα των φυσικών προσώπων.

---

⁵⁴ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

- Ελέγχεται η ορθή έκπτωση δαπανών από την ελεγχόμενη με βάση τα κριτήρια του άρθρου 22Α του Ν. 4172/2013.
- Ελέγχεται ο ορθός υπολογισμός, καθώς και η πλήρωση των προϋποθέσεων έκπτωσης των φορολογικών αποσβέσεων που διενήργησε η επιχείρηση με βάση τις διατάξεις του άρθρου 24 του Ν. 4172/2013.
- Ελέγχεται εάν η ελεγχόμενη έχει πραγματοποιήσει δαπάνες οι οποίες δεν εκπίπτουν με βάση τις διατάξεις άλλων νόμων, πλην του ν.4172/2013.
- Ελέγχεται ο ορθός υπολογισμός, καθώς και η ορθή μεταφορά των φορολογικών ζημιών σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις.
- Ελέγχεται ο ορθός υπολογισμός των λογιστικών και φορολογικών κερδών της ελεγχόμενης σύμφωνα με την λογιστική και φορολογική βάση αντίστοιχα, καθώς και ο ορθός υπολογισμός των διαφορών λογιστικής - φορολογικής βάσης προκειμένου να επιβεβαιωθεί η τήρηση των φορολογικών διατάξεων ως προς τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών.
- Ελέγχεται η τυχόν πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 66 του Ν. 4172/2013, ώστε να συμπεριληφθεί στο φορολογητέο εισόδημα της ελεγχόμενης επιχείρησης το μη διανεμηθέν εισόδημα νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας που είναι φορολογικός κάτοικος άλλης χώρας.
- Όσον αφορά τις ληφθείσες επιχορηγήσεις, ελέγχεται η ύπαρξη των σχετικών εγκρίσεων και η εφαρμογή των προϋποθέσεων που προβλέπει το πλαίσιο χορήγησης της επιχορήγησης καθώς και η τήρηση των λοιπών προϋποθέσεων και περιορισμών για ύπαρξη τυχόν περίπτωσης επιστροφής της επιχορήγησης στον αρμόδιο φορέα.
- Σε περίπτωση εμφάνισης αφορολόγητων και απαλλασσόμενων του φόρου ποσών, να εξετάζεται εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις απαλλαγής με βάση τη κείμενη φορολογική νομοθεσία.
- Να ελέγχεται η ορθή συμπλήρωση της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος κατόπιν έκπτωσης α) του φόρου που παρακρατήθηκε, β) του φόρου που προκαταβλήθηκε, γ) του φόρου που τυχόν καταβλήθηκε στην αλλοδαπή σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 4172/2013, καθώς και η ύπαρξη των απαιτούμενων δικαιολογητικών.

9. Προσδιορισμός εισοδήματος με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή έμμεσες μεθόδους

Ελέγχεται η πλήρωση των προϋποθέσεων που ορίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 28 του Ν. 4172/2013 και σε περίπτωση που συντρέχουν οι ως άνω προϋποθέσεις, το εισόδημα δύναται να προσδιοριστεί με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή με τις προβλεπόμενες, στο άρθρο 27 του Ν. 4174/2013, έμμεσες μεθόδους ελέγχου.

10. Έλεγχος Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.)

Κατά τον έλεγχο του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) διενεργούνται οι ακόλουθες ελεγκτικές επαληθεύσεις⁵⁵:

- Ελέγχεται η συμφωνία φορολογητέων εκροών και εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα και σε περίπτωση σημαντικής απόκλισης αν η απόκλιση αυτή αιτιολογείται.
- Ελέγχεται αν έχουν μεταφερθεί σωστά στις δηλώσεις (κατ' αξία και κωδικό, ανάλογα με το συντελεστή Φ.Π.Α.), οι εκροές (έσοδα), και οι εισροές (αγορές και δαπάνες), όπως προκύπτουν από τα τηρούμενα λογιστικά αρχεία.
- Ελέγχεται η ορθή εφαρμογή των προβλεπόμενων συντελεστών Φ.Π.Α. στις εκροές της ελεγχόμενης, ιδίως αν αυτά υπόκεινται σε περισσότερους του ενός συντελεστές.
- Ελέγχεται αν υφίσταται μετατόπιση εκροών από υψηλότερο σε χαμηλότερο συντελεστή Φ.Π.Α.
- Ελέγχεται αν επί πωλήσεων αγαθών με προορισμό περιοχές με μειωμένους συντελεστές ή επί παροχής υπηρεσιών, για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών, πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζονται από τις κείμενες διατάξεις για την εφαρμογή μειωμένων συντελεστών.
- Επί διενέργειας ενδοκοινοτικών παραδόσεων αγαθών ή παροχής υπηρεσιών καθώς και ενδοκοινοτικών αποκτήσεων και λήψεων υπηρεσιών ελέγχονται οι σχετικές συναλλαγές για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.

---

⁵⁵ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

- Επί απαλλασσόμενων πωλήσεων ελέγχεται αν έχουν τηρηθεί οι προβλεπόμενες διαδικασίες και υπάρχουν τα αντίστοιχα δικαιολογητικά.
- Ελέγχεται η τήρηση των προβλεπόμενων διαδικασιών και προϋποθέσεων στις περιπτώσεις έκπτωσης επί του τζίρου.
- Έλεγχος απόδοσης του φόρου που αναλογεί σε φορολογητέες πράξεις που θεωρούνται ως παράδοση αγαθών ή ως παροχή υπηρεσιών (άρθρα 7 και 9 του Κώδικα Φ.Π.Α.).
- Επί διενέργειας εισαγωγών και εξαγωγών, ελέγχονται οι σχετικές συναλλαγές για συνολικό χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριάντα (30) ημερών.
- Ελέγχεται εάν το δικαίωμα έκπτωσης έχει ασκηθεί υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 32 του Κώδικα Φ.Π.Α.
- Ελέγχεται αν υφίστανται δαπάνες της παρ. 4 του άρθρου 30 του Ν. 2859/2000, για τις οποίες η ελεγχόμενη επιχείρηση έχει εκπέσει τον αναλογούντα Φ.Π.Α., χωρίς να υπάρχει τέτοιο δικαίωμα.
- Ελέγχεται η ορθή μεταφορά πιστωτικού υπολοίπου προς έκπτωση σε επόμενες φορολογικές περιόδους.
- Ελέγχεται εάν η επιχείρηση έλαβε επιστροφή Φ.Π.Α. ή έτυχε άλλου ευεργετήματος χωρίς να το δικαιούται.
- Ελέγχεται αν διενεργήθηκε επιμερισμός του φόρου των κοινών εισροών (Pro-rata) εφόσον υπήρχε υποχρέωση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 του Ν. 2859/2000.
- Ελέγχεται αν διενεργήθηκε διακανονισμός εμπορεύσιμων ή παγίων στοιχείων, εφόσον υπήρχε υποχρέωση, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 33 του Ν. 2859/2000.
- Ελέγχεται η ορθή εφαρμογή των διατάξεων για τις παραδόσεις αγαθών που διενεργούνται βάσει της Π.2869/1987 κοινής υπουργικής απόφασης.
- Ελέγχεται η ορθή τήρησης της διαδικασίας που ορίζεται από την ΠΟΛ 1167/2015 απόφαση Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων για την απαλλαγή από το φόρο προστιθέμενης αξίας της αγοράς και της εισαγωγής αγαθών που προορίζονται για εξαγωγή ή ενδοκοινοτική παράδοση, καθώς και των υπηρεσιών που συνδέονται άμεσα με τις πράξεις αυτές.

- Ελέγχεται η ορθή εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν ειδικά καθεστώτα του Φ.Π.Α.

11. Έλεγχος λοιπών φορολογιών, τελών και εισφορών

Ως προς τους λοιπούς φόρους/τέλη, διενεργούνται οι εξής επαληθεύσεις⁵⁶:

- Όσον αφορά τον έλεγχο των λοιπών φορολογιών, τελών και εισφορών σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την εντολή ελέγχου, εφαρμόζονται οι κατά περίπτωση οικείες διατάξεις.
- Για τους παρακρατούμενους φόρους ελέγχεται η ορθή παρακράτηση και η απόδοση των σχετικών φόρων, όπου προβλέπεται.
- Ειδικότερα για τον Φόρο Μισθωτής Εργασίας:

α. Διενεργείται έλεγχος συμφωνίας των ακαθάριστων αποδοχών που εμφανίζονται στις υποβληθείσες δηλώσεις Φόρου Μισθωτής Εργασίας (Φ.Μ.Ε.) με αυτές που εμφανίζονται στα τηρούμενα βιβλία/λογιστικά αρχεία της ελεγχόμενης. Η ίδια συμφωνία διενεργείται και ως προς τους παρακρατηθέντες και καταβληθέντες φόρους.

β. Επαληθεύεται η ορθή παρακράτηση φόρου μισθωτής εργασίας και ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης του άρθρου 43Α σε δύο (2) υπαλλήλους της επιχείρησης ακολουθώντας τις οδηγίες που έχουν δοθεί από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων για την εκκαθάριση του Φόρου Μισθωτής Εργασίας.

4.9. Αποτελέσματα φορολογικού ελέγχου

Η Φορολογική Διοίκηση κοινοποιεί εγγράφως στο φορολογούμενο σημείωμα διαπιστώσεων με τα αποτελέσματα του φορολογικού ελέγχου και τον προσωρινό διορθωτικό προσδιορισμό φόρου ο οποίος πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένος. Ο φορολογούμενος δύναται να ζητά να λαμβάνει αντίγραφα των εγγράφων στα οποία βασίζεται ο διορθωτικός προσδιορισμός φόρου. Ο φορολογούμενος έχει τη δυνατότητα να διατυπώσει εγγράφως τις απόψεις του σχετικά με τον προσωρινό διορθωτικό προσδιορισμό φόρου, καταθέτοντας υπόμνημα απόψεων εντός είκοσι (20) ημερών από την κοινοποίηση της έγγραφης γνωστοποίησης⁵⁷.

⁵⁶ ΠΟΛ. 1293/2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

⁵⁷ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» άρθρο 28(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

Μετά το πέρας της ως άνω προθεσμίας, η Φορολογική Διοίκηση εκδίδει την οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου, εντός μηνός από την ημερομηνία παραλαβής των απόψεων του φορολογούμενου. Η οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου εκδίδεται με βάση έκθεση ελέγχου την οποία συντάσσει η Φορολογική Διοίκηση. Η έκθεση ελέγχου περιλαμβάνει εμπειριστατωμένα και αιτιολογημένα τα γεγονότα, τα στοιχεία και τις διατάξεις τις οποίες έλαβε υπόψη της η Φορολογική Διοίκηση για τον προσδιορισμό του φόρου. Η οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου μαζί με την έκθεση ελέγχου κοινοποιούνται στον φορολογούμενο.

Επομένως, η διαδικασία του φορολογικού ελέγχου θα πρέπει να εφαρμόζεται βάσει της ισχύουσας φορολογική νομοθεσία και να πραγματοποιούνται όλες οι απαραίτητες ελεγκτικές επαληθεύσεις, προκειμένου να εξάγονται δίκαια και αξιόπιστα αποτελέσματα. Όταν όμως ο φορολογικός έλεγχος με βάση τις γενικά παραδεκτές αρχές και επαληθεύσεις κρίνεται αναποτελεσματικός, η φορολογική διοίκηση καταφεύγει στην χρήση έμμεσων μεθόδων ελέγχου για τον προσδιορισμό των φορολογητέων εισοδημάτων του ελεγχόμενου, αξιοποιώντας είτε τις πληροφορίες και τα δεδομένα από τρίτους, για έσοδα κάθε πηγής και πραγματοποιηθείσες δαπάνες πάσης φύσεως, είτε αξιόπιστες αναλογίες ή δείκτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο - ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

5.1. Εισαγωγικά

Στις ενότητες του παρόντος κεφαλαίου ορίζονται οι έμμεσες μέθοδοι προσδιορισμού φορολογητέας ύλης, και απαριθμούνται οι πέντε (5) τεχνικές που ισχύουν και εφαρμόζονται, βάσει της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, ήτοι (α) της αρχής των αναλογιών, (β) της ανάλυσης της ρευστότητας, (γ) της καθαρής θέσης, (δ) της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών και (ε) του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται συνοπτικά το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εφαρμογή των εν λόγω μεθόδων, και καταγράφονται οι προϋποθέσεις εφαρμογής τους τόσο σε φυσικά, όσο και σε νομικά πρόσωπα. Ακολούθως, παρουσιάζεται συνοπτικά η

διαδικασία ελέγχου, αλλά και ο τρόπος προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος και των ακαθάριστων εσόδων, στις περιπτώσεις εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών.

5.2. Έννοια και σκοπός έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Οι έμμεσες μέθοδοι αποτελούν διεθνώς αναγνωρισμένες τεχνικές ελέγχου που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης μέσω ανάλυσης των οικονομικών δεδομένων του φορολογούμενου, χρησιμοποιώντας πληροφορίες και στοιχεία από ένα εύρος πηγών. Οι τεχνικές αυτές έχουν αναπτυχθεί προκειμένου να συνδράμουν τον ελεγκτή στον αντικειμενικό καθορισμό της φορολογικής υποχρέωσης, όταν τα επίσημα βιβλία και λοιπά αρχεία είτε δεν είναι διαθέσιμα είτε δεν απεικονίζουν με ακρίβεια/ επάρκεια τις οικονομικές συναλλαγές του φορολογούμενου⁵⁸. Όταν δηλαδή, μετά την επιστράτευση των άμεσων τεχνικών, ο ελεγκτής τεκμαίρει εύλογη πιθανότητα για την ύπαρξη μη δηλωθείσας (αποκρυβείσας) φορολογητέας ύλης.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 27 του Ν. 4174/2013, η Φορολογική Διοίκηση δύναται να προβαίνει σε εκτιμώμενο, διορθωτικό ή προληπτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης και με την εφαρμογή μιας ή περισσοτέρων από τις κατωτέρω τεχνικές ελέγχου⁵⁹:

1. της **αρχής των αναλογιών**
2. της **ανάλυσης ρευστότητας** του φορολογούμενου,
3. της **καθαρής θέσης** του φορολογούμενου,
4. της **σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών**
5. του **ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά**

Αντικείμενο των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι ο προσδιορισμός της φορολογητέας ύλης, είτε μέσω μιας μεθοδολογίας που αξιοποιεί τα στοιχεία, τις πληροφορίες και τα δεδομένα για έσοδα κάθε πηγής και πραγματοποιηθείσες δαπάνες πάσης φύσεως, που η Φορολογική Διοίκηση διαθέτει ή συγκεντρώνει, είτε μέσω μεθοδολογίας εξεύρεσης αξιόπιστων αναλογιών ή σχέσεων, προκειμένου να εκδοθεί πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου, σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή κάθε είδους

---

⁵⁸ Χαράλαμπος Τσούσης(2020), Άρθρο «Έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές.», Totsis Group.

⁵⁹ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» άρθρο 27(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

νομική οντότητα που ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα⁶⁰. Ως αξιόπιστη αναλογία ή σχέση, θεωρείται το ποσοστό ή ο δείκτης ή η αναλογική σχέση, που είναι κατάλληλη, βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών και τεχνικών της ελεγκτικής, λαμβανομένων υπόψη των δεδομένων και του τρόπου λειτουργίας της επιχείρησης, για τον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα, του κόστους πωληθέντων, του μικτού και του καθαρού κέρδους⁶¹.

5.3. Νομοθετικό πλαίσιο

Στο πλαίσιο της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των ελεγκτικών μηχανισμών, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου προτάθηκαν από τον ΟΟΣΑ και ξεκίνησαν να εφαρμόζονται σε αρκετές χώρες-μέλη του από τα μέσα της δεκαετίας του 2000. Μάλιστα, οι τεχνικές αυτές αποτελούν ένα εργαλείο που εφαρμόζεται ήδη αρκετά χρόνια από την υπηρεσία Εσόδων των ΗΠΑ (THE INTERNAL REVENUE SERVICE - IRS), ενώ παράλληλα η εφαρμογή τους συναντάται εδώ και πολλά χρόνια και στη Γαλλία.

Στην Ελλάδα, η πρώτη θεσμοθέτηση πραγματοποιήθηκε το 2012, με την ψήφιση του **νόμου 4038/2012**. Ειδικότερα, με το άρθρο 4 παρ. 14 του προαναφερόμενου νόμου, προστέθηκε στον προ-ισχύοντα Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος(ΚΦΕ) Ν. 2238/1994, νέο άρθρο με αριθμό 67B «Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου», κατά το οποίο για πρώτη φορά εισήχθη στην ελληνική φορολογική νομοθεσία ο ορισμός των έμμεσων τεχνικών και οι επιμέρους πέντε(5) τεχνικές, για τον προσδιορισμό των ακαθάριστων εσόδων, των εκροών του επιτηδεύματός, των φορολογητέων κερδών και του οφειλόμενου Φόρου Προστιθέμενης Αξίας(ΦΠΑ).

Το έτος 2013, και ειδικότερα στις 14/5/2013 δημοσιεύτηκε η υπ' αριθμό πρωτ. **A.1077357 ΕΞ2013 απόφαση** του Υπουργείου Οικονομικών, με τις διατάξεις της οποίας καθορίζεται ο τρόπος εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών στη διαδικασία του τακτικού ελέγχου, ενώ παράλληλα αναλύονται οι τρεις(3) εκ των πέντε(5) τεχνικών, ήτοι η τεχνική ανάλυσης της ρευστότητας, της καθαρής θέσης και των τραπεζικών καταθέσεων και του ύψους των δαπανών σε μετρητά. Μεταξύ άλλων στην επίμαχη υπουργική απόφαση ορίζονται βασικές έννοιες για την διενέργεια των εν λόγω

⁶⁰ ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.5.2013 Θέμα: «Εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων»,(ΦΕΚ Β' 1136/10-05-2013), Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων.

⁶¹ Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις»(Επικαιροποιημένος με όλες τις τυχόν τροποποιητικές διατάξεις, όπως έχει ισχύει σήμερα).

τεχνικών, οδηγίες εφαρμογής τους και τα στάδια της ελεγκτικής διαδικασίας. Σε συνέχεια της ως άνω απόφασης εκδόθηκε η υπ' αριθμό **1171/2013 Πολυγραφημένη Υπουργική Εγκύκλιος(ΠΟΛ)**, η οποία ορίζει τα έντυπα τα οποία η ελεγκτική υπηρεσία, με την κοινοποίηση της εντολής ελέγχου, ζητεί από τον φορολογούμενο και ο τελευταίος υποχρεούται να παράσχει, με σκοπό την συγκέντρωση των στοιχείων που κρίνονται από την ελεγκτική υπηρεσία απαραίτητα για την σωστή εφαρμογή των τεχνικών αυτών. Πιο συγκεκριμένα, τα σχετικά έντυπα ορίζονται ως εξής: α) Διαθέσιμα περιουσιακά στοιχεία, β) Ερωτηματολόγιο τρόπου διαβίωσης-μεταβολών-υποχρεώσεων, και γ)Επιστολή προς το φορολογούμενο. Παράλληλα, οι ισχύοντες **Κώδικες Φορολογίας Εισοδήματος Ν.4172/2013** και **Φορολογικών Διαδικασιών Ν.4174/2013**, εμπεριέχουν διατάξεις για τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου στα άρθρα 28 και 27 αντίστοιχα, με τα οποία ορίζονται τα κριτήρια εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, για τον προσδιορισμό των φορολογητέων εισοδημάτων των φορολογούμενων, των ακαθάριστων εσόδων, των εκροών και των φορολογητέων κερδών βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών.

Στη συνέχεια, η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(Α.Α.Δ.Ε.) προέβη στη δημοσίευση μίας σειράς εγκυκλίων για την παροχή συγκεκριμένων οδηγιών αναφορικά με τις περιπτώσεις και τον τρόπο εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών με σκοπό την ορθή εφαρμογή των μεθόδων από τις ελεγκτικές αρχές. Ειδικότερα, με τις **ΠΟΛ 1270/2013** και **ΠΟΛ 1050/2014**, όπως τροποποιήθηκε με την ΠΟΛ 1094/2014, αναλύονται εκ νέου λεπτομερώς οι τεχνικές της ανάλυσης της ρευστότητας, της καθαρής θέσης και των τραπεζικών καταθέσεων και του ύψους των δαπανών σε μετρητά, περιγράφεται ο τρόπος εφαρμογής τους και παρατίθενται πρακτικά παραδείγματα εφαρμογής για κάθε μία από τις ανωτέρω τεχνικές ελέγχου.

Η ΠΟΛ 1050/2014 υπήρξε καθοριστική στον φορολογικό έλεγχο στην Ελλάδα, καθώς έπειτα από αυτήν παρατηρήθηκε «δειλά δειλά» ολοένα και περισσότερο η εφαρμογή των τριών τεχνικών αυτών τεχνικών έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης από τις ελεγκτικές αρχές στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, τόσο μέχρι και το έτος 2014, όσο και για τα επόμενα έτη έως το 2020, καμία εγκύκλιος δεν αναφέρεται στην εφαρμογή των άλλων δύο τεχνικών έμμεσου ελέγχου, ήτοι της αρχής αναλογιών και της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών, ενώ δεν παρατηρείται καμία αναφορά στην εφαρμογή των τεχνικών αυτών σε νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες. Η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχων σε νομικά πρόσωπα εμφανίζεται για πρώτη φορά στην ελληνική φορολογική νομοθεσία το έτος 2020, με

την δημοσίευση της υπουργικής απόφασης **A.1008/2020**. Με τις διατάξεις της απόφασης αυτής, ορίζονται αναλυτικά οι τεχνικές της αρχής αναλογιών και της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών, ενώ με τις ακόλουθες εγκυκλίους **E.2015/2020** και **E.2016/2020** παρέχονται οδηγίες εφαρμογής των ως άνω τεχνικών. Οι εγκυκλίαι E.2015/2020 και E.2016/2020 είναι οι πιο πρόσφατες έως σήμερα, και έκτοτε δεν προστέθηκαν νέες διατάξεις σχετικές με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών στην ελεγκτική διαδικασία.

Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι τα τελευταία χρόνια, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εμφανίζονται στο προσκήνιο των ελεγκτικών διαδικασιών ολοένα και περισσότερο, με σκοπό την εξάλειψη σημαντικών οικονομικών εγκλημάτων που μαστίζουν την οικονομία της χώρα μας.

5.4. Πεδίο εφαρμογής

Σύμφωνα με τις διατάξεις της ΠΟΛ. 1050/2014, στον έλεγχο υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος **φυσικών προσώπων και ατομικών επιχειρήσεων**, για τις οποίες ισχύει μία ή περισσότερες από τις κατωτέρω περιπτώσεις⁶²:

- προκύπτει αδικαιολόγητος πλουτισμός (περιουσιακά στοιχεία και καταθέσεις)
- παρουσιάζονται μεγάλες δαπάνες που δεν δικαιολογούνται από τα δηλωθέντα εισοδήματα του φορολογούμενου φυσικού προσώπου (ατομικά και οικογενειακά) ή/και της επιχείρησης στην οποία μπορεί να συμμετέχει
- τα φυσικά πρόσωπα είναι μέλη εταιρειών (οποιασδήποτε μορφής) με ζημιόγωνα αποτελέσματα
- δεν τηρούνται ή δεν επιδεικνύονται τα βιβλία και τα στοιχεία ΚΒΣ/ΚΦΑΣ
- υφίστανται πληροφορίες για παράνομα ή/και αδήλωτα εισοδήματα/αγορές/δαπάνες (επαγγελματικές, ατομικές, οικογενειακές).

Παράλληλα, στην απόφαση A.1008/2020 ορίζεται ότι στον έλεγχο με έμμεσες τεχνικές μπορούν να υπαχθούν οι υποθέσεις **φορολογίας εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων** που ασκούν ή προκύπτει ότι ασκούν

---

⁶² ΠΟΛ.1050/17-02-2014 (ΦΕΚ Β' 478/26-02-2014): «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α'170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους εμμέσου προσδιορισμού».

επιχειρηματική δραστηριότητα, όταν ισχύει μία ή και περισσότερες από τις ακόλουθες περιπτώσεις⁶³:

- όταν τα λογιστικά αρχεία δεν τηρούνται ή οι οικονομικές καταστάσεις δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον νόμο για τα λογιστικά πρότυπα, ή
- όταν τα φορολογικά στοιχεία ή τα λοιπά προβλεπόμενα σχετικά δικαιολογητικά δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ή
- όταν τα λογιστικά αρχεία ή φορολογικά στοιχεία δεν προσκομίζονται στη Φορολογική Διοίκηση μετά από σχετική πρόσκληση.

Επισημαίνεται ότι σε κάθε περίπτωση, η αδυναμία διενέργειας ελεγκτικών επαληθεύσεων ή η μη αξιοπιστία του λογιστικού συστήματος αποτελεί θέμα πραγματικό, για το οποίο απαιτείται επαρκής τεκμηρίωση στην σχετική έκθεση ελέγχου, ώστε να αιτιολογείται ο προσδιορισμός του εισοδήματος με κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή με τη χρήση των έμμεσων μεθόδων ελέγχου κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 28 του ν. 4172/2013.

Στον ακόλουθο πίνακα παρατίθενται συνοπτικά ποιες μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης, ενδείκνυνται για φυσικά και νομικά πρόσωπα αντίστοιχα:

Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου Προσδιορισμός φορολογητέας ύλης	Ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου	Καθαρή θέση του φορολογούμενου	Ύψος των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών με μετρητά	Αρχή των αναλογιών	Σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών
Φυσικά Πρόσωπα μη επιτηδευματίες					
Φορολογητέα Εισοδήματα	X	X	X		
Φυσικά Πρόσωπα επιτηδευματίες					
Φορολογητέα Κέρδη	X	X			
Ακαθάριστα Έσοδα/Εκροές			X	X	X
Νομικές Πρόσωπα					
Φορολογητέα Κέρδη					
Ακαθάριστα Έσοδα/Εκροές			X	X	X

Πηγή προέλευσης: Χ, Σγουρός -Α. Ντίνος- Μ.Α. Γκανούρη(2015), «Οδηγός ελέγχου τεχνικών προσδιορισμού εισοδήματος από προσαύξηση περιουσίας μέσω τραπεζικών/χρηματοοικονομικών προϊόντων», Διεύθυνση Σχεδιασμού Ερευνών Κ.Υ. Ε.Γ. ΣΔΟΕ.

5.5. Χρόνος εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Με βάση τις διατάξεις της εγκυκλίου Ε.2015/2020⁶⁴, η εφαρμογή κάθε διαθέσιμου στοιχείου ή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης

⁶³ Α. 1008/20-1-2020 «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 Ν. 4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων ή κάθε είδους νομικής οντότητας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα».

⁶⁴ Ε. 2015/31-1-2020 «Οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 28 του Ν. 4172/2013».

εφαρμόζεται σε οποιοδήποτε στάδιο του ελέγχου διαπιστωθεί η πλήρωση των προϋποθέσεων που παρατίθενται στην προηγούμενη ενότητα 3.2. της παρούσας εργασίας.

Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή μίας εκ των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος αποτελεί η αναγραφή στην εντολή ελέγχου του αντίστοιχου άρθρου του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος Ν. 4172/2013, ήτοι του άρθρου 27. Στην περίπτωση κατά την οποία ο έλεγχος προβεί στην εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου, χωρίς να αναγράφεται το άρθρο 27 του Ν. 4172/2013 στην εκδοθείσα εντολή ελέγχου που επιδόθηκε στον ελεγχόμενο, η ελεγκτική διαπράττει τυπική πλημμέλεια ως προς την διαδικασία του ελέγχου.

5.6. Συνοπτική διαδικασία ελέγχου

Κατά την διεξαγωγή ενός φορολογικού ελέγχου με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, ακολουθούνται τα ακόλουθα στάδια/βήματα, όπως παρατίθενται συνοπτικά ως εξής⁶⁵:

1. Εκδίδεται έγγραφη εντολή ελέγχου από τον προϊστάμενο της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας για την διενέργεια του εκάστοτε ελέγχου.
2. Η εντολή κοινοποιείται στον ελεγχόμενο φορολογούμενο.
3. Οι ελεγκτές συγκεντρώνουν τις δηλώσεις και τα απαραίτητα στοιχεία και δεδομένα για όλους τους ελεγχόμενους (υποκείμενους ή μη στις διατάξεις του ΚΦΑΣ).
4. Πραγματοποιούνται οι ελεγκτικές επαληθεύσεις επί των βιβλίων και στοιχείων (στις περιπτώσεις υποκείμενων στις διατάξεις του ΚΦΑΣ).
5. Εφόσον συντρέχει μία ή περισσότερες εκ των περιπτώσεων του άρθρου 3 της παρούσας, εφαρμόζονται έμμεσες τεχνικές ελέγχου.
6. Συντάσσεται έκθεση ελέγχου φορολογίας εισοδήματος στην οποία τεκμηριώνεται η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου λόγω συνδρομής μίας ή περισσότερων περιπτώσεων του άρθρου 3 της παρούσας και αιτιολογούνται αναλυτικά και με σαφήνεια οι προκύπτουσες διαφορές προς καταλογισμό.

---

⁶⁵ Α. ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013 /10-5-2013 «Εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων», άρθρο 8.

7. Εκδίδονται φύλλα ελέγχου φορολογίας εισοδήματος(πράξεις προσδιορισμού φόρου εισοδήματος).
8. Πραγματοποιείται έλεγχος ΦΠΑ και λοιπών φορολογικών αντικειμένων.
9. Συντάσσονται εκθέσεις ελέγχου και εκδίδονται πράξεις ή φύλλα ελέγχου προς καταλογισμό λοιπών φορολογικών υποχρεώσεων που προκύπτουν βάσει των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και των γενικών φορολογικών διατάξεων.

5.7. Επιλογή τεχνικής ελέγχου

Στις περιπτώσεις που η ελεγκτική αρχή προβεί στον προσδιορισμό φορολογητέας ύλης με μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού, εφαρμόζεται η τεχνική ελέγχου που επιλέγεται με αιτιολογημένη απόφαση του Προϊστάμενου της Δ.Ο.Υ. ή του Ελεγκτικού Κέντρου που εκδίδεται από κοινού με τον υποδιευθυντή και τον προϊστάμενο του τμήματος ελέγχου, μετά από εισήγηση του υπαλλήλου που φέρει την εντολή ελέγχου, αξιολογώντας τα στοιχεία που η ελεγκτική υπηρεσία έχει στη διάθεσή της⁶⁶. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την αρχική ΠΟΛ. 1050/2014, η τεχνική που επιλέγεται είναι η αυτή που κρίνεται προσφορότερη για το δημόσιο συμφέρον, ενώ η μεταγενέστερη ΠΟΛ 1094/2014, τροποποίησε την συγκεκριμένη παράγραφο με την πλέον ισχύουσα, όπως παρατίθενται ανωτέρω στην αρχή της εν λόγω ενότητας.

5.8. Συλλογή στοιχείων από τον έλεγχο

Η ελεγκτική υπηρεσία για την εφαρμογή των διατάξεων περί έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης και την ορθή εφαρμογή αυτών, συγκεντρώνει πληροφορίες και στοιχεία τόσο από Υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών όσο και από τρίτες πηγές(υπηρεσίες, οργανισμούς κ.λ.π.), σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15 του Ν. 4174/2013, στοιχεία τα οποία λαμβάνονται υπόψη από τον έλεγχο κατά την εφαρμογή των τεχνικών ελέγχου.

Επιπρόσθετα, η Φορολογική Αρχή με σκοπό την ορθή εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, είτε με την έναρξη του ελέγχου και την κοινοποίηση της εντολής ελέγχου, είτε και κατά την διάρκεια αυτού, ζητεί από τον ίδιο τον φορολογούμενο και ο τελευταίος υποχρεούται να παράσχει όποια στοιχεία κρίνονται από την ελεγκτική

---

⁶⁶ Α. ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013 /10-5-2013 «Εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων», άρθρο 7.

υπηρεσία απαραίτητα ως προς την περιουσιακή κατάσταση και τις συνθήκες διαβίωσης του φορολογουμένου, της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών κατά τις ελεγχόμενες χρήσεις. Επιπρόσθετα, η ελεγκτική υπηρεσία Στα ανωτέρω στοιχεία μπορούν να συμπεριλαμβάνονται: στοιχεία για ακίνητα (οικόπεδα, αγροτεμάχια, κτίσματα κάθε μορφής), για κινητά μέσα (οχήματα κάθε μορφής, πλωτά και εναέρια μέσα), για επενδύσεις/συμμετοχές κάθε μορφής, για καταθέσεις κάθε μορφής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, για διαθέσιμα μετρητά, για έργα τέχνης, συλλογές και λοιπά τιμαλφή και για απαιτήσεις/υποχρεώσεις κάθε είδους.

Για την συλλογή των ανωτέρω στοιχείων, ο έλεγχος δύναται να επιδίδει στον φορολογούμενο μαζί με την εντολή ελέγχου ή χωριστά, αλλά οπωσδήποτε με τη συνοδεία επιστολής προς το φορολογούμενο, τα ακόλουθα έντυπα, τα οποία συμπληρώνονται από τον ίδιο και προσκομίζονται στον έλεγχο συνοδευόμενα με κάθε αποδεικτικό στοιχείο των ισχυρισμών του⁶⁷:

1. Διαθέσιμα Περιουσιακά στοιχεία: Συμπληρώνεται με όλα τα περιουσιακά στοιχεία που έχει στην κατοχή του ο ελεγχόμενος κατά την έναρξη και κατά την λήξη της ελεγχόμενης περιόδου.
2. Ερωτηματολόγιο τρόπου διαβίωσης-μεταβολών-υποχρεώσεων: Στο έντυπο αυτό παρέχονται πληροφορίες για τον τρόπο διαβίωσης του φορολογουμένου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, για τις μεταβολές των περιουσιακών τους στοιχείων και για τις υφιστάμενες υποχρεώσεις τους για όλα τα ελεγχόμενα έτη.
3. Επιστολή προς το φορολογούμενο: Το έντυπο αυτό συνοδεύει υποχρεωτικά τα δύο προηγούμενα έντυπα, περιέχει την προθεσμία που δίδεται στο φορολογούμενο για συμπλήρωση αυτών και την πράξη κοινοποίησης.

Για την καλύτερη κατανόηση, υποδείγματα των ως άνω εντύπων παρατίθενται στο παράρτημα Ι της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

5.9. Προσδιορισμός καθαρού φορολογητέου εισοδήματος και των ακαθάριστων εσόδων

Το καθαρό φορολογητέο εισόδημα, στην περίπτωση εφαρμογής μεθόδων εμμέσου προσδιορισμού, προκύπτει από την άθροιση της αποκρυβείσας φορολογητέας

---

⁶⁷ ΠΟΛ.1171/4-7-2013: «Οδηγίες σχετικά με την παροχή στοιχείων από τους Φορολογούμενους κατά τον έλεγχο υποθέσεων φυσικών προσώπων».

ύλης, όπως αυτή προσδιορίζεται με τις τεχνικές ελέγχου που αναλύονται στο παρόν κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Η επιλογή του τελικού προσδιορισθέντος καθαρού φορολογητέου εισοδήματος του φορολογούμενου γίνεται ως εξής⁶⁸:

- Προσδιορίζεται το συνολικό καθαρό φορολογητέο εισόδημα του φορολογούμενου από όλες τις πηγές/κατηγορίες εισοδήματος με τις γενικές φορολογικές διατάξεις, όπως αυτές ίσχυαν σε κάθε ελεγχόμενη διαχειριστική περίοδο.
- Στην συνέχεια, προσδιορίζεται το συνολικό καθαρό φορολογητέο εισόδημα του φορολογούμενου από όλες τις πηγές/κατηγορίες εισοδήματος με τις τεχνικές ελέγχου του παρόντος κεφαλαίου.
- Συγκρίνονται, ανά φορολογική περίοδο, τα αποτελέσματα των δύο προσδιορισμών και ως τελικό φορολογητέο εισόδημα του φορολογούμενου λαμβάνεται το μεγαλύτερο.

Αν σε κάποια φορολογική περίοδο, το φορολογητέο εισόδημα του φορολογούμενου προσδιορίστηκε τεκμαρτά σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 15 έως 19 του Ν.2238/1994 ή του Κεφαλαίου Δ΄ του Ν. 4172/2013, όπως αυτές ίσχυαν σε κάθε ελεγχόμενη φορολογική περίοδο, ο τεκμαρτός προσδιορισμός θα λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό του τελικού φορολογητέου εισοδήματος.

Παράλληλα, ως προς τον προσδιορισμό των ακαθάριστων εσόδων, στην περίπτωση που επιλεγεί ο προσδιορισμός του τελικού φορολογητέου εισοδήματος με τις λοιπές γενικές φορολογικές διατάξεις τότε τα ακαθάριστα έσοδα προσδιορίζονται σύμφωνα με αυτές.

Στην περίπτωση που το τελικό φορολογητέο εισόδημα σύμφωνα με το άρθρο 9 της παρούσας είναι το προσδιορισθέν με τις τεχνικές ελέγχου μεθόδων εμμέσου προσδιορισμού τότε αν η προκύπτουσα διαφορά έχει κατανεμηθεί ολόκληρη ή τμήμα αυτής, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8 της παρούσας, ως εισόδημα από ατομική εμπορική επιχείρηση ή από άσκηση ελευθερίου επαγγέλματος ή από επιχειρηματική δραστηριότητα, αυτή προστίθεται στα δηλωθέντα ή βάσει βιβλίων και στοιχείων ακαθάριστα εισοδήματα/στα συνολικά έσοδα για τον προσδιορισμό των ακαθάριστων εισοδημάτων/ συνολικών εσόδων.

---

⁶⁸ Α. ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013 /10-5-2013 «Εφαρμογή εμμέσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων», άρθρο 11 και 12.

5.10. Δικαίωμα ανταπόδειξης φορολογούμενου

Το δικαίωμα ανταπόδειξης του φορολογούμενου σε περίπτωση διορθωτικού προσδιορισμού φορολογητέας ύλης με τις τεχνικές ελέγχου των έμμεσων μεθόδων, πραγματοποιείται στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 28 του Ν.4174/2013. Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω στην ενότητα 5.6 του παρόντος κεφαλαίου, η αρμόδια φορολογική αρχή κοινοποιεί εγγράφως στο φορολογούμενο σημείωμα διαπιστώσεων με τα αποτελέσματα του φορολογικού ελέγχου και τον προσωρινό διορθωτικό προσδιορισμό φόρου ο οποίος πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 28 του Ν. 4174/2013.

Ο φορολογούμενος, με σκοπό την επεξεργασία των δεδομένων που παρατίθενται στην κοινοποιηθείσα έκθεση και την αντίκρουση των αιτιάσεων του ελέγχου, δύναται να αιτείται και να λαμβάνει αντίγραφα των εγγράφων στα οποία βασίζεται ο διορθωτικός προσδιορισμός φόρου. Ο φορολογούμενος έχει τη δυνατότητα να διατυπώσει εγγράφως τις απόψεις του σχετικά με τον προσωρινό διορθωτικό προσδιορισμό φόρου εντός είκοσι (20) ημερών από την κοινοποίηση της έγγραφης γνωστοποίησης, προσκομίζοντας όλα τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία προς επίρρωση των ισχυρισμών του, με στόχο να αποδείξει πως τα ποσά που κατά τον έλεγχο συνιστούν την φερόμενη ως αποκρυβείσα φορολογητέα ύλη, αιτιολογούνται πλήρως, εμφανίζουν γνωστή πηγή προέλευσης και, ως εκ τούτου, δεν αποτελούν αποκρυβείσα φορολογητέα ύλη.

Σε κάθε περίπτωση το βάρος της απόδειξης φέρει ο φορολογούμενος και ικανοποιείται με τις διατάξεις του άρθρου 28 του Ν. 4174/2013. Οι διαφορές μεταξύ προσδιορισθείσας βάσει τεχνικών ελέγχου και δηλωθείσας φορολογητέας ύλης αιτιολογούνται ενδεικτικά, με τεκμηριωμένα στοιχεία που προσκομίζονται από τον φορολογούμενο και δικαιολογούν έσοδα είτε αποκτηθέντα κατά την ελεγχόμενη χρήση, είτε παρελθόντων ετών, τα οποία δεν δηλώθηκαν στην οικεία δήλωση φορολογίας εισοδήματός του, όπως πωλητήρια συμβόλαια, δηλώσεις φόρου δωρεάς-κληρονομιάς χρημάτων, κέρδη από τυχερά παίγνια γενικά, συμβάσεις δανείων και κάθε σχετικό έγγραφο το οποίο θα φέρει βεβαία ημερομηνία και στοιχεία νομιμότητας⁶⁹. Για την πλήρη απόδειξη των ανωτέρω, θα πρέπει να αποδεικνύονται τα

---

⁶⁹ ΠΟΛ.1050/17-02-2014 (ΦΕΚ Β' 478/26-02-2014): «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α'170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογούμενων φυσικών προσώπων με μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού».

πραγματικά γεγονότα και περιστατικά με κάθε πρόσφορο μέσο και αποδεικτικό στοιχείο, όπως η πίστωση των ποσών σε τραπεζικό λογαριασμό του ελεγχόμενου.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, οι έμμεσες μέθοδοι αποτελούν τεχνικές ελέγχου που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης μέσω ανάλυσης των οικονομικών δεδομένων του φορολογούμενου, χρησιμοποιώντας πληροφορίες και στοιχεία από ένα εύρος πηγών. Βάσει πληροφοριών που αντλεί η φορολογική διοίκηση είτε από τρίτους(φορείς, οργανισμούς, πιστωτικά ιδρύματα, κ.α.), είτε από τον ίδιο τον φορολογούμενο, επιδιώκει τον αντικειμενικό προσδιορισμό των φορολογητέων εισοδημάτων του, ιδίως όταν υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις για την ύπαρξη μη δηλωθείσας (αποκρυβείσας) φορολογητέας ύλης. Οπότε, θα πρέπει να εφαρμόζονται ορθά οι ειδικές ελεγκτικές επαληθεύσεις των έμμεσων τεχνικών, καθώς και τα στάδια της ελεγκτικής διαδικασίας με την χρήση των ως άνω μεθόδων, με απώτερο σκοπό την εξαγωγή αξιόπιστων και δίκαιων συμπερασμάτων, και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς την φορολογική διοίκηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο - ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΜΜΕΣΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΥΤΕΑΣ ΥΛΗΣ

6.1. Εισαγωγικά

Στο παρόν κεφάλαιο, αναλύονται λεπτομερώς οι πέντε (5) έμμεσες μέθοδοι προσδιορισμού φορολογητέας ύλης, παρουσιάζεται η μεθοδολογία κατά την εφαρμογή εκάστης μεθόδου, και παρατίθενται πρακτικά παραδείγματα εφαρμογής για κάθε μία, με σκοπό την βαθύτερη κατανόηση και την εξοικείωση του αναγνώστη.

6.2. Η τεχνική της ανάλυσης της ρευστότητας

Η μέθοδος της ανάλυσης της ρευστότητας του φορολογούμενου προσδιορίζει το φορολογητέο εισόδημα του ελεγχόμενου, αναλύοντας τα φορολογητέα και μη φορολογητέα έσοδα, τις επαγγελματικές, ατομικές και οικογενειακές δαπάνες και τις αυξήσεις και μειώσεις των περιουσιακών στοιχείων και αντίστοιχων υποχρεώσεων του φορολογούμενου ⁷⁰. Ουσιαστικά, εξετάζονται οι πραγματοποιηθείσες κατά τη

---

⁷⁰ ΠΟΛ.1270/24-12-2013: «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου».

φορολογική χρήση δαπάνες του φορολογούμενου συγκριτικά με τα δηλωθέντα εισοδήματά του. Η υπέρβαση των στοιχείων των δαπανών σε σχέση με τα έσοδα του φορολογούμενου υποδηλώνει την ύπαρξη αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, η οποία εν τέλει αποτελεί το αντικείμενο του ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, το υπερβάλλον ποσό των δαπανών σε σύγκριση με τα εισοδήματα της εκάστοτε φορολογικής περιόδου, αντιστοιχεί είτε σε υποτίμηση του εισοδήματος του ελεγχόμενου, είτε σε υπερεκτίμηση του εκπεστέου ποσού. Κατά συνέπεια, η δήλωση φορολογίας εισοδήματος την ελεγχόμενη χρήση αναπροσαρμόζεται αναλόγως από τον έλεγχο, καταλήγοντας σε διαφορά φορολογητέου εισοδήματος, εκτός εάν ο φορολογούμενος μπορεί να αποδείξει ότι η διαφορά αυτή προέρχεται από μη υποκείμενη στον φόρο πηγή.

Κατά την εφαρμογή αυτής της τεχνικής δημιουργείται ένα ισοζύγιο δύο στηλών, η πρώτη αποτελείται από τις «Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων», ενώ η δεύτερη από τις «Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων».

Στην πρώτη στήλη **Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων** περιλαμβάνονται τα κάθε μορφής έσοδα που έχουν εισπραχθεί στην διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου, των οποίων αποδεικνύεται η πραγματοποίηση και η νομιμότητα των συναλλαγών. Ειδικότερα, στην εν λόγω στήλη περιλαμβάνονται: (1) τα υπόλοιπα των προσωπικών, οικογενειακών και επαγγελματικών χρηματοπιστωτικών λογαριασμών κατά την έναρξη της χρήσης, (2) τα διαθέσιμα μετρητά και το υπόλοιπο ταμείου στην αρχή της χρήσης, (3) οι αναλήψεις από επιχειρήσεις που συμμετέχει ο φορολογούμενος (και ο σύζυγος και τα προστατευόμενα μέλη), (4) τα ακαθάριστα έσοδα από την ατομική άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας του φορολογούμενου ή του/της συζύγου, (5) τα έσοδα από λοιπές πηγές εισοδήματος (μισθώματα, κινητές αξίες, γεωργικές επιχειρήσεις, μισθωτές υπηρεσίες, αλλοδαπής προέλευσης), (6) οι εισπράξεις από λοιπά μη φορολογητέα έσοδα (αποζημιώσεις, επιδοτήσεις, δωρεές), (7) τα έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων προσωπικών/οικογενειακών ή και επαγγελματικών, (8) τα ποσά δανείων από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κάθε μορφής, ιδιώτες, (9) τα λοιπά έσοδα πάσης φύσεως φορολογητέα ή μη, (10) οι αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών, στους οποίους περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις από αγορές, δαπάνες και φορολογικές υποχρεώσεις που οφείλονται στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους, (11) οι μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων, στους οποίους περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις από πωλήσεις και φορολογικές απαιτήσεις, (12) η αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου έτους και (13) οι λοιπές περιπτώσεις εσόδων.

Στην δεύτερη στήλη **Αναλώσεις Κεφαλαίων /Εσόδων** περιλαμβάνονται όλες οι πραγματοποιηθείσες αναλώσεις, κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου. Πιο αναλυτικά, στη δεύτερη στήλη περιλαμβάνονται: (1) τα υπόλοιπα των προσωπικών, οικογενειακών και επαγγελματικών χρηματοπιστωτικών λογαριασμών κατά τη λήξη της χρήσης, (2) τα διαθέσιμα μετρητά ή και το υπόλοιπο του ταμείου στο τέλος της χρήσης, (3) οι εισφορές σε λογαριασμούς επιχειρήσεων όπου συμμετέχει ο ίδιος ο φορολογούμενος, ο/η σύζυγος ή και τα προστατευόμενα μέλη, (4) η συνεισφορά ποσών για συμμετοχή στο κεφάλαιο κάθε μορφής επιχειρήσεων, (5) οι αγορές περιουσιακών στοιχείων, (6) οι αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών αναγκαίων στην άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, (7) οι επαγγελματικές/επιχειρηματικές δαπάνες πάσης φύσεως, (8) τα ποσά αποπληρωμής προσωπικών ή επαγγελματικών δανείων (οι τόκοι συμπεριλαμβάνονται στις δαπάνες), (9) τα ποσά για ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές (γονικές παροχές ή χορηγίες χρηματικών ποσών) και λοιπές δαπάνες, (10) τα ποσά για φόρους, τέλη εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής, (11) τα ποσά για κάθε είδους δαπάνες διαβίωσης και συντήρησης περιουσιακών στοιχείων, (12) οι μειώσεις πληρωτέων λογαριασμών, στους οποίους περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις από αγορές, δαπάνες γενικά καθώς και φορολογικές υποχρεώσεις που οφείλονται στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους, (13) οι αυξήσεις εισπρακτέων λογαριασμών, (14) οι χορηγήσεις δανείων σε τρίτους, (15) η μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επομένου έτους και (16) οι λοιπές περιπτώσεις αναλώσεων.

Η αρνητική διαφορά μεταξύ της πρώτης στήλης «Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων» και της δεύτερης στήλης «Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων», αποτελεί μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη, ελέγχεται και εφόσον δεν δικαιολογείται επαρκώς, υπόκειται σε φορολόγηση.

Για την καλύτερη κατανόηση της τεχνικής της ανάλυσης της ρευστότητας παρατίθεται πρακτικό παράδειγμα εφαρμογής της, ως ακολούθως:

[Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί τροποποιημένο παράδειγμα έπειτα από αναπροσαρμογή. Τα αριθμητικά δεδομένα και λοιπά στοιχεία του παραδείγματος δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.]

Παράδειγμα:

Φορολογούμενος φυσικό πρόσωπο με ατομική επιχείρηση και βιβλία Β' κατηγορίας(απλογραφικά) ελέγχεται για τα φορολογικά έτη XXX0 και XXX1. Για την εφαρμογή της τεχνικής συγκεντρώθηκαν στοιχεία, από τραπεζικούς λογαριασμούς, από τα βιβλία και στοιχεία της ελεγχόμενης επιχείρησης και από τα λοιπά έγγραφα και στοιχεία που παραλήφθηκαν από τον έλεγχο βάσει των διατάξεων της ΠΟΛ. 1033/2014. Σύμφωνα με όλα τα ανωτέρω δεδομένα συντάχθηκε ο ακόλουθος πίνακας ρευστότητας του ελεγχόμενου για την διεξαγωγή του ελέγχου:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

ΣΤΗΛΗ Α			ΣΤΗΛΗ Β		
I. ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	XXX0	XXX1	II. ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	XXX0	XXX1
Υπόλοιπα χρηματοπιστωτικών λογαριασμών(έναρξη)	458,21	24,19	Υπόλοιπα χρηματοπιστωτικών λογαριασμών(λήξη)	24,19	373,54
Διαθέσιμα Μετρητά			Διαθέσιμα Μετρητά(τέλος)		
Ανάληψεις από επιχειρήσεις			Εισφορές σε λογαριασμούς επιχειρήσεων		1.000,00
Ακαθάριστα έσοδα	196.150,27	208.255,76	Αγορές περιουσιακών στοιχείων		
Έσοδα από λοιπές πηγές εισοδήματος (εκμίσθωση ακινήτων, κινητές αξίες, γεωργικές επιχειρήσεις, μισθωτές υπηρεσίες, εισόδημα αλλοδαπής)			Αγορές εμπορευμάτων, α' & β' υλών & λοιπών αγαθών	129.156,19	135.115,78
Εισπράξεις από λοιπά μη φορολογητέα έσοδα (αποζημιώσεις, επιδοτήσεις, δωρεές, τόκοι, μερίσματα)			Επαγγελματικές / επιχειρηματικές δαπάνες πάσης φύσεως	203.000,00	196.000,00
Έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων			Ποσά αποπληρωμής προσωπικών ή επαγγελματικών δανείων(χρεολύσιο)		
Ποσά δανείων (χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ιδιώτες)			Ποσά για ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές (όπως γονικές παροχές ή χορηγίες χρηματικών ποσών κλπ.) και λοιπές δαπάνες		
Λοιπά έσοδα πάσης φύσεως φορολογητέα ή μη			Ποσά για φόρους, τέλη εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής	11.820,08	5.850,93

Αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών		1.705,00	Ποσά για κάθε είδους δαπάνες διαβίωσης	1.826,08	10.874,09
Μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων			Μειώσεις των πληρωτέων λογαριασμών	4.100,00	
			Αυξήσεις εισπρακτέων λογαριασμών		
			Χορηγήσεις δανείων σε τρίτους		
			Η μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου έτους/ επόμενων ετών		
			Λοιπές Περιπτώσεις Αναλώσεων		
III. ΥΠΟΛΟΙΠΟ	ΧΧΧ0	ΧΧΧ1			
ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	196.608,48	209.984,95			
ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	349.926,54	349.214,34			
ΜΗ ΔΗΛΩΘΕΙΣΑ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΥΛΗ	153.318,06	139.229,39			

Παρατηρήσεις:

Ανάλυση υπολογισμού ποσών:

Μειώσεις πληρωτέων λογαριασμών ΧΧΧ0:	ΦΠΑ + Φ.Ε. ΧΧΧ-1:	6.200,00
	ΦΠΑ + Φ.Ε. ΧΧΧ0:	2.100,00
	Μείωση:	4.100,00

Αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών ΧΧΧ1:	ΦΠΑ + Φ.Ε. ΧΧΧ0:	1.300,00
	ΦΠΑ + Φ.Ε. ΧΧΧ1:	3.005,00
	Αύξηση:	1.705,00

Επαγγελματικές δαπάνες πάσης φύσεως ΧΧΧ0:	Σύνολο δαπανών	210.000,00
	+Αγορές παγίων	15.000,00
	-Αποσβέσεις	22.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ:	203.000,00

Επαγγελματικές δαπάνες πάσης φύσεως ΧΧΧ1:	Σύνολο δαπανών	207.000,00
	+Αγορές παγίων	0,00
	-Αποσβέσεις	11.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ:	196.000,00

Από την εφαρμογή της ανωτέρω τεχνικής προκύπτει μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη ύψους 150.738,29 ευρώ για το έτος XXX0 και ύψους 143.455,82 ευρώ για το έτος XXX1.

6.3. Η τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου

Η μέθοδος καθαρής αξίας του φορολογούμενου, υποθέτει ότι οι αυξήσεις των καθαρών περιουσιακών στοιχείων, μετά από αναπροσαρμογές για μη εκπεστέες δαπάνες και μη φορολογητέο εισόδημα, αντιπροσωπεύουν φορολογητέο εισόδημα⁷¹. Η τεχνική αυτή αναδημιουργεί το οικονομικό ιστορικό του ελεγχόμενου και προσδιορίζει φορολογητέο εισόδημα λαμβάνοντας υπόψη για περίοδο μεγαλύτερη ή ίση ενός ή περισσότερων ετών όλα τα περιουσιακά στοιχεία και τα διαθέσιμα κεφάλαια (ενεργητικό), τις υποχρεώσεις (παθητικό), τις ατομικές και οικογενειακές δαπάνες ως και τα ατομικά και οικογενειακά εισοδήματα από λοιπές πηγές. Κατά την τεχνική αυτή δημιουργείται ο Πίνακας Ενεργητικού και Παθητικού για όλα τα ελεγχόμενα έτη και το έτος βάσης (το αμέσως προηγούμενο από το πρώτο ελεγχόμενο έτος).

Στο Ενεργητικό περιλαμβάνονται όλα τα προσωπικά, οικογενειακά και επαγγελματικά περιουσιακά στοιχεία του ελεγχόμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, καθώς και οι καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά τη λήξη εκάστου έτους όπως: (1) ακίνητη περιουσία, (2) έπιπλα, συσκευές και λοιπός επαγγελματικός εξοπλισμός, (3) προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας (άνω των 5.000 ευρώ έκαστο), (4) κοσμήματα και λοιπά τιμαλφή, (5) διάφορες απαιτήσεις (εισπρακτέοι λογαριασμοί) που είναι απαιτητές στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους, (6) μηχανοκίνητα οχήματα, σκάφη, αεροσκάφη κ.λ.π., (7) διαθέσιμα μετρητά, (8) καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε λογαριασμούς καταθετικούς, όψεως, προθεσμίας ή σε τρεχούμενους, (9) μετοχές και λοιποί τίτλοι, (10) σύνολο απογραφής τέλους χρήσης σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, και (11) διάφοροι λογαριασμοί και λοιπά περιουσιακά στοιχεία (αξίας άνω των 5.000 ευρώ). Σημειώνεται ότι σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις ως αξία λαμβάνεται το πραγματικό κόστος κτήσης, όπως αυτό προκύπτει από τα διαθέσιμα στον έλεγχο στοιχεία.

Στη στήλη του Παθητικού περιλαμβάνονται όλες οι υποχρεώσεις του ελεγχόμενου του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, τα δάνεια, τα γραμμάτια, οι επιταγές πληρωτέες και οποιαδήποτε άλλη υποχρέωση, όπως: (1)

---

⁷¹ ΠΟΛ.1270/24-12-2013: «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου».

προσωπικά και οικογενειακά δάνεια, (2) επαγγελματικά δάνεια σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης), (3) γραμμάτια προσωπικά, οικογενειακά ή της ατομικής επιχείρησης, (4) διάφοροι πιστωτές(πληρωτέοι λογαριασμοί) που οφείλονται στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους, και (4) λοιπές υποχρεώσεις, όπως αποσβέσεις.

Η διαφορά Ενεργητικού - Παθητικού αποτελεί την Καθαρή Θέση εκάστης διαχειριστικής περιόδου. Από την καθαρή θέση λήξης κάθε διαχειριστικής περιόδου αφαιρείται η καθαρή θέση έναρξης και δημιουργείται ο Πίνακας Καθαρής Θέσης, όπου για το πρώτο ελεγχόμενο έτος καθαρή θέση έναρξης είναι η καθαρή θέση του έτους βάσης. Οι αυξομειώσεις της καθαρής θέσης αναπροσαρμόζονται με τις περιπτώσεις απόκτησης περιουσιακών στοιχείων άνευ ανταλλάγματος κατά το εν λόγω έτος ως αιτία θανάτου, δωρεάς, γονικής παροχής, προίκας, ανταλλαγής, κερδών από τυχερά παίγνια κ.α..

Στο αποτέλεσμα αυτό προστίθενται οι μη εκπιπόμενες δαπάνες με επιταγές, μετρητά ή μέσω τραπεζικών λογαριασμών και συγκεκριμένα: (1) Προσωπικές και οικογενειακές δαπάνες διαβίωσης, (2) λοιπές δαπάνες/αγορές(μη επαγγελματικές ή παραγωγικές), (3) ζημίες από εκποίηση περιουσιακού στοιχείου, μη αναγνωριζόμενες φορολογικώς.

Από το μερικό αυτό σύνολο αφαιρούνται τα μη φορολογούμενα εισοδήματα και συγκεκριμένα: (1) τα αφορολόγητα έσοδα από διάφορες πηγές του φορολογουμένου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών που συμπεριλήφθηκαν ή όχι στην υποβληθείσα δήλωση φορολογίας εισοδήματος αλλά δεν υπάγονται σε φορολόγηση βάσει διατάξεων νόμου, και (2) μη φορολογητέες περιπτώσεις εσόδων ή φορολογητέες κατ' ειδικό τρόπο όπως τα έσοδα από δωρεές, κέρδη από πώληση περιουσιακού στοιχείου, επιχορηγήσεις και λοιπές μη φορολογητέες περιπτώσεις που συμπεριλήφθηκαν ή όχι στην υποβληθείσα δήλωση φορολογίας εισοδήματος αλλά δεν υπάγονται σε φορολόγηση βάσει διατάξεων νόμου ή φορολογηθήκαν με ειδικό τρόπο.

Το υπόλοιπο αποτελεί το διά της μεθόδου αυτής προσδιοριζόμενο Καθαρό Εισόδημα του ελεγχόμενου φορολογουμένου, της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, το οποίο συγκρίνεται με τα αντίστοιχα δηλωθέντα εισοδήματα από κάθε πηγή του φορολογουμένου του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών.

Η προκύπτουσα διαφορά θεωρείται μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη και εφόσον δεν αιτιολογείται υπόκειται σε φορολόγηση.

Για την καλύτερη κατανόηση της τεχνικής της καθαρής θέσης του φορολογούμενου παρατίθεται πρακτικό παράδειγμα εφαρμογής της, ως ακολούθως:

[Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί τροποποιημένο παράδειγμα έπειτα από αναπροσαρμογή. Τα αριθμητικά δεδομένα και λοιπά στοιχεία του παραδείγματος δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.]

Παράδειγμα:

Φορολογούμενος φυσικό πρόσωπο με ατομική επιχείρηση και βιβλία Β' κατηγορίας(απλογραφικά) ελέγχεται για το φορολογικό έτος XXX1. Κατά τη 31/12/XXX0(έτος βάσης) εμφανίζει οικονομικά στοιχεία, όπως αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΥ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ 31/12/XXX0
Ακίνητη περιουσία	450.000,00
Πάγια περιουσιακά στοιχεία ατομ. Επιχείρησης	12.000,00
Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας	10.000,00
Μηχανοκίνητα οχήματα	22.000,00
Προσωπικά δάνεια	0,00
Επαγγελματικά δάνεια	35.000,00
Γραμμάτια(προσωπικά, οικογενειακά, ατομ. επιχείρησης)	0,00
Πιστωτές διάφοροι	20.000,00
Υποχρεώσεις(αποσβέσεις κ.λ.π.)	10.000,00
Διαθέσιμα μετρητά	3.000,00
Τραπεζικές καταθέσεις 31/12	48.000,00

Κατά τη διάρκεια του ελεγχόμενου έτους XXX1 συνέβησαν τα εξής γεγονότα:

- ✓ Αγορά ακινήτου 100.000 €.
- ✓ Αγορά Η/Υ/ αξίας 2.000 € για την ατομική επιχείρηση.
- ✓ Φορολογική απαίτηση (επιστροφή φόρου) 1.000 €.
- ✓ Οι καταθέσεις στο τέλος του έτους είναι 10.000 €.
- ✓ Είσπραξη προσωπικού καταναλωτικού δανείου του φορολογουμένου 5.000 €.
- ✓ Ο πληρωτέος φόρος της ατομικής επιχείρησης για το 2012 είναι 5.000 €.
- ✓ Οι αποσβέσεις της ατομικής επιχείρησης είναι 5.000 €.
- ✓ Έχει πραγματοποιήσει δαπάνες διαβίωσης (όπως προκύπτουν από το έντυπο που συμπλήρωσε) 10.000 €.

- ✓ Έχει προβεί σε φορολογική αναμόρφωση στην ατομική του επιχείρηση ποσού 6.000 €.
- ✓ Έχει δεχτεί επιδότηση από τον Ο.Α.Ε.Δ. ποσού 5.000 €.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ - ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ			
	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ XXX0	ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗ ΧΡΗΣΗ XXX1	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ (Περιουσιακά Στοιχεία προσωπικά/ οικογενειακά/Επαγγελματικά)			
Ακίνητη περιουσία (κόστος)	45.000,00	145.000,00	Η αγορά διαμερίσματος προστίθεται στο υπόλοιπο της Ακίνητης Περιουσίας στην Καθαρή Θέση λήξης
Έπιπλα, Συσκευές, Λοιπός εξοπλισμός	12.000,00	14.000,00	Η αγορά Η/Υ προστίθεται στα Έπιπλα, Συσκευές και Λοιπό Εξοπλισμό.
Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας	10.000,00	10.000,00	
Κοσμήματα κ.λπ. Τιμαλή >5000 €	0	0	
Απαιτήσεις διάφορες	0	1.000,00	Η φορολογική απαίτηση προστίθεται στις Διάφορες Απαιτήσεις.
Μηχανοκίνητα Οχήματα- Σκάφη-Αεροσκάφη κ.λπ.	22.000,00	22.000,00	
Μετρητά διαθέσιμα	3.000,00	3.000,00	
Καταθέσεις σε χρηματ/κά ιδρύματα	48.000,00	10.000,00	
Μετοχές, λοιποί τίτλοι			
Σύνολο Απογραφής τέλους χρήσης			
Διάφοροι λογ/σμοί-λοιπά περιουσιακά στοιχεία			
Σύνολο Ενεργητικού	140.000,00	205.000,00	
ΠΑΘΗΤΙΚΟ (Υποχρεώσεις προσωπικές/οικογενειακές/επαγγελματικές)			
Δάνεια προσωπικά/οικογενειακά	0,00	5.000,00	Προστίθενται τα προσωπικά και επαγγελματικά δάνεια στους επιμέρους λογαριασμούς.
Δάνεια επαγγελματικά (ατομική επιχ/ση)	35.000,00	35.000,00	
Γραμμάτια			
Πιστωτές διάφοροι	20.000,00	25.000,00	Ο πληρωτέος φόρος καταχωρείται στο λογ/σμό Πιστωτές διάφοροι.
Διάφορες υποχρεώσεις (Αποσβεσεις κ.λπ)	10.000,00	15.000,00	Οι αποσβέσεις καταχωρούνται στις Υποχρεώσεις.
Σύνολο Υποχρεώσεων	65.000,00	80.000,00	
Καθαρή Θέση	75.000,00	125.000,00	

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ		ΧΡΗΣΗ 1/1-31/12/XXXX1
	Καθαρή θέση λήξης περιόδου	125.000,00
<u>μείον</u>	Καθαρή θέση έναρξης περιόδου	75.000,00
	Αύξηση/μείωση καθαρής θέσης περιόδου	50.000,00
<u>μείον</u>	Αναπροσαρμογή καθαρής θέσης με περιουσιακά στοιχεία άνευ ανταλλάγματος	
	Αναπροσαρμοσμένη καθαρή θέση	50.000,00
<u>συν</u>	Μη εκπιπτόμενες δαπάνες (επιταγές και μετρητά)	6.000,00
	Προσωπικές και οικογενειακές δαπάνες διαβίωσης	10.000,00
	Λοιπές δαπάνες/αγορές	
	Ζημία από εκποίηση περιουσιακών στοιχείων	
	Μερικό σύνολο	66.000,00
<u>μείον</u>	Λοιπά εισοδήματα	
	Έσοδα αφορολόγητα από διάφορες πηγές	
	Μη φορολογητέες ή φορολογητέες με ειδικό τρόπο περιπτώσεις εσόδων (δωρεές κέρδη από πώληση παγίων, επιχορηγήσεις κτλ)	5.000,00
	Σύνολο λοιπών εισοδημάτων	5.000,00
	Προσδιοριζόμενο βάση μεθόδου εισόδημα (Α)	61.000,00
<u>μείον</u>	Δηλωθέντα εισοδήματα (Β)	49.000,00
	Διαφορά (Α) - (Β)	12.000,00

Η θετική διαφορά που προκύπτει κατά το ελεγχόμενο έτος θεωρείται μη δηλωθέν εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται σύμφωνα με το άρθρο 10 της απόφασης ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.5.2013, υπόκειται σε φορολόγηση.

6.4. Η τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά

Η τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών βασίζεται στην παραδοχή ότι τα εισπραχθέντα χρηματικά ποσά από τον φορολογούμενο, πρέπει είτε να κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς εγχώριων και αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων του ιδίου, είτε να δαπανηθούν⁷². Η προσέγγιση αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και αναγκαία στη περίπτωση που μια ανάλυση τραπεζικών λογαριασμών και ταμειακών δαπανών του φορολογουμένου υποδηλώνει την ύπαρξη αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, ενώ ο φορολογούμενος πραγματοποιεί τακτικές πληρωμές/πιστώσεις ή χρηματικές καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς, οι οποίες φαίνεται να προέρχονται από φορολογητέα πηγή.

Η τεχνική αυτή προσδιορίζει φορολογητέο εισόδημα παρακολουθώντας την κίνηση των (διαθεσίμων) κεφαλαίων του φορολογούμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, είτε με την κατάθεση αυτών σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς είτε με την ανάλωσή τους σε διάφορες συναλλαγές με χρήση μετρητών. Αναλύει τις συνολικές καταθέσεις και τα διαθέσιμα σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς ή σε εν γένει λογαριασμούς που τηρούνται σε πιστωτικά ιδρύματα ή και εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, και τις αγορές και δαπάνες σε μετρητά τόσο σε επαγγελματικό όσο και σε οικογενειακό επίπεδο κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης χρήσης και τα συγκρίνει με τα συνολικά δηλωθέντα έσοδα.

Όπως συνάγεται από τα ανωτέρω, με την μέθοδο αυτή ο έλεγχος στοχεύει στον προσδιορισμό των εσόδων του φορολογούμενου αναλύοντας τις τραπεζικές καταθέσεις και τις δαπάνες με χρήση μετρητών σε διάφορες συναλλαγές.

Αναλυτικότερα:

- Προσδιορίζονται **οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις της ελεγχόμενης περιόδου**, στις περιπτώσεις που υπάρχει άνοιγμα λογαριασμών. Περιλαμβάνονται οι πιστωτικές κινήσεις σε λογαριασμό/ούς που αφορούν καθαρές καταθέσεις και έμμεσες καταθετικές πράξεις (Προσωρινές καταθέσεις προς εξόφληση υποχρεώσεων, όπως δάνεια κ.λπ. πράξεις). Στις περιπτώσεις όπου δεν έχει πραγματοποιηθεί άνοιγμα λογαριασμών, οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις λαμβάνονται ως η διαφορά υπολοίπου τέλους μείον αρχή χρήσης. Επισημαίνεται

---

⁷² ΠΟΛ.1270/24-12-2013: «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου».

ότι η τεχνική παράγει ανεπαρκή/ελλιπή/μη ασφαλή αποτελέσματα στις περιπτώσεις μη ανοίγματος λογαριασμών. Στις περιπτώσεις που χρησιμοποιείται η διαφορά υπολοίπου τέλους-αρχής, η τυχόν προκύπτουσα αρνητική διαφορά δεν λαμβάνεται υπόψη και, ως εκ τούτου, δεν αναγράφεται επί του εντύπου.

- **Αφαιρούνται** τα κατατεθειμένα ποσά στους πιο πάνω λογαριασμούς που αφορούν:
  - Μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα.
  - Ποσά από εκταμίευση δανείων.
  - Συμψηφιστικές κινήσεις μεταξύ λογαριασμών του φορολογουμένου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών.
  - Συναλλαγές, μεταφορές και λοιπές πράξεις που δεν αποτελούν καθαρές καταθέσεις.

- Στο Υπόλοιπο των καθαρών τραπεζικών καταθέσεων **προστίθενται**:
  - Δαπάνες επιχειρηματικές/επαγγελματικές (εξοφληθείσες με μετρητά).
  - Αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών αναγκαίων στην άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας (εξοφληθείσες με μετρητά).
  - Αγορές περιουσιακών στοιχείων προσωπικών/οικογενειακών, επαγγελματικών (εξοφληθείσες με μετρητά).
  - Προσωπικές/οικογενειακές δαπάνες (εξοφληθείσες με μετρητά).
  - Καταβληθέντες φόροι, εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής (εξοφληθέντες με μετρητά).
  - Αποπληρωμή / μείωση χρεών με μετρητά
  - Αύξηση/μείωση διαθεσίμων μετρητών ελεγχόμενης περιόδου. Η μείωση διαθεσίμων μετρητών τίθεται με αρνητικό πρόσημο.
  - Λοιπές καταβολές σε μετρητά.
  - Συμπεριλαμβάνονται περιπτώσεις μείωσης των λογαριασμών πληρωτέων που εξοφλούνται με μετρητά.

- Το νέο Υπόλοιπο των καθαρών Τραπεζικών καταθέσεων **μειώνεται** με τα μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα που δεν κατατέθηκαν σε λογαριασμούς και με την αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επομένου/ων

έτους/ων, ενώ αυξάνεται με την μείωση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενων ετών, και με την αύξηση των εισπρακτέων λογαριασμών ή μειώνεται με την μείωση των εισπρακτέων λογαριασμών.

Για την καλύτερη κατανόηση της τεχνικής του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά, παρατίθεται πρακτικό παράδειγμα εφαρμογής της, ως ακολούθως:

[Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί τροποποιημένο παράδειγμα έπειτα από αναπροσαρμογή. Τα αριθμητικά δεδομένα και λοιπά στοιχεία του παραδείγματος δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.]

Παράδειγμα:

Φορολογούμενος φυσικό πρόσωπο με ατομική επιχείρηση και βιβλία Β' κατηγορίας(απλογραφικά) ελέγχεται για το φορολογικό έτος XXX1. Τα υπόλοιπα του προηγούμενου έτους XXX0 αναφέρονται αποκλειστικά και μόνο για λόγους σύγκρισης με τα αντίστοιχα του ελεγχόμενου έτους XXX1. Στις 31/12/XXX1 έχουμε τα εξής υπόλοιπα:

- ✓ Οι καταθέσεις φορολογουμένου και συζύγου είναι 5.000 €.
- ✓ Οι μεταφορές ποσών από την τράπεζα Α στην Τράπεζα Β είναι 10.000 €.
- ✓ Οι επαγγελματικές δαπάνες είναι 30.000 €.
- ✓ Οι αγορές εμπορευμάτων είναι 50.000 €.
- ✓ Οι προσωπικές δαπάνες είναι 6.000 €.
- ✓ Οι καταβληθέντες φόροι και οι εισφορές του ΙΚΑ είναι 16.000 € και της συζύγου 1.100 €.
- ✓ Τα διαθέσιμα είναι 2.000 €
- ✓ Τιμολόγηση της εισπραχθείσας προκαταβολής στο 2011 ποσού 6.000 €.
- ✓ Αύξηση των εισπρακτέων λογ/σμών στις 15.000 €.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΕ ΜΕΤΡΗΤΑ		ΧΡΗΣΗ XXX0	ΧΡΗΣΗ XXX1
	ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΣΩΝ ΠΟΥ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΜΟΡΦΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ (ελεγχόμενης περιόδου)	20.000,00	5.000,00
<u>μείον</u>	ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΣΟΔΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΕ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ	0,00	0,00

<u>μείον</u>	ΠΟΣΑ ΕΚΤΑΜΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΩΝ	0,00	0,00
<u>μείον</u>	ΣΥΜΨΗΦΙΣΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ	0,00	10.000,00
<u>μείον</u>	ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ, ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΛΠ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΚΑΘΑΡΕΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ	0,00	0,00
	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ	20.000,00	-5.000,00
<u>πλέον</u>	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (μετρητοίς)	15.000,00	30.000,00
<u>πλέον</u>	ΑΓΟΡΕΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΡΩΤΩΝ Ή ΒΟΗΘ. ΥΛΩΝ Κ.ΛΠ. ΕΙΔΩΝ (μετρητοίς)	8.500,00	50.000,00
<u>πλέον</u>	ΑΓΟΡΕΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ (μετρητοίς)	0,00	0,00
<u>πλέον</u>	ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ/ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (μετρητοίς)	4.200,00	6.000,00
<u>πλέον</u>	ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΕΣ ΦΟΡΟΙ, ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΙΜΑ ΚΑΘΕ ΜΟΡΦΗΣ	0,00	16.000,00
<u>πλέον</u>	ΑΠΟΠΛΗΡΩΜΗ/ΜΕΙΩΣΗ ΧΡΕΩΝ με μετρητά	0,00	0,00
<u>πλέον</u>	ΑΥΞΗΣΗ/ΜΕΙΩΣΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΜΕΤΡΗΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	5.000,00	-3.000,00
<u>πλέον</u>	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ σε μετρητά	0,00	0,00
	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΩΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	52.700,00	94.000,00
<u>μείον</u>	ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΣΟΔΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΕ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ (π.χ. δάνεια, δωρεές επιστροφές φόρων κ.λπ.)	0,00	0,00
<u>μείον</u>	ΑΥΞΗΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΠΡΑΧΘΗΚΑΝ ΕΝΑΝΤΙ ΕΣΟΔΩΝ ΕΠΟΜΕΝΟΥ/ΝΩΝ ΕΤΟΥΣ/ΩΝ	6.000,00	0,00
<u>πλέον</u>	ΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΠΡΑΧΘΗΚΑΝ ΕΝΑΝΤΙ ΕΣΟΔΩΝ ΕΠΟΜΕΝΟΥ/ΝΩΝ ΕΤΟΥΣ/ΩΝ	0,00	6.000,00
<u>πλέον</u>	ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΙΣΠΑΡΚΤΕΩΝ (π.χ. πωλήσεις με πίστωση)	0,00	5.000,00
<u>μείον</u>	ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΩΝ (π.χ. πωλήσεις με πίστωση)	10.000,00	0,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΤΗΣΙΩΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ (Α)	36.700,00	93.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΔΗΛΩΘΕΝΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ (Β)	30.200,00	49.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΛΟΙΠΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ (Γ) πλην της ελεγχόμενης δραστηριότητας	0,00	0,00
	ΔΙΑΦΟΡΑ (Α)-(Β)-(Γ)	6.500,00	44.000,00

Παρατηρήσεις:

1. Όταν τα διαθέσιμα μειώνονται καταχωρούνται με αρνητικό πρόσημο (-3.000 €).
2. Όταν τιμολογείται στο επόμενο έτος η εισπραχθείσα προκαταβολή προηγούμενου έτους, τότε παρουσιάζεται στην μείωση των προκαταβολών.
3. Οι εισπρακτέοι λογαριασμοί όταν αυξάνονται $(15.000-10.000)=5.000$, καταχωρείται μόνο η αύξηση (ή αντίστοιχα η μείωση) στον λογαριασμό.
4. Η θετική διαφορά που προκύπτει κατά τα ελεγχόμενα έτη θεωρείται μη δηλωθέν εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται σύμφωνα με το άρθρο 10 της απόφασης ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.5.2013, υπόκειται σε φορολόγηση.

6.5. Η τεχνική της αρχής αναλογιών

Η τεχνική των αναλογιών προσδιορίζει τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, τις εκροές και τα φορολογητέα κέρδη του ελεγχόμενου προσώπου βάσει αναλογιών και ιδίως, του περιθωρίου μικτού κέρδους⁷³. Κατόπιν επαλήθευσης του κόστους πωληθέντων/παρεχόμενων υπηρεσιών και ανάλυσης στοιχείων και πληροφοριών από το ελεγχόμενο πρόσωπο ή και από τρίτες πηγές, προσδιορίζεται με αξιόπιστο τρόπο το πραγματικό περιθώριο μικτού κέρδους, το οποίο εφαρμοζόμενο στο κόστος πωληθέντων/παρεχόμενων υπηρεσιών, οδηγεί στον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα του ελεγχόμενου προσώπου⁷⁴.

Ειδικότερα, οι αριθμοδείκτες(αναλογίες), προκύπτουν από πραγματικά δεδομένα της ελεγχόμενης επιχείρησης (κόστος πωληθέντων, κόστος παραχθέντων κλπ.) και από πληροφορίες σχετικές με τα οικονομικά της στοιχεία. (π.χ. σύγκριση τιμολογίων αγοράς με τιμολόγια πωλήσεων, τιμές στο ράφι κλπ.). Στις περιπτώσεις δε, όπου δεν είναι εφικτός ο καθορισμός των αναλογιών σύμφωνα με την προηγούμενη περίπτωση, ποσοστά και δείκτες δύνανται να προκύπτουν από τρίτες πηγές, όπως ενδεικτικά τα αντίστοιχα δεδομένα ομοειδών επιχειρήσεων. Οι αριθμοδείκτες (αναλογίες) που ενδεικτικά μπορούν να εφαρμοστούν στη συγκεκριμένη μέθοδο ελέγχου, είναι αυτές του περιθωρίου μικτού κέρδους – πωλήσεων, του περιθωρίου μικτού κέρδους – κόστους, του κόστους πωληθέντων – πωλήσεων, της καθαρής τιμής πώλησης – τιμής κόστους κ.λπ. Η τεχνική της αρχής των αναλογιών ενδείκνυται για τον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα, των εκροών και των φορολογητέων κερδών ιδίως σε επιχειρήσεις με σχετικά περιορισμένο εύρος δραστηριοτήτων, επιχειρήσεις των οποίων το απόθεμα είναι ελεγχόμενο (πχ. τήρηση βιβλίου απογραφών) ή το απόθεμα μπορεί να προσδιοριστεί με αξιόπιστο τρόπο ή τα αγαθά τα οποία εμπορεύονται έχουν όμοιο μικτό κέρδος.

---

⁷³ Α. 1008/20-1-2020 «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 Ν. 4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων ή κάθε είδους νομικής οντότητας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα».

⁷⁴ Ε. 2016/31-1-2020 «Παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του Ν. 4174/2013 (Α' 170)».

Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών, εκτός του προσδιορισμού των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα, δύναται να εφαρμοσθεί και για τον προσδιορισμό των εκροών και των φορολογητέων κερδών των ελεγχόμενων προσώπων, με τη χρήση αξιόπιστων, για τον προσδιορισμό των εκροών και φορολογητέων κερδών, αναλογιών.

Για την καλύτερη κατανόηση της τεχνικής της αρχής αναλογιών, παρατίθεται πρακτικό παράδειγμα εφαρμογής της, ως ακολούθως:

[Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί τροποποιημένο παράδειγμα έπειτα από αναπροσαρμογή. Τα αριθμητικά δεδομένα και λοιπά στοιχεία του παραδείγματος δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα..]

Παράδειγμα:

Για προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα εφαρμόζεται η αναλογία (δείκτης) περιθωρίου μικτού κέρδους - πωλήσεων, ήτοι η αναλογία της διαφοράς της τιμής πώλησης μείον τιμή αγοράς προς τιμή πώλησης, με βάση τη σχέση :

$$\text{Αναλογία (\%)} \text{ περιθωρίου μικτού κέρδους επί των πωλήσεων} = \frac{\text{Τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ} - \text{Τιμή αγοράς άνευ ΦΠΑ}}{\text{Τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ}}$$

Προσδιορίζεται η αναλογία του κόστους πωληθέντων προς τις πωλήσεις από τη σχέση:

$$\text{Αναλογία (\%)} \text{ κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων} = 1 - \text{Αναλογία (\%)} \text{ περιθωρίου μικτού κέρδους επί των πωλήσεων}$$

Στη συνέχεια τα έσοδα προσδιορίζονται με βάση τη σχέση :

$$\text{Έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα} = \frac{\text{Συνολικό κόστος πωληθέντων άνευ ΦΠΑ}}{\text{Αναλογία (\%)} \text{ κόστους πωληθέντων}}$$

Έστω ότι ο ελεγχόμενος εμπορεύεται δύο προϊόντα το Α και το Β και από τα λογιστικά του αρχεία προκύπτουν:

Συνολικά δηλωθέντα ακαθάριστα έσοδα	130.000 €
Κόστος πωληθέντων (Προϊόν Α)	35.000 €
Κόστος πωληθέντων (Προϊόν Β)	60.000 €

Μετά από την ανάλυση των λογιστικών αρχείων της επιχείρησης (π.χ. παραστατικά αγοράς και πώλησης, τιμοκατάλογος) και την παροχή πληροφοριών από τον ελεγχόμενο, ο έλεγχος καταλήγει στα ακόλουθα ποσοστιαία περιθώρια μικτού κέρδους επί των πωλήσεων για τα προϊόντα Α και Β:

Καθαρή μέση τιμή αγοράς άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Α)	30 €
Καθαρή μέση τιμή αγοράς άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Β)	20€
Καθαρή μέση τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Α)	50 €
Καθαρή μέση τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Β)	40 €
Ποσοστό μικτού κέρδους επί πωλήσεων (Προϊόν Α)	$(50-30)/50 = 0,40$ ή 40%
Ποσοστό μικτού κέρδους επί πωλήσεων (Προϊόν Β)	$(40-20)/40 = 0,50$ ή 50%

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το ποσοστιαίο κόστος πωληθέντων έχει ως ακολούθως:

Αναλογία (%) κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων (Προϊόν Α)	$1 - 0,40 = 0,60$ ή 60%
Αναλογία (%) κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων (Προϊόν Β)	$1 - 0,50 = 0,50$ ή 50%

Τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα προσδιορίζονται από τον έλεγχο με βάση τον τύπο:

Κόστος πωληθέντων / ποσοστιαίο κόστος πωληθέντων ως εξής:

Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (Προϊόν Α)	$50.000 / 0,60 = 83.333,33$ €
Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (Προϊόν Β)	$80.000 / 0,50 = 160.000,00$ €

Τα προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα συγκρίνονται με τα αντίστοιχα δηλωθέντα έσοδα και η θετική προκύπτουσα διαφορά θεωρείται μη δηλούμενο εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται υπόκειται σε φορολόγηση.

Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα (Προϊόν Α)	83.333,33€
Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα (Προϊόν Β)	160.000,00 €
Σύνολο προσδιορισθέντων, βάσει ελέγχου, εσόδων	243.333,33 €
Μείον: Δηλωθέντα έσοδα	130.000,00 €
Διαφορά	113.333,33 €

6.6. Η τεχνική της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών

Με την μέθοδο αυτή προσδιορίζονται τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα αξιοποιώντας τη σχέση της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών⁷⁵. Για την εφαρμογή της τεχνικής της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών, ο έλεγχος προσδιορίζει, χρησιμοποιώντας τεχνικές ανάλυσης και έρευνας και αξιοποιώντας στοιχεία κόστους, με βάση τα λογιστικά αρχεία του ελεγχόμενου ή μέσω τρίτων πηγών, τον αριθμό των μονάδων ή τον όγκο κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε ο ελεγχόμενος, με βάση τη συνάρτηση παραγωγής που απεικονίζει τον μετασχηματισμό συγκεκριμένης εισροής (πρώτη ύλη) σε εκροή (προϊόν/υπηρεσία) και την ποσότητα της εισροής που απαιτείται για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος ή την παροχή μιας μονάδας υπηρεσίας .

Η εν λόγω μέθοδος δύναται να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα, μέσω εύρεσης της δυνατότητας παραγωγής μιας επιχείρησης, όταν η επιχείρηση παράγει ένα ή περισσότερα ομοειδή προϊόντα, τα οποία έχουν μια σταθερή σχέση μεταξύ των συντελεστών παραγωγής (π.χ. σχέση υφάσματος με τα παραγόμενα πουκάμισα, παραγγελίες εξαρτημάτων που απαιτούνται για παρασκευή εμπορεύσιμων προϊόντων) ή μέσω προσδιορισμού του όγκου κύκλου εργασιών όταν το ύψος των πωλήσεων συνδέεται με μεταβλητές δαπάνες/λειτουργικά έξοδα που είναι ανάλογα του κύκλου εργασιών (π.χ. σχέση συσκευασίας με μερίδες διανεμόμενου φαγητού, σχέση δαπανών προμήθειας ηλεκτρικού ρεύματος και νερού με παρεχόμενη υπηρεσία).

Η τεχνική της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών εφαρμόζεται ιδίως για τον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα όταν⁷⁶: (α) Ο έλεγχος δύναται να προσδιορίσει την τιμή πώλησης ανά μονάδα και τον αριθμό των μονάδων (προϊόντων/υπηρεσιών) ή τον όγκο συναλλαγών με βάση το κόστος των αγαθών που πωλούνται ή τις δαπάνες/έξοδα, (β) Ο ελεγχόμενος έχει περιορισμένα είδη προϊόντων ή ορισμένου είδους παρεχόμενες υπηρεσίες και οι

---

⁷⁵ Α. 1008/20-1-2020 «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 Ν. 4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων ή κάθε είδους νομικής οντότητας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα».

⁷⁶ Ε. 2016/31-1-2020 «Παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του Ν. 4174/2013 (Α'170)».

τιμές των πωλούμενων αγαθών ή οι αμοιβές για τις παρασχεθείσες υπηρεσίες είναι σχετικά σταθερές σε όλη τη διάρκεια της φορολογικής περιόδου.

Για την καλύτερη κατανόηση της τεχνικής της σχέσης τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών, παρατίθεται πρακτικό παράδειγμα εφαρμογής της, ως ακολούθως:

[Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί τροποποιημένο παράδειγμα έπειτα από αναπροσαρμογή. Τα αριθμητικά δεδομένα και λοιπά στοιχεία του παραδείγματος δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.]

Παράδειγμα:

Έστω ότι ο ελεγχόμενος είναι επιχείρηση παραγωγής του προϊόντος Α.

Ο έλεγχος αντλώντας πληροφορίες από τον ίδιο τον ελεγχόμενο ή από τρίτους και κατανοώντας τις πραγματικές συνθήκες και τα δεδομένα της επιχείρησης, διαπιστώνει με βάση τις τεχνικές προδιαγραφές παραγωγής ότι η σχέση πρώτης ύλης παραγόμενου προϊόντος είναι:

1 μονάδα α' ύλης προς 20 μονάδες παραγόμενου προϊόντος

Η τιμή πώλησης ανά μονάδα προϊόντος είναι **18 ευρώ**.

Οι **αγορές α' υλών κατά την ελεγχόμενη χρήση**, όπως προκύπτει από τα λογιστικά αρχεία της επιχείρησης, λαμβανομένων υπόψη των αποθεμάτων αρχής και τέλους της χρήσης, ανέρχονται στις **350 μονάδες**.

Λαμβάνοντας υπόψη ειδικότερους παράγοντες που τυχόν υπεισέρχονται στη παραγωγική διαδικασία (π.χ. φύρα 5%), οι μονάδες παραγόμενου προϊόντος προσδιορίζονται με τον ακόλουθο τρόπο:

Παραγόμενο προϊόν = $[350 - (350) \times 5\%] \times 20 = 6.650$ μονάδες

Συνεπώς, τα έσοδα από την διάθεση του παραγόμενου προϊόντος προσδιορίζονται ως εξής: **6.650 μον. προϊόντος * 18€/μον. = 119.700€**

Σύμφωνα με τα λογιστικά βιβλία της ελεγχόμενης επιχείρησης και την ετήσια φορολογική δήλωση της οικείας χρήσης, τα δηλωθέντα έσοδα από την διάθεση του προϊόντος είναι **98.000€**.

Επομένως, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ελεγχόμενη επιχείρηση απέκρυψε πωλήσεις ύψους 21.700 € (119.700 – 98.000 = 21.700), και κατά συνέπεια δεν εξέδωσε τα αντίστοιχα φορολογικά στοιχεία.

Από τα ανωτέρω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι σε κάθε υπόθεση θα πρέπει να επιλέγεται από την αρμόδια ελεγκτική αρχή, η κατάλληλη μέθοδος με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία και τις πληροφορίες, με σκοπό τον ακριβή και αξιόπιστο προσδιορισμό των φορολογητέων εισοδημάτων ή των ακαθάριστων εσόδων του φορολογουμένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στο παρόν τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, συνοψίζονται τα συμπεράσματα της μελέτης, επισημαίνονται οι δυσκολίες εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, καθώς επίσης και παρατίθενται προτάσεις για μελλοντική έρευνα και βελτίωση. Τέλος, παρουσιάζονται συνοπτικά ορισμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της εφαρμογής των επίμαχων μεθόδων στα οποία καταλήξαμε από την ανάλυση της παρούσας εργασίας.

Συνοψίζοντας, έπειτα από την ανάλυση των τεχνικών έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, γίνεται αντιληπτό ότι η χρήση των ως άνω μεθόδων από τις αρμόδιες ελεγκτικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου παρέχουν μεγάλη ευελιξία και αποτελούν πολύ ισχυρό «όπλο» για τη Φορολογική Διοίκηση και τους ελεγκτικούς της μηχανισμούς. Μέσω των τεχνικών αυτών, η φορολογική διοίκηση μπορεί να εντοπίσει περιπτώσεις μη δηλωθέντων εισοδημάτων και καταθέσεων, ενώ παράλληλα μπορεί να αποδείξει την ύπαρξη στην Ελλάδα φορολογικής κατοικίας ορισμένων προσώπων.

Αναφορικά με τις επιχειρήσεις, οφείλουν να διαθέτουν αξιόπιστα εμπορικά και λογιστικά προγράμματα και να τηρούν «ευλαβικά» το λογιστικό τους αρχείο. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στη διαχείριση των αποθεμάτων με σύνταξη πρωτοκόλλων καταστροφής, όπου απαιτείται, και κατοχή αποδεικτικών στοιχείων για τυχόν

φθαρμένα ή μη εμπορεύσιμα αποθέματα. Στην περίπτωση των φορολογουμένων ιδιωτών απαιτείται η τήρηση αναλυτικού αρχείου δικαιολογητικών των εκάστοτε εισοδημάτων και των πραγματοποιηθέντων δαπανών, καθώς και των αναλυτικών κινήσεων των τραπεζικών τους λογαριασμών. Απαραίτητο εργαλείο για την απόδειξη των διαθέσιμων κεφαλαίων τους, αποτελεί επίσης η τήρηση ενός επικαιροποιημένου πίνακα ανάλωσης κεφαλαίου, ο οποίος συνήθως παρέχει μία ικανοποιητική εικόνα του διαθέσιμου κεφαλαίου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και δικαιολογείται φορολογικά.

Από την άλλη πλευρά, η ορθή εφαρμογή των ελεγκτικών αυτών μεθόδων από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος, προϋποθέτει την συστηματική και αποτελεσματική χρήση και αξιοποίηση από το Υπουργείο Οικονομικών των παρεχόμενων από τρίτους πληροφοριών. Για τον λόγο αυτό, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, θεσπίστηκε από την Φορολογική Διοίκηση η υποχρέωση ορισμένων τρίτων φορέων, οργανισμών, πιστωτικών ιδρυμάτων κ.α., προς παροχή πληροφοριών οικονομικού και φορολογικού ενδιαφέροντος προς το Υπουργείο Οικονομικών. Τις πληροφορίες αυτές, οι φορολογικές αρχές θα πρέπει όχι μόνο να τις συσσωρεύουν στις βάσεις δεδομένων τους, αλλά να τις αξιοποιούν αποτελεσματικά και να πραγματοποιούν τις κατάλληλες διασταυρώσεις, με σκοπό την διεξαγωγή των ελεγκτικών διαδικασιών και την εξαγωγή ορθών πορισμάτων, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών και, ως εκ τούτου, την επιθυμία τους για φορολογική συμμόρφωση.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα για την αξιοποίηση παρεχόμενων από τρίτους πληροφοριών κατά την διαδικασία φορολογικών ελέγχων στο πλαίσιο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, θα πρέπει να αποτελεί η αντίστοιχη εμπειρία άλλων κρατών, τα οποία έχουν ήδη αναπτύξει εργαλεία αποτελεσματικής αξιοποίησης των αντληθέντων πληροφοριών. Για παράδειγμα, στη Νέα Ζηλανδία οι φορολογικές ελεγκτικές αρχές χρησιμοποιούν ένα ηλεκτρονικό εργαλείο, γνωστό ως «αναλυτής ιδιωτικών υποθέσεων», για την πραγματοποίηση φορολογικού ελέγχου μέσω υπολογιστή. Με το εργαλείο αυτό οι ελεγκτές υποβοηθούνται στην ανάλυση της δαπάνης διαβίωσης του φορολογούμενου, με σκοπό να διαπιστώσουν εάν το δηλωθέν εισόδημα επαρκεί για την κάλυψη του τρόπου ζωής του. Βασικό χαρακτηριστικό του προγράμματος αυτού είναι η ικανότητά του να ακολουθεί την πορεία του χρήματος από την πηγή στην κατανάλωση. Άλλα παραδείγματα που μπορούν να αναφερθούν είναι η ανάπτυξη από τη φορολογική διοίκηση των ΗΠΑ εθνικών προτύπων με βάση τις πληροφορίες που αντλεί από το Γραφείο Στατιστικής, τα οποία παρέχουν πληροφορίες, όπως για

παράδειγμα για τον μέσο όρο των προσωπικών δαπανών των νοικοκυριών, ή η χρησιμοποίηση πληροφοριών από την σουηδική φορολογική αρχή, που λαμβάνει από εταιρείες που λειτουργούν ως ενδιάμεσοι για τη διαχείριση των τεχνικών συστημάτων διανομής των πιστωτικών καρτών, για να μπορέσει να υπολογίσει τις προσωπικές δαπάνες των φορολογούμενων που καταβάλλονται μέσω των εν λόγω πιστωτικών καρτών που συνδέονται με λογαριασμούς σε φορολογικούς παραδείσους και επομένως να διαπιστώσει την ύπαρξη μη δηλωθέντων στη Σουηδία εισοδημάτων.

Σε παρόμοια πλαίσια κινούνται ολοένα και περισσότερο οι ελληνικές φορολογικές αρχές με σκοπό την αντιμετώπιση των φαινομένων φοροδιαφυγής. Τα τελευταία χρόνια, μετά την δημοσίευση ερμηνευτικών εγκυκλίων και για τις πέντε(5) τεχνικές έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης(μέχρι και το έτος 2020, είχαν δοθεί οδηγίες εφαρμογής μόνο για 3 εκ των 5 συνολικά μεθόδων, ενώ για πρώτη φορά μάλιστα το έτος 2020 αναφέρθηκε η χρήση στον έλεγχο των νομικών προσώπων), η φορολογική διοίκηση εστιάζει τους φορολογικούς ελέγχους τόσο των φυσικών, όσο και των νομικών προσώπων, κατά κύρια βάση στην χρήση των ως άνω μεθόδων. Για τον σκοπό αυτό, παρατηρείται τα τελευταία έτη η εφαρμογή νέων μέτρων, με τα οποία επιδιώκεται η πρόσβαση των αρμόδιων ελεγκτικών οργάνων σε σημαντικές πληροφορίες είτε για τα πραγματικά εισοδήματα των φορολογουμένων, είτε για τις πραγματικές τους δαπάνες και την ροή του χρήματος που αναλώθηκε. Η θέσπιση υποχρέωσης παροχής δεδομένων και στοιχείων από τρίτους, και κυρίως από τα πιστωτικά ιδρύματα, η αύξηση χρήσης ηλεκτρονικών μέσων για την πραγματοποίηση δαπανών(π.χ. υποχρεωτικές δαπάνες με ηλεκτρονικά μέσα, καταβολή δαπανών μέσω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κ.α.), η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών (CRS) που εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια, αποτελούν σημαντικά βήματα για την εξέλιξη των φορολογικών ελέγχων και την σωστή εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών στην χώρα μας. Επιπρόσθετα, το περιουσιολόγιο το οποίο εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία με τον Ν. 3842/2010, θα αποτελέσει στο μέλλον, ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των ελεγκτικών αρχών, καθώς σε αυτό θα περιλαμβάνονται κυρίως ακίνητα, αυτοκίνητα, σκάφη, εναέρια μέσα μεταφοράς, κατοχή μετοχών, εταιρικών μεριδίων και αμοιβαίων κεφαλαίων.

Παράλληλα, προκειμένου οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου να οδηγούν σε ασφαλή και δίκαια συμπεράσματα, κρίνεται αναγκαία η ορθή εκπαίδευση και συνεχής επιμόρφωση των ελεγκτών για την χρήση των συγκεκριμένων εργαλείων, καθώς η κακή εκπαίδευση, η περιορισμένη επιμόρφωση, οι αδυναμίες στη διασταύρωση

πληροφοριών και το πολύπλοκο και ασαφές νομοθετικό πλαίσιο καθιστούν δυσχερή τη χρήση των έμμεσων τεχνικών και περιορίζουν την πλήρη αξιοποίησή τους. Συνεπώς, αν και στην Ελλάδα η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης τοποθετείται ακόμα σε πρώιμο στάδιο, από τα ανωτέρω θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι οι εν λόγω τεχνικές παρουσιάζουν ορισμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, ως εξής:

Πλεονεκτήματα

1. Το εισόδημα προσδιορίζεται βάσει πραγματικών δεδομένων, και όχι βάσει τεκμαρτών δαπανών.
2. Αύξηση της φορολογικής συμμόρφωσης επειδή γίνεται κατανοητό ότι η φορολογική διοίκηση έχει όλη την πληροφόρηση ώστε να διενεργεί πρόσθετες ελεγκτικές διαδικασίες.

Μειονεκτήματα

1. Αναδρομική εφαρμογή για παλαιές χρήσεις για τις οποίες οι φορολογούμενοι δεν είναι δυνατό να έχουν τις πληροφορίες οι οποίες απαιτούνται.
2. Καταστρατηγεί παλαιότερες διατάξεις για την μη εφαρμογή τεκμηρίου σε ορισμένες συναλλαγές π.χ. αγορά πρώτης κατοικίας, μετοχών κ.λπ.
3. Η εφαρμογή τους απαιτεί την συλλογή εύρους πληροφοριών από τρίτες πηγές.
4. Απαιτείται εξειδικευμένη εκπαίδευση των ελεγκτικών οργάνων και συνεχή επιμόρφωση.
5. Τα πορίσματα βασίζονται σε ενδείξεις και όχι στα τηρούμενα λογιστικά βιβλία των φορολογουμένων.

Από την πλευρά τους, οι φορολογούμενοι έχουν φυσικά το δικαίωμα να αμφισβητούν τις έμμεσες αξιολογήσεις των μεθόδων αυτών, σύμφωνα με το δίκαιο κάθε διεθνούς δικαιοδοσίας, χρησιμοποιώντας μια πιο αξιόπιστη μέθοδο υπολογισμού ή αποδεικνύοντας με κάθε πρόσφορο μέσο ότι τα αδήλωτα εισοδήματα δεν προέρχονται από φορολογητέα πηγή. Για να το πετύχουν αυτό, οι φορολογούμενοι θα πρέπει να τηρούν ακριβή βιβλία και αρχεία που να τους επιτρέπουν να καθορίζουν με ακρίβεια τις φορολογικές τους υποχρεώσεις και να παρέχουν επίσης επαρκή στοιχεία προς έλεγχο.

Εν κατακλείδι, παρόλο που η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου αποτελεί ένα σχετικά νέο πεδίο του ελεγκτικού μηχανισμού για τη χώρα μας, πρόκειται να απασχολήσει σημαντικά τις ελληνικές αρχές τα επόμενα έτη. Καθώς το τελευταίο διάστημα εφαρμόζονται όλο και περισσότερο από την ελληνική φορολογική διοίκηση,

σύντομα θα δοθούν αναλυτικότερες οδηγίες εφαρμογής και διευκρινίσεις, επιλύοντας καίρια ζητήματα των ελεγκτικών διαδικασιών. Παρατηρείται ότι το ελεγκτικό περιβάλλον έχει αυστηροποιηθεί, και ως εκ τούτου, οι φορολογούμενοι θα πρέπει να είναι εξαιρετικά προσεκτικοί στις δηλώσεις εισοδήματος τους καθώς αυτές σε συνδυασμό με τα παραστατικά και δικαιολογητικά που τηρούν θα μπορούν να αποδείξουν τα εισοδήματά τους αλλά και τις δαπάνες τους.

Με την αντιμετώπιση της πανδημίας, η φορολογική διοίκηση θα πρέπει να επικεντρωθεί στην επίλυση προβλημάτων κατά την εφαρμογή των τεχνικών αυτών και στην επιμόρφωση των ελεγκτών έτσι ώστε να εξάγονται ορθά συμπεράσματα και να περιοριστούν φαινόμενα φοροδιαφυγής και εν γένει φορολογικών αδικημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ελληνική

- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων(2021), «Έκθεση απολογισμού 2020 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2021».
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (2021), «Έκθεση για την εξέλιξη και την διακύμανση των εσόδων από φόρους».
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού (2022), «Έκθεση απολογισμού 2021 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2022».
- Βασαρδάνη Μελίνα(2015), «Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια γενική επισκόπηση», *Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος*.
- Διακομιχάλης Μ.(2019), «Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα», Εκδόσεις Διπλογραφία.
- Καζαντζής Χ.(2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, Μία συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Εκδόσεις Business Plus A.E.
- Κανελόπουλος Κωνσταντίνος (2002),«Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών(ΚΕΠΕ).
- Καψάλης Α., Κουμαριανός Ε. και Αυγέρης Ν. (2020), «Η παραβατικότητα στην εργασία: Η περίπτωση του επισιτισμού-τουρισμού», Μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.(INE), Πρατήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
- Μελάς Δημήτριος(2015), «Περιουσιολόγιο - έμμεσες τεχνικές ελέγχου και νέο ποινολόγιο», Εκδόσεις Epsilon.
- Μέντης Γρ., Μουζάκης Α. και Πέττας Ν.(2020), «Έμμεσες τεχνικές προσδιορισμού φορολογητέας ύλης», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μπάρμπας Νικόλαος(2022), «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος», 4^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Νεγκάκης, Χ.-Ταχυνάκης, Π.(2017), «Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος, Θεωρία και εφαρμογές», Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική.
- Νιφορόπουλος Κ. και Δαλιάνης Γ.(2020), «Οδηγός Φορολογικών Ελέγχων, Παραδοσιακές και Έμμεσες Μέθοδοι Ελέγχου», Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης «ΔιαΝΕΟσις», «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις καταπολέμησής της», Μελέτη της Ernst and Young (EY), Ιούνιος 2016(με τελευταία επικαιροποίηση Μάρτιος 2017).
- Πανταζόπουλος Π. και Μπάκαλης Ε.(2018), «Φορολογική Διαδικασία», 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σγουρός Χ. -Ντίνος Α.- Γκανούρη Μ.Α.(2015), «Οδηγός ελέγχου τεχνικών προσδιορισμού εισοδήματος από προσαύξηση περιουσίας μέσω τραπεζικών/χρηματοοικονομικών προϊόντων», Διεύθυνση Σχεδιασμού Ερευνών Κ.Υ. Ε.Γ. ΣΔΟΕ.
- Σταματίου Γεώργιος(2015), «Μέθοδοι έμμεσων τεχνικών ελέγχου», Σ.Ο.Α..
- Σταματόπουλος Δ. και Καραβοκύρης Α.(2020), «Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών προσώπων», Εκδόσεις Forin-Σταματόπουλος.
- Τότσης Χρ.(2022), «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος», Έκδοση 52^η , Εκδόσεις Τότση.
- Τράπεζα της Ελλάδος(2021), «Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση 2021».

- Τράπεζα της Ελλάδος(2022),«Έκθεση Διοικητή για το έτος 2021».
- Τσακλαγκάνος Α.-Σπαθής Χ.(2015), «Ελεγκτική», Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη Α.Ε.
- Τσούσης Χαράλαμπος(2020), «Εμμεσες τεχνικές ελέγχου. Διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές», *Totsis Group*.
- Φινοκαλιώτης Κ.(2020), «Φορολογικό δίκαιο», Έκδοση 6^η, Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ισχύουσα Νομοθεσία⁷⁷

- Νόμος 2238/1994 «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος».
- Νόμος 3842/2010 «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις».
- Νόμος 4038/2012 «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012–2015».
- Νόμος 4110/2013 «Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις».
- Νόμος 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις».
- Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις».
- Νόμος 4428/2016 «Κύρωση της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμόδιων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών και διατάξεις εφαρμογής».
- Α. ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013 /10-5-2013 «Εφαρμογή εμμέσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων».
- ΠΟΛ.1171/4-7-2013: «Οδηγίες σχετικά με την παροχή στοιχείων από τους Φορολογούμενους κατά τον έλεγχο υποθέσεων φυσικών προσώπων».
- ΠΟΛ.1270/24-12-2013: «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου».
- ΠΟΛ.1050/17-02-2014 (ΦΕΚ Β' 478/26-02-2014): «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους εμμέσου προσδιορισμού».
- ΠΟΛ.1094/07-04-2014 (ΦΕΚ Β' 961 /16-4-2014): «Τροποποίηση του άρθρου 5 της ΠΟΛ.1050/17-2-2014».
- ΠΟΛ. 1180/16-7-2014 «Παροχή διευκρινίσεων για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν.3691/2008 (ΦΕΚ 166 Α'), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 68 του Ν.4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α')».
- ΠΟΛ.1259/22-12-2014: «Παροχή οδηγιών για τον τρόπο εφαρμογής της ΠΟΛ.1050/17-02-2014 Απόφασης Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων».
- Α. 1371/8-5-2019 «Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων εισόδημα - προσαύξηση περιουσίας - άρση τραπεζικού απορρήτου για έλεγχο λογαριασμών - ανάλωση κεφαλαίου προηγούμενων ετών - υπόλοιπα τραπεζικών».
- ΠΟΛ. 1293/31-7-2019 «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά».

⁷⁷ Όλοι οι νόμοι, αποφάσεις και εγκύκλιοι που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας και αναφέρονται ως άνω, είναι επικαιροποιημένοι με τυχόν μεταγενέστερες τροποποιήσεις, όπως ισχύουν σήμερα.

- A. 1008/20-1-2020 «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 Ν. 4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων ή κάθε είδους νομικής οντότητας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα».
- E. 2015/31-1-2020 «Οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 28 του Ν. 4172/2013».
- E. 2016/31-1-2020 «Παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του Ν. 4174/2013 (Α' 170)».
- E. 2038/5-2-2021 «Αποστολή αναφορών στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες του άρθρου 47 του Ν.4557/2018 (Α'139) «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις».

II. Ξενόγλωσση

- Abdullah M. Ghazo, Qusay M. Qasrawi and Ziad M. Abu-Lila(2021), «An Econometric Analysis of Tax Evasion and Its Consequences on Economic Performance», , *Emerging Science Journal*.
- Anastasiou A. , Kalamara E. and Kalligosfyris Ch.(2020), «Estimation of the size of tax evasion in Greece», *Bulletin of Applied Economics*.
- Arturo Jacobs(2013), «Detailed Guidelines for Effective Tax Administration in Latin America and the Caribbean», *USAID'S LEADERSHIP IN PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT*.
- Branko Mayr (2017), «INDIRECT METHODS IN ASSESSING ILLEGAL ORIGIN OF INCOME AND ASSETS», *Journal of Accounting and Management*.
- Charles P. Retting(2011), «IRS Audit Techniques Guides and Current Tax Enforcement Priorities», *JOURNAL OF TAX PRACTICE & PROCEDURE*.
- Charles P. Retting(2014), «Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income», , *Journal of Tax Practice and Procedure*,16 *J. Tax Prac. & Proc.* 13.
- Duc Hong Vo, Ha Minh Nguyen, Tan Manh Vo and Michael McAleer (2020), «Information Sharing, Bank Penetration and Tax Evasion in Emerging Markets», *Risks*.
- Edmund Biber(2010), «Revenue Administration: Taxpayer Audit-Use of indirect methods», *Technical Notes and Manuals*.
- Eric Smith(2015), «Defending a Cash Business Taxpayer in an Indirect Method Case», , *Tax practice & procedure, THE CPA JOURNAL*.
- European Commission (2018), «Study and reports on the vat gap in the EU-28 member states-Report 2018», *Center for Social and Economic research*.
- European Commission(2020), «Study and reports on the vat gap in the EU-28 member states-Report 2020», *Center for Social and Economic research*.
- Friedrich Schneider(1986), «Estimating the Size of the Danish Shadow Economy using the Currency Demand Approach: An Attempt», *The Scandinavian Journal of Economics*.
- Friedrich Schneider(2013), «Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: A Further Decline».

- Friedrich Schneider(2016), «*Estimating the Size of the Shadow Economies of Highly-developed Countries: Selected New Results*».
- Friedrich Schneider (2021), «*Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021*».
- Galli Konstantina (2020), «*Greece: The art of applying indirect audit methods*», Ernst & Young(EY).
- Khaibat Magomedtagirovna Musaeva(2014), «*The increase of tax administration effectiveness, as a factor of shadow sector validation and growth of economic security*», *Life Science Journal*.
- Nelson W. Taylor III (1955), «*Taxation -- Tax Fraud Cases -- Use of Net Worth Method*», *North Carolina Law Review*.
- OECD(2006), «*Strengthening Tax Audit Capabilities: General Principles and Approaches*» (<http://www.oecd.org>).
- OECD(2006), «*Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods, Information Note*» (<http://www.oecd.org>).
- Raga Hudori (2020), «*The Strength of Audits, Reporting Standards and Corruption, on Tax Evasion: A Cross-Country Study*», *ACADEMIA, International Journal of Economics and Business Administration Volume VIII, Issue 2*.
- Richard M. Wise (2000), «*Tax Fraud and Mens Rea Forensic Accounting*», *Association of Certified Fraud Examiners Montreal Chapter, Sixth Annual Fraud Conference*.
- Steven Duke (1966), «*Prosecutions For Attempts To Evade Income Tax: A Discordant View of a Procedural Hybrid*», *The Yale Law Journal*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΝΤΥΠΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛ. 1171/2013

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
Δ.Ο.Υ.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΡΟΠΟΥ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ – ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ – ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Για το ελεγχόμενο φορολογικό έτος 1/1/2015-31/12/2015:

Α. Βασικές Πληροφορίες

Στοιχεία Ελεγχομένου

Όνοματεπώνυμο: .....

- Α.Φ.Μ.: .....
- Ημερομηνία Γέννησης: ..... Τόπος Γέννησης: .....
- Τόπος καταγωγής από: Πατέρα ..... Μητέρα .....
- Επάγγελμα:..... Δ/ση επαγγ/τος .....
- Τηλέφωνο εργασίας: .....
- Τηλέφωνο οικίας: .....
- Τηλέφωνο κινητό:.....
- E-mail Εργασίας: .....
- E-mail Προσωπικό: .....
- Έγγαμος Άγαμος

Στοιχεία Συζύγου

- Όνοματεπώνυμο Συζύγου: .....
- Α.Φ.Μ συζύγου.: .....
- Ημερομηνία Γέννησης συζύγου: .....Τόπος Γέννησης: .....
- Τόπος καταγωγής από: Πατέρα ..... Μητέρα .....
- Επάγγελμα συζύγου..... Δ/ση επαγγ/τος .....

Στοιχεία Τέκνων / Προστατευομένων Μελών

Παρακαλώ συμπληρώστε τον πίνακα

ΤΕΚΝΑ – ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ							
Όνομα	Είδος Συγγένειας	Έτος Γέννησης	Σχολείο/σχολή φοίτησης (βεβαίωση)	Πόλη	Έτος εισαγωγής στο σχολείο/σχολή	Έτος Απόκτησης	
						Πτυχίου	Μεταπτυχιακού

- Υποβάλλουν ξεχωριστή δήλωση τα τέκνα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- Αν είστε διαζευγμένος/η → Έχετε την επιμέλεια των τέκνων;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Στοιχεία Νομίμου Εκπροσώπου

- Ονοματεπώνυμο: .....
- Α.Φ.Μ.: .....
- Τηλέφωνο εργασίας: .....
- Τηλέφωνο κινητό:.....
- E-mail: .....

B. Ερωτήσεις

1. Αν φιλοξενείστε ή φιλοξενηθήκατε κατά τις ελεγχόμενες χρήσεις, αναφέρετε από ποιόν/ ους και τη διεύθυνση κατοικίας :

Ονοματεπώνυμο Ιδιοκτήτη	Α.Φ.Μ.	Χρονικό Διάστημα Φιλοξενίας	Διεύθυνση Κατοικίας

2. Σε περίπτωση που είστε διαζευγμένος/η ή σε διάσταση, καταβάλετε διατροφή συζύγου ή τέκνων; ΝΑΙ ΟΧΙ

Εάν ναι, αναφέρετε στοιχεία ατόμων και ποσά για κάθε ελεγχόμενο έτος

.....
.....
.....

3. Αναγράψτε τον αριθμό παροχής ηλεκτροδότησης και υδροδότησης των ιδιοχρησιμοποιούμενων κατοικιών σας (κύρια, εξοχική ή δευτερεύουσα), για κάθε ελεγχόμενο έτος.

ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΧΡΗΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜ/ΚΕ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΡ. ΠΑΡΟΧΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΔ/ΣΗΣ	ΕΤΟΣ	Μέση ετήσια δαπάνη ηλεκτροδ/σης	ΑΡ. ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΔΡΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΕΤΟΣ

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία ποσών, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία..

4. Αναγράψτε τα πιο κάτω στοιχεία για λογαριασμούς σταθερής ή κινητής τηλεφωνίας για κάθε ελεγχόμενο έτος. Αν δεν έχετε τα ακριβή στοιχεία, αναφέρετε οπωσδήποτε τις εταιρείες με τις οποίες έχετε συμβληθεί για την παροχή της αντίστοιχης υπηρεσίας και τους αριθμούς σταθερών και κινητών τηλεφώνων ανά χρήστη/μέλος της οικογένειας.

ΕΙΔΟΣ ΛΟΓ/ΣΜΟΥ	Πρόσωπο στο όνομα του οποίου εκδίδεται ο λογ/σμος	Όνοματεπώνυμο Χρήστη	ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΤΑΘΕΡΟΥ ή ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΟΣ	Διάστημα Σύνδεσης με την Εταιρεία	ΕΤΟΣ

5. Σε περίπτωση απόκτησης ή άλλης μεταβολής περιουσιακών στοιχείων (ακινήτων) από αγορά, κληρονομιά, γονική παροχή κ.λπ. σε κάποιο από τα ελεγχόμενα έτη. Συμπληρώστε τα ποσά που καταβάλατε, και τα λοιπά στοιχεία για κάθε ελεγχόμενο έτος, σε:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΚΙΝΗΤΟΥ	ΕΤΟΣ Μεταβολής	ΕΙΔΟΣ Μεταβολής	Όνοματ/μο Συμβολ/φου	Συμβολ/κά Έξοδα	Όνοματ/μο Δικηγόρου	Έξοδα Δικηγόρου	Αρμόδιο Υποθ/κείο	Έξοδα Υποθ/κείου	Καταβλ. Φόροι	Λοιπά έξοδα (π.χ. εξάλειψης υποθήκης)

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία ποσών, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία.

6. Καταβάλατε εισφορές (υποχρεωτικές και προαιρετικές) σε ασφαλιστικά ταμεία, συλλόγους επιμελητήρια, κ.λπ. οργανώσεις κατά τα ελεγχόμενα έτη; Αν ναι, αναφέρετε που και για ποιά έτη.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ, ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ, ΣΥΛΛΟΓΟΙ, ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ Κ.Λ.Π. ΦΟΡΕΙΣ	ΕΤΟΣ

7. Διαθέτατε πιστωτικές κάρτες εσείς, ο/η σύζυγος ή τα προστατευόμενα μέλη σας κατά τα ελεγχόμενα έτη;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ναι, συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΕΙΔΟΣ ΚΑΡΤΑΣ	ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΚΑΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΚΑΡΤΑΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΟΧΟΥ	Υπόχρεος Εξόφλησης Συναλλαγών

Στις κάρτες περιλαμβάνονται και οι τυχόν επαγγελματικές που χρησιμοποιούσατε κατά τα ελεγχόμενα έτη.

8. Αναφέρετε κάθε είδους δάνεια που λάβατε κατά τα ελεγχόμενα έτη, συμπληρώνοντας τον πίνακα:

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ή ΑΛΛΟΣ ΦΟΡΕΑΣ	ΠΟΣΟ ΔΑΝΕΙΟΥ	ΕΤΟΣ ΕΚΤΑΜΙΕΥΣΗΣ	ΛΗΠΤΗΣ/ΕΣ ΔΑΝΕΙΟΥ	ΑΙΤΙΑ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ στη λήξη της τελευταίας ελεγχ/νης χρήσης

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία οφειλόμενου υπολοίπου, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία.

9. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα ΕΙΧ αυτοκινήτων ή Δικύκλων για τα ελεγχόμενα έτη.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΟΧΗΜΑΤΟΣ ή ΔΙΚΥΚΛΟΥ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	ΕΤΟΣ ή ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΕΤΗΣΙΟ ΠΟΣΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία ποσών, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία.

10. Συμπληρώστε τον ακόλουθο πίνακα, εφόσον εσείς, ο/η σύζυγος ή τα προστατευόμενα μέλη σας συμμετείχατε σε κάποιο ασφαλιστικό πρόγραμμα (ζωής, υγείας, συνταξιοδότησης κ.λ.π.) κατά τα ελεγχόμενα έτη.

ΕΙΔΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	ΕΤΗΣΙΟ ΠΟΣΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία ποσών, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία.

11. Αν ασφαλίσατε κάποιο/α από τα ακίνητά σας κατά τα ελεγχόμενα έτη συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

ΕΙΔΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟ ΑΚΙΝΗΤΟ	ΕΤΗΣΙΟ ΠΟΣΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία ποσών, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία.

12. Αν πραγματοποιήθηκαν δαπάνες για δίδακτρα σε σχολεία κάθε μορφής εκπαίδευσης ή φροντιστήρια κάθε μορφής, κατά τα ελεγχόμενα έτη, συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

ΕΙΔΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ, ΙΕΚ, ΣΧΟΛΕΙΟΥ ή ΦΡΟΝΤ/ΡΙΟΥ κ.λ.π.	Εκπαιδευόμενο μέλος της οικογένειας	ΕΤΟΣ	ΠΟΣΟ

Αν δεν έχετε τα πιο πάνω στοιχεία ποσών, αναφέρετε υποχρεωτικά τα λοιπά στοιχεία.

13. Αναφέρετε τυχόν υπάρχουσες υποχρεώσεις προς τρίτους κατά τα ελεγχόμενα έτη.

Αν ναι, αναφέρετε στοιχεία και ποσά για κάθε ελεγχόμενο έτος.

.....

.....

.....

.....

.....

14. Αναφέρετε τραπεζικούς λογαριασμούς (προσωπικούς ή επαγγελματικούς) που διατηρούσατε ή συμμετείχατε (εσείς προσωπικά, ο/η σύζυγος ή τα προστατευόμενα μέλη σας) στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, κατά τα ελεγχόμενα έτη. Περιλαμβάνονται και οι λογαριασμοί που άνοιξαν και έκλεισαν κατά τη διάρκεια των ελεγχόμενων ετών.

Α/Α	ΤΥΠΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ	ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΧΩΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ή/και ΣΥΝΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ

Σημείωση: Οι πληροφορίες που αναγράφονται στο παρόν έντυπο αφορούν τον/την ελεγχόμενο/η, τον/την σύζυγο αυτού/ής και τα προστατευόμενα μέλη αυτών, για όλα τα ελεγχόμενα διαχειριστικά έτη.

ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω ότι όλες οι πληροφορίες που ανέγραψα στο Έντυπο αυτό είναι αληθείς και αποδεικνύονται από σχετικά έγγραφα ή στοιχεία.

Γνωρίζω ότι όσοι αρνούνται ή παραλείπουν αναιτιολογήτως να δώσουν πληροφορίες για την εξακρίβωση του εισοδήματος υπόκεινται στις συνέπειες των άρθρων 4 και 9 του Ν.2523/97.

...../...../ 20.....

Ο/Η Φορολογούμενος/η

Ο/Η ΣΥΖΥΓΟΣ

Η παρούσα Δήλωση Ερωτηματολόγιο τρόπου Διαβίωσης μπορεί να τροποποιείται/ συμπληρώνεται από τον ελεγκτή, ανάλογα και με τα δεδομένα της ελεγχόμενης υπόθεσης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
Δ.Ο.Υ.

ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ 1/1/20XX

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΥ							
ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ	Δ/ΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	Δ/ΝΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΖΥΓΟΥ							
ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ	Δ/ΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	Δ/ΝΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΕΚΝΟΥ				
ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ

4. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΕΚΝΟΥ				
--------------------	--	--	--	--

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ

5. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΕΚΝΟΥ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ

6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ

7. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ

8. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	Α.Φ.Μ.	ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ, ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΩΝ)

α/α	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ						ΟΙΚΟΠΕΔΟ/ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΟ						ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ (ο σύζυγος, η προστατευόμενα μέλη)	ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ ΚΤΙΣΜΑ (ΝΑΙ/ΟΧΙ)
	ΧΩΡΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ ή ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΕΙΔΟΣ ΑΚΙΝΗΤΟΥ	ΧΡΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ	ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ	ΕΤΟΣ ΚΤΗΣΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΚΤΗΣΗΣ	ΑΞΙΑ ΚΤΗΣΗΣ	ΕΙΔΟΣ ΕΜΠΡ/ΤΟΥ ΔΙΚ/ΤΟΣ	Ποσοστό Συνιδ/σίας		

Β. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ)

α/α	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ						ΚΤΙΣΜΑ										ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ (ο σύζυγος, η σύζυγος, τα προστ/να μέλη)	ΟΙΚΟΠΕΔΟ/ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ ΤΟ ΚΤΙΣΜΑ
	ΧΩΡΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ ή ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΕΙΔΟΣ ΑΚΙΝΗΤΟΥ	ΧΡΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ	ΟΡΟΦΟΣ	ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΧΩΡΩΝ		ΕΤΟΣ ΚΤΗΣΗΣ/ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΚΤΗΣΗΣ	ΑΞΙΑ ΚΤΗΣΗΣ/ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΕΡΓΑ/ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ Κ.ΛΠ.		ΕΙΔΟΣ ΕΜΠΡ/ΤΟΥ ΔΙΚ/ΤΟΣ	Ποσοστό Συνδ/σίας		
								κύριοι	βοηθ/κοί				ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ				

Γ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΙΝΗΤΩΝ ΜΕΣΩΝ (ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ, ΠΛΩΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΕΡΙΩΝ ΜΕΣΩΝ Κ.ΛΠ.)

α/α	ΕΙΔΟΣ	ΑΡΙΘ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ	ΕΤΟΣ ΚΤΗΣΗΣ	ΤΥΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΑΞΙΑ ΚΤΗΣΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΚΤΗΣΗΣ	ΚΥΒΙΣΜΟΣ/ ΙΣΧΥΣ (σε κυβικά ή ίππους ή λίμπρες)	ΜΗΚΟΣ ΣΚΑΦΟΥΣ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (κόροι)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΝΙΔ/ΣΙΑΣ	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ(ο σύζυγος, η σύζυγος, προστατευόμενα μέλη)	ΤΟΠΟΣ ΣΤΑΘΜΕΥΣΗΣ ΚΙΝΗΤΩΝ ΜΕΣΩΝ	Αριθμός / Λιμάνι Νηολόγησης

Δ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ/ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ

α/α	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΩΝ ή ΜΕΡΙΔΙΩΝ ή ΑΜΟΙΒ. ΚΕΦΑΛ. Κ.ΛΠ.	ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ/ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ (ο σύζυγος, η σύζυγος, προστατευόμενα μέλη)

Ε1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ/ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

α/α	ΤΥΠΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ	ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΧΩΡΑ	ΑΡΙΘ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ	ΠΟΣΟ	ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ή και ΣΥΝΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΠΑΡΞΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΘΥΡΙΔΑΣ στο χρηματ/κό ίδρυμα της 3ης στήλης (ναι/ όχι)

Ε2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ (σε περίπτωση που ο φορ/νος ή ο/η σύζυγος είναι υποκείμενοι στις διατάξεις των ΕΛΠ)

α/α	ΤΥΠΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ	ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΧΩΡΑ	ΑΡΙΘ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ	ΠΟΣΟ	ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ή και ΣΥΝΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	Παρατηρήσεις

ΣΤ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΟΠΩΣ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΕΣ, ΤΙΜΑΛΦΗ Κ.ΛΠ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α/α	ΕΙΔΟΣ/ΤΥΠΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΕΤΟΣ ΚΤΗΣΗΣ	ΠΟΣΟ	ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ (ο σύζυγος, η σύζυγος, προστατευόμενα μέλη)

Z. ΛΟΙΠΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ και ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΡΙΤΟΥΣ

α/α	ΕΙΔΟΣ/ΤΥΠΟΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΥΠΟΛΟΓΟΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ	ΠΟΣΟ	ΕΤΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ/ΟΙ (ο σύζυγος, η σύζυγος, προστατευόμενα μέλη)	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΜΕΤΡΗΤΑ

ΠΟΣΟ	ΝΟΜΙΣΜΑ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ/ΟΙ (ο σύζυγος, η σύζυγος, προστατευόμενα μέλη)	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Θ. ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω ότι όλες οι πληροφορίες που ανέγραψα στη Δήλωση αυτή είναι αληθείς.

Γνωρίζω ότι όσοι αρνούνται ή παραλείπουν ανατιολογήτως να δώσουν πληροφορίες για την εξακρίβωση του εισοδήματος υπόκεινται στις συνέπειες των άρθρων 4 και 9 του Ν.2523/97.

/ /201
Ο Φορολογούμενος

Ο/Η Σύζυγος

I. ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ-ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στο παρόν έντυπο Διαθέσιμων Περιουσιακών Στοιχείων θα πρέπει να συμπεριλάβετε **όλα τα περιουσιακά στοιχεία που κατέχετε εσείς, ο/η σύζυγος και τα προστατευόμενα μέλη σας**, όπως αναγράφονται στους οικείους πίνακες.

Ακίνητα που έχετε συμπεριλάβει στα υποβληθέντα Έντυπα Δήλωσης Ακινήτων (Ε9) δεν απαιτείται να τα επαναγράψετε στο παρόν έντυπο. Αναγράψτε μόνο τον αντίστοιχο αριθμό του ακινήτου από το έντυπο Ε9 και επισυνάψτε, προαιρετικά, φωτοτυπία του.

Όπου ο χώρος στους επιμέρους πίνακες του παρόντος εντύπου δεν επαρκεί, **επισυνάψτε αντίγραφο** της σχετικής σελίδας.

Τα στοιχεία που θα αναφέρετε στο παρόν έντυπο θα **πρέπει να συνοδεύονται από σχετικά αποδεικτικά στοιχεία**.

Στον πίνακα Β και στη στήλη «οικόπεδο/αγροτεμάχιο επί του οποίου υφίσταται το κτίσμα» αναφέρετε τον αντίστοιχο αριθμό του οικοπέδου/αγροτεμαχίου από τον πίνακα Α.

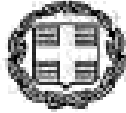
Ως Αξία Κτήσης στους πίνακες Α και Β αναγράψτε την πραγματική αξία.

Ως έτος κτήσης περιουσιακού στοιχείου αναγράψτε το έτος κατά το οποίο συντάχθηκε το έγγραφο/τίτλος απόκτησής του.

Στοιχεία που πρέπει να επισυναφθούν:

- Τίτλοι ή συμβόλαια αγοράς ακίνητης περιουσίας, αποδεικτικά έγγραφα ανέγερσης ακινήτων (άδεια οικοδομής, νομιμοποιήσεις, ΕΚΚΟ και λοιπά έγγραφα που μπορούν να υποστηρίξουν τα αναγραφόμενα για την ακίνητη περιουσία σας-πίνακες Α και Β). Ισχύει και για ακίνητα που δεν θα δηλωθούν στο παρόν έντυπο αφού είχαν συμπεριληφθεί σε υποβληθείσες δηλώσεις στοιχείων ακινήτων (Ε9).
- Τίτλοι ή συμβόλαια ή τιμολόγια αγοράς των κινητών μέσων που διαθέτετε καθώς και λοιπά έγγραφα που μπορούν να υποστηρίξουν τα αναγραφόμενα για αυτά στο σχετικό πίνακα Γ'.
- Τίτλοι ή συμβόλαια ή πράξεις απόκτησης συμμετοχών και λοιπών χρεογράφων καθώς και λοιπά έγγραφα που μπορούν να υποστηρίξουν τα αναγραφόμενα στο σχετικό πίνακα Δ'.
- Βεβαιώσεις/πιστοποιητικά ή αντίγραφο βιβλιαρίου καταθέσεων ενημερωμένο με τα διαθέσιμα ποσά κατά την έναρξη ή λήξη της ελεγχόμενης χρήσης και τους δικαιούχους των ποσών αυτών.
- Βεβαιώσεις από τις Τράπεζες με τις οποίες συνεργαστήκατε για τις υπό έλεγχο χρήσεις, ότι δεν διατηρούσατε άλλους λογαριασμούς στο όνομά σας ή στο όνομα του/της συζύγου σας ή στο όνομα των προστατευομένων μελών σας, εκτός από εκείνους που ήδη αναγράψατε στην Δήλωση αυτή.
- Τίτλοι ή συμβόλαια ή τιμολόγια αγοράς των λοιπών επενδυτικών στοιχείων (έργα τέχνης, συλλογές, τιμαλφή και λοιπά στοιχεία αξίας εκάστου 5000 ευρώ και άνω) που διαθέτετε καθώς και λοιπά έγγραφα που μπορούν να υποστηρίξουν τα αναγραφόμενα για αυτά στο σχετικό πίνακα ΣΤ'.
- Έγγραφα που διαθέτετε που μπορούν να υποστηρίξουν τα αναγραφόμενα για τις απαιτήσεις σας έναντι τρίτων (ονόματα, ποσά κ.λπ.).
- Συμπληρώστε υποχρεωτικά τον πίνακα Η'. Συμπεριλαμβάνονται μετρητά σε νομίσματα κάθε μορφής. Σε περίπτωση που δεν συμπληρωθεί, ο έλεγχος θα θεωρήσει ότι κατά την έναρξη ή λήξη της αντίστοιχης χρήσης δεν είχατε διαθέσιμα μετρητά.

Στοιχεία εκ των ανωτέρω που ήδη είχατε συνυποβάλει με τις οικείες δηλώσεις φορολογίας Εισοδήματος δεν απαιτείται να επισυναφθούν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ

Αξιότιμε κύριε .....

Σκοπός των εντύπων «**Διαθέσιμα Περιουσιακά Στοιχεία**» και «**Ερωτηματολόγιο Τρόπου Διαβίωσης-Μεταβολές-Υποχρεώσεις**» που επισυνάπτονται στην παρούσα επιστολή είναι να συγκεντρωθούν πληροφορίες αναγκαίες στο φορολογικό έλεγχο που διεξάγουμε μετά από την αριθ. .... Εντολή Ελέγχου.

Τα έντυπα μπορούν να συμπληρωθούν από εσάς ή από εκπρόσωπο που θα ορίσετε με δική σας ευθύνη για το περιεχόμενο των απαντήσεων. Οι απαντήσεις και τα στοιχεία που θα παρέχετε αφορούν **εσάς προσωπικά, τον/την σύζυγο και τα προστατευόμενα μέλη σας.**

Η Υπηρεσία μας δεσμεύεται για το απόρρητο των πληροφοριών που θα θέσετε στη διάθεση του ελέγχου.

Με την υποχρεωτική συμπλήρωση των εντύπων αυτών αναλαμβάνεται την ευθύνη για την ορθότητα και την πληρότητα των πληροφοριών, καθόσον όσοι αρνούνται ή παραλείπουν αναπαισθητικώς να δώσουν πληροφορίες για την εξακρίβωση του εισοδήματος υπόκειται στις προβλεπόμενες από το νόμο κυρώσεις.

Παρακαλούμε για την επιστροφή των συνημμένων Εντύπων στην υπηρεσία μας μετά τη συμπλήρωσή τους και εντός χρονικού διαστήματος δέκα (10) ημερών.

Σε περίπτωση που έχετε ερωτήσεις ή απορίες για τη συμπλήρωση των Δηλώσεων παρακαλώ επικοινωνήστε μαζί μας στα τηλέφωνα:

.....

Ο προϊστάμενος της Ελεγκτικής Υπηρεσίας

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ

Η παρούσα επιστολή και τα συνημμένα έντυπα επιδόθηκαν
στ...ν..... την ..... στο
κατάστημα επί της οδού ..... όπου
βρίσκεται η έδρα τ.....

Ο ΕΠΙΔΟΥΣ

Ο ΠΑΡΑΛΑΒΩΝ